

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

Damir Trnjanin

CIVILNO-VOJAŠKI ODNOSI V IZRAELU

Diplomsko delo

Ljubljana 2007

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

Damir Trnjanin

Mentorica: doc. dr. Maja Garb

CIVILNO-VOJAŠKI ODNOSI V IZRAELU

Diplomsko delo

Ljubljana 2007

CIVILNO-VOJAŠKI ODNOSI V IZRAELU

V diplomskem delu so predstavljeni civilno-vojaški odnosi v Izraelu. Nenehno izpolnjevanje funkcionalnega imperativa je omogočilo Izraelskim obrambnim silam zelo močan vpliv na vseh področjih družbenega življenja. Po drugi strani pa so po letu 1967 (okupacija palestinskih ozemelj), nastopili številni izzivi za Izraelske obrambne sile: vloga okupacijske sile, vojaško oporečništvo, krepitev ultra-ortodoksnih judovskih skupin, dve intifadi, različni pritiski mednarodne skupnosti za sklenitev miru z Palestinci, »policizacija« vojske idr. izzivi. Diplomsko delo verificira »Herzlovo« vizijo civilno-vojaških odnosov ter odnosov med rabinatom in družbo. To je vizija učinkovitega civilnega nadzora nad Izraelskimi obrambnimi silami in stroge ločenosti med državo in rabinatom. Za verifikacijo postavljenih hipotez je bila uporabljena predvsem deskriptivna raziskovalna metoda. V diplomskem delu so za potrebe te verifikacije analizirani naslednji tematski sklopi: nacionalno-varnostni sistem Izraela, strukturne spremembe Izraelskih obrambnih sil, poseganje izraelskega vojaštva v politiko in vloga religije. Največji izziv učinkovitemu civilnemu nadzoru nad Izraelskimi obrambnimi silami predstavljata (tradicionalna) vpletenost izraelskega vojaštva v sprejemanje političnih odločitev in rabinat oz. religija kot nova kategorija, ki ima vse bolj pomembno vlogo pri (pre)oblikovanju civilno-vojaških odnosov.

KLJUČNE BESEDE: *Izraelske obrambne sile, religija, rabinat, nadzor*

CIVIL-MILITARY RELATIONS IN ISRAEL

This diploma thesis analyses the civil-military relations in Israel. The Israel Defense Forces constantly fulfills their functional imperative, which gives them a unique position within the Israeli society. On the other hand, after the Six Day War in 1967, Israeli Defense Forces are facing quite a few challenges, e.g.: the role of a occupying force, changing attitudes towards military service, strengthening of ultra-orthodox Jewish groups, two intifadas, various pressures from international community to reach a peace deal with Palestinians, police role of the military etc. The diploma thesis analyses the Herzl's vision of civil-military relations and the relationship between the rabbinate and Israeli society. It is a vision of effective civil control of Israeli Defense Forces and the strict separation between the rabbinate and the state. Mostly descriptive research method has been used. To verify the hypotheses several key themes have been analyzed: Israeli national-security system, structural changes of Israeli Defense Forces, the role of the military within the politics and the role of the religion. The (traditional) role of the military within the politics and the role of religion, as a new and independent variable represent the most important challenges to effective civil control of Israeli Defense Forces.

KEY WORDS: *Israel Defense Forces, religion, rabbinate, supervision*

KAZALO

KAZALO.....	4
SEZNAM SLIK.....	8
1. UVOD.....	9
2. METODOLOŠKO-HIPOTETIČNI OKVIR.....	11
2. 1 PREDMET ANALIZE.....	11
2. 2 CILJI ANALIZE.....	11
2. 3 UPORABLJENE METODE.....	12
2. 4 HIPOTEZE.....	12
3. OPREDELITEV TEMELJNIH POJMOV.....	13
3. 1 VOJSKA ALI OBOROŽENE SILE.....	13
3. 2 POLITIKA.....	13
3. 3 OBLAST.....	14
3. 4 CIVILNO-VOJAŠKI ODNOSI.....	14
3. 5 VRSTE CIVILNO-VOJAŠKIH ODNOSOV.....	15
3. 6 PARLAMENTARNI TIP CIVILNO-VOJAŠKIH ODNOSOV.....	17
3. 7 FUNKCIONALNI IN SOCIALNI IMPERATIV.....	17
3. 8 VPLETENOST IN POSEG VOJSKE V POLITIKO.....	18
4. NACIONALNO-VARNOSTNI SISTEM IZRAELA.....	19
4. 1 SPLOŠNA DEJSTVA O IZRAELU.....	19
4. 2 IZRAELSKO OBRAMBNE SILE.....	21
4. 3 STRATEŠKI KONCEPT »NI IZBIRE«.....	22
4. 4 FORMALNI NADZOR NAD IZRAELSKIMI OBRAMBNIMI SILAMI.....	23
4. 4. 1 Parlament.....	25
4. 4. 2 Vlada.....	26
4. 4. 3 Ministrstvo za obrambo.....	28
4. 4. 4 Generalštab Izraelskih obrambnih sil.....	31
4. 4. 5 Državni nadzornik.....	33
4. 4. 6 Vojaški ombudsman.....	33

4. 5 NEFORMALNI NADZOR NAD IZRAELSKIMI OBRAMBNI MI SILAMI.....	36
4. 5. 1 Raziskovanje vojaštva.....	36
4. 5. 1. 1 Notranje raziskovalne ustanove.....	36
4. 5. 1. 2 Civilne raziskovalne ustanove.....	37
4. 5. 1. 3 Raziskovanje vojaštva v Izraelu.....	38
4. 5. 2 Odnos med množičnimi mediji in vojaštvom.....	39
4. 5. 2. 1 Predstavniki za odnose z javnostmi pri Izraelskih obrambnih silah.....	40
4. 5. 2. 2 Vojaška mediji.....	41
4. 5. 3 Pomen nevladnih organizacij.....	42
4. 5. 3. 1 <i>Yesh Gvul</i>	42
4. 5. 3. 2 <i>Ometz LeSarev</i>	42
4. 5. 3. 3 <i>Novi obris</i>	43
5. STRUKTURNE SPREMEMBE IZRAELSKIH OBRAMBNI MI SIL.....	44
5. 1 POSTMODERNE OBOROŽENE SILE.....	44
5. 2 ZAZNANA OGROŽENOST IN OPREDELITEV GLAVNE NALOGE.....	46
5. 2. 1 Zaznana ogroženost.....	46
5. 2. 2 Opredelitev glavnih nalog.....	48
5. 3 STRUKTURA IZRAELSKIH OBRAMBNI MI SIL.....	50
5. 3. 1 Izraelske obrambne sile kot obvezniške oborožene sile.....	50
5. 3. 2 Dejavniki, ki vplivajo na izbiro načina popolnjevanja oboroženih sil z vojaki.....	51
5. 3. 2. 1 <i>Geostrateški položaj in doktrina uporabe oboroženih sil</i>	52
5. 3. 2. 2 <i>Obseg in kakovost Izraelskih obrambnih sil</i>	53
5. 3. 2. 3 <i>Tradicija in politična kultura</i>	55
5. 3. 2. 4 <i>Socializacijska in izobraževalna funkcija Izraelskih obrambnih sil</i>	56
5. 3. 2. 5 <i>Civilno-vojaški odnosi in poseganje Izraelskih obrambnih sil v politiko</i>	57
5. 3. 3 Izraelske obrambne sile kot poklicne oborožene sile.....	58
5. 3. 4 Socialna in etnična (ne)reprezentativnost Izraelskih obrambnih sil.....	59
5. 3. 4. 1 <i>Splošno o vprašanju socialne (ne)reprezentativnosti oboroženih sil</i>	59
5. 3. 4. 2 <i>Vidiki socialne (ne)reprezentativnosti oboroženih sil</i>	60
5. 3. 4. 3 <i>Etnična in verska (ne)reprezentativnost Izraelskih obrambnih sil</i>	60
5. 4 UGOVOR VESTI.....	63
5. 4. 1 Opredelitev ugovora vesti.....	63
5. 4. 2 Nosilec ugovora vesti.....	63
5. 4. 3 Normativno-pravna ureditev ugovora vesti v Izraelu.....	63
5. 4. 4 Selektivno oporečništvno v Izraelskih obrambnih silah.....	65

5. 4. 5 Diskrecijsko oporečništvo v Izraelskih obrambnih silah.....	66
5. 4. 6 Odnos izraelske javnosti do oporečnikov.....	66
5. 5 VLOGA IN POLOŽAJ ŽENSK V IZRAELSKIH OBRAMBNIH SILAH.....	67
5. 5. 1 Splošno o vlogi žensk pri popolnjevanju oboroženih sil.....	67
5. 5. 2 Modeli vključevanja žensk v oborožene sile.....	67
5. 5. 3 Zgodovinski vidik vključevanja žensk v Izraelske obrambne sile.....	68
5. 5. 4 Trenutni položaj žensk v Izraelskih obrambnih silah.....	69
5. 5. 5 Ženske v bojnih enotah Izraelskih obrambnih sil.....	70
6. VPLETENOST IZRAELSKEGA VOJAŠTVA V POLITIKO.....	71
6. 1 EDMONDSOV MODEL VOJŠKE VPLETENOSTI V POLITIKO.....	71
6. 2 POSEGANJE IZRAELSKIH OBRAMBNIH SIL V POLITIKO.....	72
6. 2. 1 Vloga vojaške elite pri sprejemanju političnih odločitev.....	72
6. 2. 2 Položaj Izraelskih obrambnih sil znotraj socializacijskih agentov.....	75
6. 2. 3 Vloga vojaško-industrijskega kompleksa v politični sferi.....	76
6. 2. 4 Operacija »Mir za Galilejo« kot primer posebnih vojaških interesov.....	77
6. 2. 4. 1 Posebni vojaški interesi.....	77
6. 2. 4. 2 Izraelska invazija v Libanon.....	77
6. 2. 4. 3 Prekoračitev pooblastil ministra za obrambo in zavajanje izraelske javnosti.....	78
6. 2. 5 Operacija »Sprememba smeri«: posebni vojaški interesi ali izpolnjevanje funkcionalnega imperativa.....	79
6.2.5. 1 Povod za izbruh oboroženih spopadov.....	79
6. 2. 5. 2 Potek oboroženih spopadov.....	79
6. 2. 5. 3 Kritike javnosti in vojaškega establishmenta do vodenja vojne.....	79
6. 2. 5. 4 (Ne)izpolnitev funkcionalnega imperativa.....	82
7. VLOGA RELIGIJE V IZRAELSKIH OBRAMBNIH SILAH.....	83
7.1 VLOGA RELIGIJE V DRŽAVI IZRAEL.....	83
7. 1. 1 Vloga religije pred ustanovitvijo Izraela.....	83
7.1. 2 Vloga religije po ustanovitvi Izraela.....	83
7. 1. 3 Ortodoksni (pravoverni) judaizem.....	84
7. 2 RELIGIJA KOT DEJAVNIK POVEZOVANJA IN LOČEVANJA.....	86
7. 2. 1 Organizacija verskega življenja v Izraelskih obrambnih silah.....	86
7. 2. 2 Religija kot dejavnik ločevanja.....	87
7. 2. 2. 1 Skupnost Haredim.....	87

7. 2. 2. 2 Nacionalno-verska skupnost.....	88
7. 2. 2. 3 Pogojno opravljanje vojaške službe.....	89
7. 2. 3 Vloga skrajnih ortodoksnih judovskih političnih strank.....	89
8. SKLEP.....	91
9. SEZNAM LITERATURE.....	95
9. 1 SAMOSTOJNE PUBLIKACIJE.....	95
9. 2 ZBORNIKI.....	96
9. 3 ENCIKLOPEDIJE IN LEKSIKONI.....	96
9. 4 ČLANKI V ZNANSTVENIH IN STROKOVNIH REVIJAH.....	97
9. 5 INTERNETNI VIRI.....	98

SEZNAM SLIK

Slika 4. 1. 1: Geografski položaj Izraela.....	19
Slika 4. 4. 3. 2: Organizacijska struktura ministrstva za obrambo.....	29
Slika 4. 4. 4. 3: Organizacijska struktura generalštaba Izraelskih obrambnih sil.....	31
Slika 4. 4. 6. 4: Vodenje in poveljevanje Izraelskim obrambnim silam.....	34
Slika 5. 1. 5: Oborožene sile v treh obdobjih.....	44

1. UVOD

Leto 1948 je pomembno zaznamovalo zgodovino Bližnjega vzhoda, saj je bila 14. maja 1948 ustanovljena država Izrael, ki naj bi združila več tisoč let razdeljeno judovsko ljudstvo. Izrael je bil prav zaradi sovražnosti sosednjih arabskih držav glede obstoja judovske države prisiljen vzpostaviti močne oborožene sile, ki bi bile sposobne izpolnjevati funkcionalni imperativ, to je zagotavljati vojaško varnost vsem državljanom.

Izraelske obrambne sile dnevno izpolnjujejo funkcionalni imperativ, kar jim omogoča zelo močan vpliv na vseh področjih družbenega življenja. Ta vpliv sega preko sistema splošne vojaške obveznosti, institucionaliziranega sistema vojaške cenzure, (ne)vključevanja različnih verskih in etničnih manjšin v sistem splošne vojaške obveznosti, dejavnega sodelovanja vojske pri vseh pomembnih zunanjepolitičnih odločitvah, pridobivanja osnovnih vojaških znanj že pri štirinajstih letih, precenjevanje pomena vojaške ogroženosti ter drugih načinov vplivanja, ki jih bomo podrobneje predstavili v nadaljevanju.

Izraelske obrambne sile se vse od šestdnevne junijske vojne leta 1967 soočajo s številnimi izzivi: vlogo okupacijske sile, nasprotovanjem opravljanja vojaških nalog na zasedenih območjih Zahodnega brega, krepitvijo vloge ultra-ortodoksnih judovskih skupin znotraj Izraelskih obrambnih sil, dvema intifadama ter različnimi pritiski mednarodne skupnosti in nevladnih organizacij za sklenitev miru s Palestinci. Prav preusmeritev od prvotno vojaških k policijskim nalogam in krepitev vloge nevladnih organizacij, ki spremljajo delovanje vojske, lahko vzpostavi drugačne civilno-vojaške odnose.

V diplomskem delu bomo poskušali ugotoviti, ali je bila res vzpostavljena Herzlova vizija civilno-vojaških odnosov ter odnosov med rabinatom in družbo, ki jih avtor predstavi v svojem delu *Judovska država iz leta 1896: »Vojska in rabinat bosta imela v judovski državi častno mesto, vendar brez pravice vmešavanja v državne zadeve Vojski bo prostor kasarna, rabinatu pa božji hram.«* (Šobajić 1982: 231, 232); (poudarek D. T.). Ključni poudarek je torej na nepolitičnosti vojske in njeni podrejenosti civilnemu političnemu vodstvu ter sekularni in demokratični (judovski) državi.

Prvo poglavje diplomskega dela predstavlja uvod, v katerem smo predstavili svoj pogled na problematiko izraelskih civilno-vojaških odnosov.

V **drugem poglavju** opredeljujemo metodološko-hipotetični okvir, s predmetom, cilji, družboslovnimi raziskovalnimi metodami in hipotezami.

V **tretjem poglavju** predstavljamo temeljne pojme s področja civilno-vojaških odnosov.

Četrto poglavje je sestavljeno iz dveh delov. V prvem delu opredeljujemo nekatere najpomembnejše značilnosti in posebnosti izraelskega nacionalno-varnostnega sistema. Drugi del pa obravnava vladne, parlamentarne in nevladne subjekte, ki nadzorujejo Izraelske obrambne sile.

V obsežnem **petem poglavju** s pomočjo Moskosove tristopenjske tipologije prilagajanja oboroženih sil spremembam v družbi, predstavljamo najpomembnejše strukturne spremembe Izraelskih obrambnih sil.

V **šestem poglavju** na podlagi strukturnih sprememb Izraelskih obrambnih sil, opredelimo vpletenost izraelskega vojaštva v politiko.

V **sedmem poglavju** opredeljujemo tiste subjekte, ki najbolj ogrožajo učinkoviti institucionalizirani nadzor nad Izraelskimi obrambnimi silami, s poudarkom na skrajnih (ultra-ortodoksnih) judovskih versko-političnih organizacijah.

Diplomsko delo sklenemo z zaključnimi mislimi, verifikacijo hipotez in spodbudimo razmišljanje o najpomembnejših izzivih za izraelske civilno-vojaške odnose.

2. METODOLOŠKO-HIPOTETIČNI OKVIR

2.1 PREDMET ANALIZE

Osrednji del diplomskega dela obsega problematiko preučevanja izraelskih civilno-vojaških odnosov, ki ga dopolnjujejo naslednji predmeti analize:

- Umeščenost izraelskih civilno-vojaških odnosov v okvir nacionalno-varnostnega sistema.
- Opredelitev parlamentarnih, vladnih in nevladnih subjektov, ki nadzorujejo oborožene sile.
- Opredelitev subjektov in organizacij, ki po naši oceni ogrožajo ali nasprotujejo učinkovitemu parlamentarnemu nadzoru nad oboroženimi silami.
- Opredelitev Moskosove tipologije prilagajanja oboroženih sil spremembam v družbi.
- Opredelitev Edmondsovega modela vojaške vpletenosti v politiko.
- Opredelitev strukturnih sprememb Izraelskih obrambnih sil (uveljavljanje poklicnega načina popolnjevanja, problematika družbene in etnične reprezentativnosti oboroženih sil, zmanjševanje števila pripadnikov stalne in rezervne sestave, ugovor vesti ter ženske v oboroženih silah).

2.2 CILJI ANALIZE

Cilji analize diplomskega dela so:

- Prikazati učinkovitost parlamentarnega (institucionaliziranega) nadzora nad oboroženimi silami in ugotoviti ali je le-ta sploh zagotovljen.
- Ugotoviti, ali obstaja nevarnost nasilnega posega vojske v vladanje politične oblasti.
- Prikazati pomen strukturnih sprememb Izraelskih obrambnih sil za civilno-vojaške odnose in njihov pomen za večjo ali manjšo transparentnost pri nadzoru oboroženih sil.

2.3 UPORABLJENE METODE

Za preverjanje hipotez bomo uporabili naslednje družboslovne raziskovalne metode:

- **Opisno (deskriptivno) metodo** s pojasnjevanjem, pri opisovanju subjektov ki izvajajo oziroma ogrožajo učinkovit parlamentarni nadzor nad Izraelskimi obrambnimi silami, pri opisovanju Edmondsovega modela vojaške vpletenosti v politiko in Moskosove tipologije prilagajanja oboroženih sil spremembam v družbi ter pri opisovanju strukturnih sprememb Izraelskih obrambnih sil.
- **Primerjalno metodo**, pri primerjavi Moskosove tipologije prilagajanja oboroženih sil spremembam v družbi in strukturnih sprememb Izraelskih obrambnih sil.
- **Metodo analize pisnih virov** pri vseh poglavjih, za analizo sekundarnih strokovnih virov.

2.4 HIPOTEZE

Temeljna hipoteza:

- *V Izraelu je zagotovljen učinkovit parlamentarni nadzor nad oboroženimi silami.*

Izvedeni hipotezi:

- Največjo grožnjo učinkovitemu parlamentarnemu nadzoru nad oboroženimi silami predstavljajo ultra-ortodoksne judovske politične stranke.
- Izraelske obrambne sile niso družbeno in etnično reprezentativne, kar poslabšuje odnose med vojsko in družbo.

3. OPREDELITEV TEMELJNIH POJMOV

3.1 VOJSKA ALI OBOROŽENE SILE

Vojska ali oborožene sile (termina sta sinonima), so specializirana oborožena formacija države, ki je pripravljena in organizirana za izvajanje oboroženega boja (Vojna enciklopedija 1973).

S terminom »oborožene sile« se v najširšem pomenu besede ne pojmujejo le pripadniki kopenske vojske, vojaškega letalstva in vojne mornarice, ampak tudi pripadniki obalne straže, obmejnih enot, narodne garde, enot teritorialne obrambe, žandarmerije, karabinjerjev, carine, obveščevalnih in varnostnih služb ter morebitnih partizanskih in gverilskih enot (Žabkar 2005: 129).

Za pomemben element vplivanja na civilno-vojaške odnose se izkažejo značilnosti oboroženih sil kot organizacije in kot družbene skupine:

- Vojska je posebna institucija. Čeprav je tipična birokratska organizacija, je njen centralen položaj v državi in njeno razmerje do nasilja nekaj posebnega.
- Oboroženim silam daje značaj častniški zbor, ki je hierarhično organiziran, centralno nadziran in daje velik poudarek disciplini in časti.
- Vsaka vojska je korporativna entiteta s političnimi tendencami, ki so mnogo več kot le seštevek teženj in mnenj njenih pripadnikov.
- Oborožene sile so del državnega aparata prisiljevanja in kot takšne servis države ali eden od njenih organov, vendar sta izvedenost vojaških profesionalcev v upravljanju z nasiljem in nakopičeno orožje stalna grožnja nevojaški državnim oblastem (še zlasti v nestabilnem družbenem in političnem okolju) (Garb 1996: 15, 16).

3.2 POLITIKA

Politika je vsaka družbena dejavnost, ki ureja temeljni položaj človeka in družbenih skupin v posamezni družbi in mednarodnih razsežnostih (Leksikon 1988: 812).

Pojem politike v najširšem pomenu zajema celovitost tistih procesov, odnosov in organizacij, skozi katere se zavestno uravnava konfliktna situacija in interesi ter se odloča o skupnih zadevah in življenjskih dejavnostih določene globalne družbene skupnosti (Politična enciklopedija 1975: 787).

3.3 OBLAST

Oblast je ključna komponenta politike. Osnovna oblika oblasti v družbi je politična oblast, ki se izraža v družbenem odnosu med nosilcem oblasti in stranjo, ki je podrejena nosilcu. Nosilec oblasti lahko odloča o obnašanju in dejavnostih podrejenega z uporabo organizirane prisile (Garb 1996: 5).

Garb (1996: 5) opredeljuje oblast, ki ne poudarja svoje prisilne narave, temveč je opredeljena kot tista politična vladavina v skupnosti ali državi, ki temelji na eni ali več možnih oblikah politične legitimnosti, saj je skladna z zakonom, tradicijo, ipd.

3.4 CIVILNO-VOJAŠKI ODNOSI

Civilno-vojaški odnosi so širok splet medsebojnih odvisnosti, stikov in interesov pristojnih državnih organov, drugih družbenih organizacij, najširše javnosti ter vojske. Najpomembnejše je razmerje med najvišjimi izvršnimi in najvišjimi vojaškimi organi države, med politiko in vojaško stroko, (med »politiki« in »generali«), med katerimi je pogosto določena napetost, saj sta na državni ravni obrambna politika in vojaška strategija soodvisni in prepleteni. Politika odloča o bistvenih vprašanjih vojne in o uporabi vojaške sile, vojski določa naloge in sredstva ter jo nadzira. Na drugi strani pa je dolžnost vojske, da organizira in izvaja svoje naloge z najmanjšimi človeškimi in materialnimi izgubami (Zorc 2005: 101).

Ključni element odnosa med vojsko in civilno politično oblastjo je civilni nadzor nad vojsko, ki naj bi zagotavljal njeno nepolitičnost. Princip civilnega nadzora nad vojsko sestavljata dva dela: (1) cilje vladne politike postavljajo civili, vojska lahko odloča le o sredstvih oz. vojska je lahko le izvajalec vladnih odločitev, ne more pa odločati in (2) civili določajo mejo med

cilji in sredstvi ter s tem med civilno in vojaško odgovornostjo (Kemp in Hudlin v Garb 1996: 12-13).

3. 5 VRSTE CIVILNO-VOJAŠKIH ODNOSOV

Huntington (v Garb 1996: 22, 23) opredeli pet idealnih tipov civilno-vojaških odnosov glede na ideologijo (protivojaška/vojaška), politično moč vojske (nizka/visoka) in vojaški profesionalizem (nizek/visok):

- Protivojaška ideologija, visoka politična moč vojske in nizek vojaški profesionalizem so značilnosti primitivnih družb, kjer je vojaški profesionalizem zavrt ali v razvitejših družbah, kjer je nenadno ogrožanje povečalo politično moč vojske.
- Protivojaška ideologija, nizka politična moč vojske in nizek vojaški profesionalizem se pojavljajo tam, kjer je ideologija tako vsiljena, da vojska pred njenim vplivom ne more pobegniti.
- Protivojaška ideologija, nizka politična moč vojske in visok vojaški profesionalizem se pojavljajo v družbah, ki so le malo vojaško ogrožene.
- Provojaška ideologija, visoka politična moč vojske in visok vojaški profesionalizem se pojavljajo v družbah, ki so stalno ogrožene, in kjer je ideologija skladna z vojaškimi vrednotami.
- V družbah, ki niso zelo ogrožene, in jim vlada konzervativna ali druga z vojaškimi vrednotami skladna ideologija, prevladuje provojaška ideologija, nizka politična moč vojske in visok vojaški profesionalizem.

Janowitz (v Garb 1996: 23) opredeli tri modele civilno-vojaških odnosov: (1) *aristokratski model* (prepletanje vojaške in politične elite), (2) *demokratski model* (civilna politična in vojaška elita sta strogo ločeni) in (3) *totalitarni model* (politični nadzor nad vojsko izvaja enopartijski politični sistem).

Nordlinger (v Garb 1996: 23) razvrsti civilno-vojaške odnose po enakih značilnostih kot Janowitz, spremeni le terminologijo: (1) *tradicionalni model* (odgovarja aristokratskemu pri Janowitzu), (2) *liberalni model* (odgovarja demokratskemu) in (3) *model penetracije*, v

katerem civilna elita »prepoji« oborožene sile s političnimi idejami in osebjem, (kar se dogaja tudi v totalitarnem modelu civilno-vojaških odnosov).

Bebler (v Garb 1996: 24) je analiziral civilno-vojaške odnose v sodobnih političnih sistemih in na osnovi svojih ugotovitev predstavil tipologizacijo teh sistemov. Pri tipologizaciji je uporabil enodimenzionalno diferenciacijo, ko je razvrstil sodobne politične sisteme na kontinuumu, kjer na levo stran od sredine razvrščamo sisteme, v katerih prevladujejo civili (skrajnost predstavlja »civilokracija«), in na desno stran sisteme, v katerih prevladuje vojska (skrajnost imenujemo »militokracija«). Na sredini tega kontinuuma najdemo tri tipe ureditve: (1) *enakovredno partnerstvo*, kjer obstajata dve ločeni skupini civilnih in vojaških voditeljev; (2) *kondominialni ali dvojni tip*, v katerem soobstajata dve ločeni hierarhiji-vojaška in civilna, ki si med seboj delita odgovornost in moč in (3) *spojeni sistem*, kjer v civilni politični piramidi oblasti in vojaški hierarhiji nastopajo bolj ali manj isti uradniki. V realnosti so v številnih primerih civilne vlade le fasade, obstajajo pa tudi sistemi, kjer prevladuje civilna vlada, na čelu katere je simbolična vojaška figura. Avtor zavrača evropocentrističen pogled na civilokracijo kot edini želeni in normalni sistem in se ne strinja z avtorji, ki proglašajo vse vojaško prevladujoče sisteme za avtoritarne in militaristične.

Moskos (v Garb 1996: 25) povezuje tip civilno-vojaških odnosov z ogroženostjo neke družbe z vojno. Sodobne družbe so prešle iz stanja pripravljenosti za vojno v stanje zastraševanja in se sedaj spreminjajo v brezvojne družbe. Vsi ti tipi družb odražajo verjetnost vojne v določeni družbi oz. v nekem obdobju, le-ta pa po Moskosovi oceni oblikuje odnose med oboroženimi silami in družbo. Svojo tezo o povezanosti civilno-vojaških odnosov s tipom družbe glede na verjetnost vojne Moskos dokazuje s kazalniki:

- finančna sredstva (glede na tip družbe se spreminja količina denarja namenjenega za vojsko in način njegove porabe),
- notranja organizacija vojske (razlika med institucionalnim in poklicnim, v vlogah in pomenih posameznih zvrsti oboroženih sil),
- odnos vojske do novih vrednot (npr. ugovor vesti),
- vrste kadrov in načinov usposabljanja (premik od obvezniškega popolnjevanja k poklicnemu z obsežnim rezervnim kadrom ter državljanska služba kot alternativa vojaški);
- spremenjena podoba vojaške profesije (od bojevnika k menedžerju in učitelju) ter

- spremenjena ocena vojske v očeh javnosti (Moskos npr. pričakuje vedno manj podpore).

Welch (v Jelušič 1997: 89) meni, da večina sodobnega političnega življenja poteka med vojaškim poseganjem v politiko in civilnim nadzorom nad vojsko. Njegov model civilno-vojaških odnosov predstavlja kontinuum, na katerega je mogoče razporediti vse svetovne sisteme civilno-vojaških odnosov oz. politično-vojaških odnosov: (1) vojaški vpliv na politiko (civilni nadzor nad vojsko ali možnost veta vojske na politične odločitve), (2) vojaška participacija v politiki (mešana civilno-vojaška vlada) in (3) vojaški nadzor nad vlado (s podrejenimi partnerji ali brez njih).

3. 6 PARLAMENTARNI TIP CIVILNO-VOJAŠKIH ODNOSOV

V parlamentarnem tipu civilno-vojaških odnosov vodi vojsko vrhovna reprezentativna oblast, torej predsednik države (ali kralj). Politične odločitve na področju varnostne politike sprejema parlament, vojaške oblasti pa imajo samo izvršno vlogo. V tem tipu civilno-vojaških odnosov morajo imeti vse politične organizacije enakopraven dostop do javnih služb, to hkrati pomeni, da vojska ne sme pripadati eni politični organizaciji, temveč vsem. V vojski ali izven se torej ne sme organizirati nobena politična organizacija, ki bi imela večji vpliv na vodenje notranje vojaške politike od ostalih (Jelušič 1997: 139).

3. 7 FUNKCIONALNI IN SOCIALNI IMPERATIV

Funkcionalni imperativ, se nanaša na naloge za katere se pričakuje, da jih bo vojska izpolnila, predvsem ob nacionalni ogroženosti. **Socialni imperativ** pa je sestavljen iz drugih, pogosto konfliktnih zahtev, ki so posledica ideologij, vrednot in kulturnih norm. Razmerje med imperativoma je bistvo študije o civilno-vojaških odnosih. Meja, do katere lahko seže spor med imperativoma, je odvisna od intenzivnosti potrebe po varnosti ter od narave in moči vrednostnega sistema v družbi (Jelušič 1997: 68).

3. 8 VPLETENOST IN POSEG VOJSKE V POLITIKO

V Slovarju slovenskega knjižnega jezika (1991 in 1979) je opredeljena razlika med vpletenostjo (»dejstvo, da je kdo udeležen pri čem«) in posegom (»dejanje s katerim se odločilno vpliva na potek česa«). Tako je npr.: vojaški poseg je bil neuspešen in vpletenost velikih sil v vojno.

Jelušič (1997: 86-88) zatrjuje, da vojska posega v politiko s svojim posrednim ali neposrednim vplivom ali pa s posrednim in neposrednim posegom (intervencijo).

Ne glede na to, ali so postavljene institucionalne meje, do katerih se oborožene sile smejo pojaviti na političnem prizorišču, pa oborožene sile tako ali drugače izvajajo svojo moč in vpliv znotraj politične države in tudi znotraj družbe v celoti. Na državne zadeve vplivajo s specifičnim javnim vedenjem in podporo določeni politični usmeritvi. **Vpliv** in moč **vojske** je lahko tudi posledica tistega kar ji družba pripisuje. Vojaška udeležba v politiki se razlikuje glede na obdobje in državo, zato le v okviru posamezne politične kulture lahko prepoznamo, kdaj je vojska prestopila ustaljene norme svoje politične dejavnosti. Oborožene sile poskušajo vplivati predvsem na odločitve, ki jih zadevajo neposredno, vendar pri tem še vedno delujejo znotraj ustavnega okvira, pri tem pa spoštujejo sprejeti način vodenja in poveljevanja, v katerem je največja moč v rokah vlade ali predsednika države. Vojska se udeležuje birokratskih odločitev, posreduje strokovne nasvete vladi in pripravlja osnutke političnih usmeritev, ki jih potem dokončno oblikujejo vladni uradniki.

Vojaški poseg v politiko običajno pomeni zamenjavo vlade, ki jo vodijo civilisti. Tako opredeljujemo različne dejavnosti (na primer: odstavitev legalno izvoljenega predsednika s široko podporo ljudskih množic; situacije ko vojska odstavi civilne diktatorje, ki nikoli niso kazali kakšnih nagnjenj do demokracije). Ključna prvina posega oz. intervencije vojske v politiko je nesprejemljivost za stopnjo razvitosti politične kulture, kjer do tega pride. Določena stopnja prisotnosti vojske v politiki je del politične tradicije, njena udeležba se legitimira z legitimiranjem celotnega političnega sistema, saj je vojska le ena izmed organizacij političnega sistema (Jelušič 1997: 86-87).

4. NACIONALNO-VARNOSTNI SISTEM IZRAELA

4.1 SPLOŠNA DEJSTVA O IZRAELU

Država Izrael (hebr. *Medinat Yisra'el*) je bila razglašena 14. maja 1948 v Tel Avivu. Geografsko leži na vzhodnem robu Sredozemskega morja in meji na severu na Republiko Libanon, na severovzhodu na Republiko Sirijo, na vzhodu na Hašemitsko Kraljevino Jordanijo in na zahodu na Republiko Egipt. Na skrajnem jugu se Izrael dotika Akabskega zaliva, ki je del Rdečega morja (Požun 2004: 13).

Izraelsko ozemlje obsega 22.145 km² (vključno z vzhodnim delom Jeruzalema in Golansko planoto) ter ima 6.780.000 prebivalcev. Skupno število Judov, ki dandanes živijo v svetu pa je med 14 in 18 milijonov, kar je okoli 0,4% svetovnega prebivalstva (Smrke 2000: 170). Območji vzhodnega dela Jeruzalema in Golanske planote sta bili okupirani v letih 1967 in 1973 ter protipravno priključeni državi Izrael. Demografska slika Izraela je etnično in versko razmeroma pisana, saj na območju Izraela živi kar nekaj etničnih in verskih skupin:

- Judje¹, ki predstavljajo 81,4% prebivalcev,
- Arabci-muslimani (14,1% prebivalcev),
- Kristjani (2,8% prebivalcev),
- Druzi² in ostali (1,7% prebivalcev) (dostopno na <http://www.tau.ac.il>).

Od arabsko-izraelske vojne leta 1967, Izrael zaseda tudi: arabska ozemlja na Zahodnem bregu ter na meji s Sirijo Golansko planoto. Od leta 1967 do leta 2005 je Izrael zasedal tudi območje Gaze na meji z Egiptom. Z omenjenega območja so Izraelske obrambne sile konec avgusta leta 2005 evakuirale vso judovsko prebivalstvo (približno 9500 judovskih naseljencev) ter vojaško opremo.

¹ Ko mislimo na Jude kot pripadnike etnije oz. naroda uporabljamo veliko začetnico, medtem ko za jude kot pripadnike judovske vere-judaizma, uporabljamo malo začetnico. Judaizem je religija, ki se navezuje predvsem na etnijo Judov, čeprav lahko tudi etnični nejudje postanejo pripadniki judaizma (Smrke 2000: 170).

² Druzi sami sebe imenujejo »unitarijanci«, ker je v središču družovske vere verovanje v strogo edinost (enost) Boga. Druzi živijo v južni Siriji, v južnem in srednjem Libanonu ter v severnem delu Izraela. Majhne družovske skupnosti so še v Jordaniji, ZDA, Kanadi in Latinski Ameriki. Izraelska vladna politika skuša izraelske druze ločiti od ostalih arabskih skupnosti v Izraelu; tudi izraelski družovski politiki in nekateri intelektualci so začeli zavračati tezo, da so druzi etnično Arabci (Šterbenc 2005: 238, 246-248).

Izrael že desetletja poskuša s pospešeno gradnjo judovskih naselij spremeniti demografsko sliko v korist judovskega prebivalstva, kar je vir stalnih napetosti, medsebojnih obtoževanj in terorističnih aktivnosti na zasedenih območjih in znotraj izraelskega ozemlja (Požun 2004: 13).

Slika 4. 1. 1: Geografski položaj Izraela

(Vir: *The World Fact Book*, <http://www.cia.gov/cia/publications/factbook/geos/tu.html>).

4.2 IZRAELSKE OBRAMBNE SILE

Izraelske obrambne sile (hebr. *Tsva Ha-Haganah Le Yisrael*; angl. *Israel Defence Forces*-v nadaljevanju IDF) so najpomembnejši podsistem izraelskega nacionalno-varnostnega sistema. Ustanovljene so bile maja 1948, da branijo »obstoje, ozemeljsko celovitost in suverenost države Izrael« ter »zagotavljajo varnost vsem državljanom in se borijo proti vsem oblikam terorizma.«

Predhodniki IDF-a so bile različne varnostne in polvojaške organizacije, ki so imele kvazilegalen status na območju mandatne Palestine. Prav kvazilegalnost in tajnost obstoja različnih varnostnih organizacij s pogosto divergentnimi cilji in neenotnim vodstvom je pustila trajen vpliv nad nadzorom nad IDF-jem. Neposredni predhodniki IDF-a so: Hagana, Palmach, Irgun, Lehi in judovske vojaške formacije, ki so nastale v času prve svetovne vojne, predvsem v sestavi britanske imperialne vojske: 38. in 39. polk kraljevih strelcev in logistična enota, ki je imela v svoji sestavi mule (angl. *Zion Mule Corps*) (dostopno na http://en.wikipedia.org/wiki/Israel_Defense_Forces).

V splošni javnosti Izrael velja za edino državo z mirnodobno splošno vojaško obveznostjo. Obvezno vojaško usposabljanje v obdobju miru traja za moške 36 mesecev, za ženske pa 20 do 24 mesecev. Tudi za pripadnike in pripadnice družinske skupnosti velja obveznost vojaškega usposabljanja v obdobju miru. Za pripadnike in pripadnice drugih verskih skupnosti (številčna skupnost Izraelskih Arabcev, ki so beduini, muslimani ali kristjani) ta obveznost ne velja, lahko pa prostovoljno vstopajo v IDF. Nekatere verske ločine znotraj vseh treh glavnih verskih skupnosti prepovedujejo ženskam služenje v IDF-u, vendar morajo ženske namesto vojaške službe opraviti enoletno prostovoljno službo bodisi v šolah ali bolnišnicah (Kotnik 2002: 302-303).

IDF uradno ne pozna delitve na tri klasične zvrsti (kopenska vojska, vojno letalstvo in vojna mornarica), temveč ima unitarno strukturo. Kljub temu lahko govorimo o delitvi na tri zvrsti, saj uradno imenovana »morski oz. mornariški korpus« (angl. *Sea Corps*; hebr. *Hel Yam*) in »korpus vojnega letalstva« (angl. *Air Corps*; hebr. *Hel Avir*) uživata precejšnjo avtonomijo znotraj IDF-a. Kopenska vojska in vojno letalstvo predstavljata steber vojaške obrambe države, kar potrjujejo tudi podatki o številčnem stanju v omenjenih zvrsteh. Število

pripadnikov kopenske vojske je zavidljivih 521.000 (141.000 pripadnikov stalne sestave in 380.000 rezervistov). V vrstah vojnega letalstva je 91.000 pripadnikov (36.000 pripadnikov stalne sestave in 55.000 rezervistov). Vojno letalstvo je opremljeno z najsodobnejšimi bojnimi letali (268 lovskih letal tipa F-16 ter 97 lovskih letal tipa F-15). Skupno število bojnih letal je torej 365, kar po razpoložljivosti bojnih letal izraelske letalske sile uvršča takoj za vojnim letalstvom ZDA (dostopno na <http://www.tau.ac.il/jcss/balance/Israel.pdf>).

4.3 STRATEŠKI KONCEPT »NI IZBIRE«

Izraelska vojaška strategija temelji na konceptu »ni izbire« (hebr. *en breira*). Koncept se prvič pojavi v 50-ih letih 20. stoletja³ in združuje tri največje izraelske skrbi:

- pojav enotne, združene arabske koalicije, katere cilj bi bil uničenje judovske države,
- vojaška prednost koalicije tako v kvalitativnem kot kvantitativnem pomenu in
- mednarodna podpora enotni in združeni arabski koaliciji pri njenih naporih.

Nekateri arabski režimi zaznavajo Izrael kot tujek na območju Bližnjega vzhoda in nasprotujejo njegovemu obstoju. Sirija in Iran sta najbolj vneta nasprotnika Izraela. Z Egiptom in Jordanijo je Izrael sklenil mirovni sporazum, kar pa ni zadostno jamstvo za obstoj države, saj so bili ti mirovni sporazumi podpisani z nelegitimnimi predstavniki teh držav. Prav zaradi nenehne ogroženosti ni mogoče zagotoviti učinkovitega civilnega nadzora nad IDF-om (Van Creveld 1998: 123).

Vsesplošen napad sosednjih arabskih držav bi lahko imel razsežnosti genocida. Prav zaradi tega dejstva je koncept delovanja IDF-a izrazito ofenziven.

³ Yigal Alon je imel ključno vlogo pri oblikovanju izraelske vojaške doktrine. V knjigi »Razvijanje izraelske vojske« je v zgodnjih petdesetih letih izrazil načela in cilje izraelske vojske do arabskih sosedov:

- Razdelitev Palestine ob koncu vojne leta 1948 je Izraelu odvzela strateške prednosti in možnosti, da bi se Izrael umaknil in pripravil za proti udar.
- Ozek pas, ki je najprimernejši za klasične manevre, je hkrati najgosteje naseljeno območje, z glavnimi industrijskimi središči in vojaškimi letališči. Nenadni zračni napad in vdor sovražnika v to najožje območje bi razdelilo ta del izraelskega ozemlja na dve ločeni območji.
- Edina možna obramba v takšnih strateških razmerah je nenehno razvijanje in krepitev »izurjene vojaške sile« in njena nepretrgana »aktivna obramba« z vojaškimi represalijami, z vojskovanjem na sovražnikovem ozemlju in s preprečevalnimi protinapadi, kadar bi sovražnikov strnjeni napad ogrozil obstoj Izraela.
- »Caus belli« (povod za napad) bodo za Izrael naslednji primeri: zapora Tiranske ožine; pristop Jordanije k vojaški zvezi in posledično prihod tujih čet na njeno ozemlje, okrepljene gverilske akcije izven izraelskih meja, kot so: tihotapljenja, sabotaze, topniški ogenj in podobno (Šobajić 1982: 369).

Žabkar (2003: 210) meni, da si je Izrael izbral doktrino vojaške obrambe, ki je utemeljena na preventivnemu udaru. Strateški aksiom izraelskega politično-vojaškega vrha je namreč, da mora država, katere ozemlje nima strateške globine in po površini le majhno ozemlje z gosto naseljenim prebivalstvom, s preventivnim udarom po nasprotnikovih silah še v trenutku njihovega razvoja onemogočiti napad na izraelsko ozemlje.

Bojišče mora biti torej izven velikih izraelskih mest in po možnosti čim dlje od izraelskih meja. Izraelska vojaška doktrina temelji v veliki meri na moči izraelskega vojaškega letalstva zaradi:

- majhne površine Izraela (22.145 km² brez okupiranih območij Gaze in Zahodnega brega),
- majhne obrambne globine (država Izrael je ranljiva v primeru napada iz smeri vzhod-zahod, saj je velika verjetnost, da bi bilo ozemlje Izraela razpolovljeno) in
- kratkega časa za mobilizacijo kopenskih sil.

4. 4 FORMALNI NADZOR NAD IZRAELSKIMI OBRAMBNIMI SILAMI

Jelušič (v Grizold 1998: 86) kot formalne vidike civilno-vojaških odnosov opredeli naslednje dejavnike:

- ustavno in zakonsko opredelitev razmerja med oboroženimi silami in civilnim političnim vodstvom: predsednik republike, parlament, vlada, minister za obrambo, načelnik generalštaba,
- vodenje in poveljevanje vojski,
- formalne funkcije vojske,
- vojaške povezave in urjenja z vojskami drugih držav in
- rekrutiranje vojakov, podčastnikov in častnikov.

Izrael se od velike večine držav razlikuje po dejstvu, da nima enotno kodificirane pisane ustave. Ustavna materija je zajeta v *Temeljnih zakonih* (angl. *Basic Laws*), večino katerih je izraelski parlament sprejel med letoma 1958-1968.

Izrael je po politični ureditvi unitarna parlamentarna republika, razdeljena na šest administrativnih okrožij brez značaja federalnih enot. Zagotovljena je tudi lokalna samouprava, ki se vrši preko organov lokalne samouprave.

Izrael ima klasično delitev oblasti (zakonodajno, izvršilno in sodno oblast), ki je značilna za demokratične zahodne države. Zakonodajno oblast predstavlja enodomni parlament, ki ga volijo upravičenci na splošnih in tajnih volitvah. Sodno oblast predstavljajo sodišča z Vrhovnim sodiščem na čelu. Glavno vlogo v izvršni veji oblasti predstavlja vlada, ki jo vodi predsednik vlade (premier). V izvršno oblast štejemo tudi predsednika države (šef države), s protokolarnimi in simboličnimi pristojnostmi (Požun 2004: 14).

O'Neill (v Viotti 1994: 527-529) ocenjuje, da je sprejemanje odločitev na področju nacionalno-varnostne politike v Izraelu rezultat zapletenega medresorskega, neformalnega sodelovanja med: ministrstvom za zunanje zadeve in ministrstvom za obrambo na eni strani ter vlado in generalštabom IDF-a na drugi strani. Pomembno vlogo pri oblikovanju nacionalno-varnostne politike imajo tudi parlamentarni Odbor za obrambne in zunanje zadeve, voditelji političnih strank, visoki vladni uradniki in množični mediji. Večina zadev na področju nacionalno-varnostne politike se rešuje na podlagi neformalnih (medosebnih) odnosov med ključnimi akterji izraelskega političnega življenja.

Najočitnejši primer takšnega reševanja zadev s področja nacionalno-varnostne politike predstavlja obdobje Ben-Gurionovega predsedovanja vladi (1948-1963). Le-ta se je zanašal na zelo ozek krog sodelavcev, t.i. »kuhinjski kabinet« (angl. *kitchen cabinet*). V tem zelo ozkem krogu so bili sodelavci (pogosto tudi osebni prijatelji) iz ministrstva za obrambo, načelnik generalštaba, šef vojaške obveščevalne službe, nekaj visokih častnikov in šef varnostno-obveščevalne službe.

Pri izvajanju **institucionalnega nadzora** nad IDF-om imajo ključno vlogo naslednji državni organi:

- **parlament** z Odborom za obrambne in zunanje zadeve,
- **vlada** skupaj z Svetom za nacionalno varnost,
- **obrambni minister**,
- **generalštab IDF-a**,

- **državni nadzornik in**
- **vojaški ombudsman.**

4. 4. 1 Parlament

Izraelski parlament (hebr. *Knesset*) je enodomen in ima 120 članov. Člani parlamenta so izvoljeni na splošnih, svobodnih in tajnih volitvah, ki potekajo po proporcionalnem volilnem sistemu. Mandat parlamenta traja štiri leta, vendar se lahko pred pretekom tega obdobja parlament razpusti sam ali po uredbi predsednika vlade. Delo parlamenta vodi predsednik parlamenta, ki ga iz svojih vrst izvolijo poslanci. Parlament se ukvarja z zakonodajo, z zadevami tekoče politike, s proračunom in z mednarodnimi pogodbami. Najpomembnejša naloga parlamenta je sprejemanje zakonov.

Parlament zaseda na plenarnih zasedanjih. V parlamentu se konstituirajo stalni in posebni odbori. Med stalnimi odbori je tudi Odbor za zunanje in obrambne zadeve, ki opravlja funkcijo parlamentarnega nadzora nad IDF-om. Odločitve in akti Odbora za zunanje in obrambne zadeve niso pravno obvezujoči, ampak samo deklarativni (Požun 2004:15).

Požun (2004: 56, 57) ugotavlja, da ima parlamentarni nadzor nad delovanjem obrambno-varnostnih organov (vojske, obveščevalnih in varnostnih služb) omejen domet. Zadeve, ki so povezane z delovanjem zgoraj omenjenih obrambno-varnostnih organov, ki se v drugih demokratičnih državah rešujejo po rednem postopku, se v Izraelu največkrat oblikujejo ad hoc komiteji ali preiskovalne komisije. Ustanovita jih vlada ali parlament samostojno ali skupaj, šele takrat, ko se v javnosti pojavi afera. Ponavadi jih sestavljajo upokojeni ugledni pravniki, sodniki, druge ugledne osebnosti, včasih pa je vanje vključen tudi državni nadzornik. Komisije ponavadi dolgo raziskujejo primer, uvedejo preiskave in poskušajo pomiriti strasti, ki jih je v javnosti povzročila afera. Ob koncu izrečejo sklepe in priporočila, ki pa nimajo pravne veljave, razen če tega ne ukaže predsednik vlade. Praviloma imajo sklepi teh preiskovalnih komisij zgolj politični in moralni značaj.

4. 4. 2 Vlada

Delovanje, pristojnosti in sestavo vlade določa *Temeljni zakon o vladi* (angl. *Basic Law: The Government*). Vlada je vrh izvršilne oblasti in je zadolžena za upravljanje države na področju zunanje in notranje politike, torej so v njeni pristojnosti tudi varnostna vprašanja. Pristojnosti izraelske vlade so zelo široke. V pravni regulativi, sta predsednik vlade in vlada glavna akterja odločanja. O vsem kar ni urejeno s katerim od zakonov, lahko ureja vlada s svojimi odločitvami, ki imajo pravno veljavo.

Vlado sestavljajo predsednik vlade (premier, prvi minister) in ministri. Mandat za sestavo vlade predsednik države podeli kandidatu za predsednika vlade. Le-ta ponavadi prihaja iz strankarskega vrha, ki ima glede na volilni rezultat največje možnosti za sestavo vladajoče koalicije v parlamentu (več kot 60 glasov). Predsednik vlade in njegov namestnik morata biti člana parlamenta, medtem ko to za ostale ministre ni obvezno. Mandat vlade traja štiri leta, lahko je tudi krajši zaradi odstopa ali smrti predsednika vlade ali zaradi izglasovane nezaupnice vladi v parlamentu (Požun 2004: 16).

Upravljanje in nadzor nad IDF-om je opredeljeno v *Temeljnem zakonu: pod poglavjem Vojska*, iz leta 1976 (angl. *The Basic Law: The Army, 1976*), ki kot vrhovnega poveljnika določa celotno izraelsko vlado.

Ena izmed zanimivosti izraelskega nacionalno-varnostnega sistema je v tem, da je večina izmed dosedanjih ministrskih predsednikov prihajala iz vrst IDF-a. Od marca 1949, ko je bila izoblikovana prva izraelska vlada pa vse do februarja 2003, ko je nastala trideseta izraelska vlada, je večina ministrskih predsednikov prihajala iz vrst IDF-a, kjer so dosegli bleščeče vojaške kariere in se razmeroma mladi upokojili ter nadaljevali kariero v politiki. Od 11 različnih ministrskih predsednikov, jih je kar 10 opravljalo različne vojaške dolžnosti bodisi v vojaških organizacijah pred nastankom države ali v novoustanovljenem IDF-u.⁴ Sprejemanje najpomembnejših odločitev s področja obrambne in varnostne politike je bilo v prvih 18 letih obstoja Izraela izključno v rokah premiera, saj je le-ta opravljal poleg funkcije ministrskega predsednika tudi funkcijo ministra za obrambo (O'Neill v Viotti 1994: 527).

⁴ Vsi dosedanji ministrski predsedniki po zaporednem vrstnem redu so: David Ben Gurion, Moshe Sharett, Levi Eshkol, Golda Meir, Yitzhak Rabin, Menach Begin, Yitzhak Shamir, Shimon Peres, Benyamin Netanyahu, Ehud Barak, Ariel Sharon in Ehud Olmert (Dostopno na http://www.knesset.gov.il/govt/eng/GovtByNumber_eng.asp).

Heller (2000: 53) meni, da je šele z ustanovitvijo ***Sveta za nacionalno varnost*** (angl. *National Security Council*, v nadaljevanju SNV) prišlo do institucionalizacije izraelskega nacionalno varnostnega sistema. SNV je bil ustanovljen marca 1999 kot podporni organ predsednika vlade pri oblikovanju nacionalne politike. Ustanovitvi SNV naj bi najbolj nasprotovalo ministrstvo za obrambo, saj vidi v tem krovnem nacionalnovarnostnem organu odvzem nekaterih njenih pomembnih pristojnosti.

Predsednika SNV-ja, ki praviloma prihaja iz vrst izraelske vojske, izbere predsednik vlade. Zadnja dva predsednika SNV-ja sta bila generala izraelske vojske. Eden izmed njiju pa je ob opravljanju funkcije ves čas trajanja štiriletnega mandata, opravljal še funkcijo aktivnega častnika v vojski. Ta funkcija v svojem bistvu zahteva civilista, ki je kritičen in nepristranski do vojaškega establishmenta.

Eden izmed ključnih ciljev SNV-ja je, da opozarja na vire ogrožanja, ki pretijo Izraelu, in načine kako se tem grožnjam preventivno izogniti oz. jih premagati, pri tem pa upoštevati vse vidike nacionalne varnosti-ekonomske, socialne, politične idr. vidike. Bistvena pomanjkljivost SNV-ja je v tem, da ni bil vzpostavljen skladno z določili *Temeljnega zakona*, saj to pomeni natančno opredelitev sestave in nalog SNV-ja. Tako tudi ni mogoč civilen nadzor (parlamentaren nadzor s strani Odbora za obrambno in zunanjo politiko) nad delovanjem tega pomembnega vladnega organa (Požun 2004: 52, 53).

Ostale pristojnosti in naloge SNV-ja:

- Stičišče strokovnjakov iz navidez ločenih področij nacionalnovarnostnega načrtovanja in priprav. SNV mora delovati v skladu z navodili vlade in ministrskega predsednika.
- Usklajevalni organ med vladnimi ministrstvi, ki so pri svojem delu kakorkoli povezani z nacionalno varnostjo.
- Sodelovanje pri razpravah vlade, vladnega Odbora za nacionalno varnost in ministrskega predsednika ter obveščanje (v skladu z navodili premiera) poslancev Knesseta o sprejetih odločitvah.
- Zbiranje pomembnih podatkov o pričakovanih nacionalno-varnostnih trendih.
- Priprava predlogov vladi s področja nacionalno-varnostne politike (dostopno na <http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/Politics/nsc.html>).

4. 4. 3 Ministrstvo za obrambo

Pravna ureditev določa vlado kot vrhovnega poveljnika IDF-a, obrambni minister (praviloma upokojen vojaški častnik) pa predstavlja vez med IDF-om ter drugimi civilnimi političnimi organizacijami. Poleg vlade je ministrstvo za obrambo drugi najpomembnejši oblikovalec obrambnih politik.

Izraelsko ministrstvo za obrambo je odgovorno za razvojne, pogodbene, pravne, finančne in ekonomske vidike dejavnosti IDF-a. Omenjene dejavnosti ministrstva za obrambo omogočajo IDF-u, da se osredotoči izključno na zagotavljanje varnosti in obrambe države. Ključne naloge civilnega dela obrambnega sistema so:

- zagotovitev ustreznih sredstev in primerne infrastrukture za izpolnjevanje ciljev IDF-a,
- skrb za invalidne veterane in njihove družine,
- upravljanje in nadzor nad izvozom na področju vojaške industrije ter
- načrtovanje in nadzor nad porabo finančnih sredstev iz obrambnega proračuna.

Minister za obrambo vodi in upravlja obrambni sistem. Za izpolnitev omenjenih ciljev ima na razpolago svetovalce, pomožno osebje in različne službe. Pomožno osebje obrambnega ministra je odgovorno za dejavnosti:

- na območju Judeje in Samarije (območje Zahodnega brega) in do nedavnega na območju Gaze,
- s področja zasilnega gospodarstva
- notranjega nadzora obrambnega sistema in
- s področja gradnje ter varovanja judovskih naselbin na zasedenih območjih Zahodnega brega.

Poleg pomožnega osebja ima zelo pomembno vlogo znotraj obrambnega ministrstva tudi **generalni direktor**. To je visoki državni uradnik, ki je hierarhično takoj za obrambnim ministrom, in nadzira dejavnosti s področja obrambne industrije, infrastrukture, obrambnega proračuna in ostale dejavnosti s področja upravnih ter tehničnih zadev (dostopno na <http://www.globalsecurity.org/military/world/israel/mod.html>).

Organizacijska struktura ministrstva za obrambo temelji na sekretariatu ministra za obrambo in generalnega direktorja ter dveh direktoratih. Sekretariat ministrstva za obrambo je sestavljen iz osmih organizacijskih enot (šest oddelkov in dva direktorata):

- gradbeni oddelek (skrb za gradbena in vzdrževalna dela pri IDF-u, sklepanje pogodb s podizvajalci),
- prodajni oddelek (oglaševanje oborožitvenih sistemov in vojaške opreme, izdaja licenc in dovoljenj za prodajo oborožitvenih sistemov),
- oddelek, ki skrbi za prodajo odvečne vojaške opreme in oborožitvenih sistemov IDF-a in za vzdrževanje skladišč orožja,
- rehabilitacijski oddelek (skrb za invalidne veterane in njihove družine),
- oddelek za gospodarjenje z nepremičninami in
- finančni oddelek.

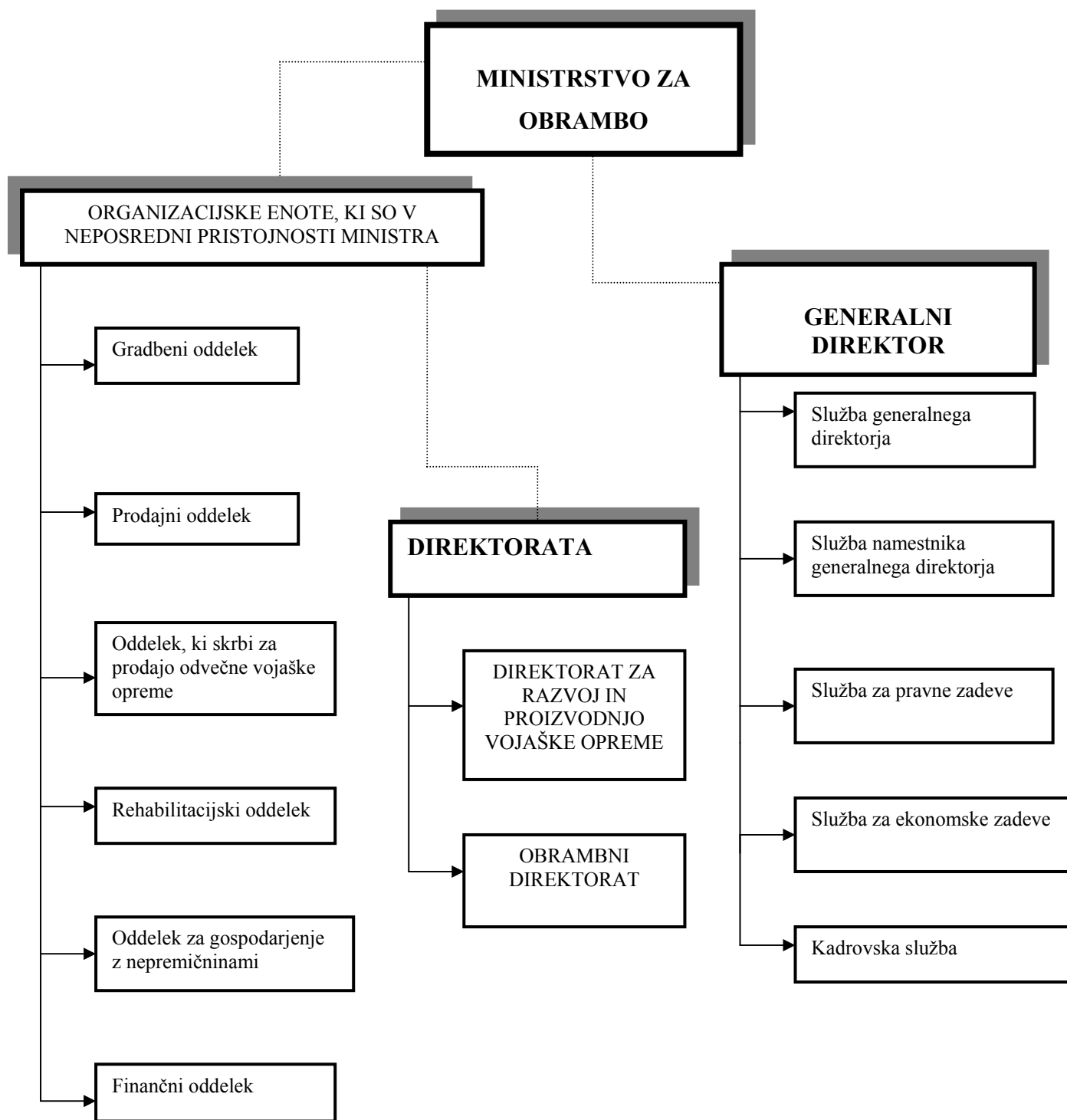
Dva zelo pomembna direktorata znotraj ministrstva za obrambo sta:

- direktorat za razvoj in proizvodnjo vojaške opreme in oborožitvenih sistemov (v njegovi pristojnosti je skrb za razvoj izraelskega vojaško-industrijskega kompleksa) in
- obrambni direktorat.

Sekretariat generalnega direktorja sestavljajo naslednje organizacijske enote (dostopno na <http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/Politics/mod.html>):

- služba generalnega direktorja,
- služba namestnika generalnega direktorja, ki ima v svoji pristojnosti organizacijske in upravne zadeve ter mednarodno sodelovanje na področju varnosti,
- služba za pravne zadeve,
- služba za ekonomske zadeve in
- kadrovska služba.

Slika 4. 4. 3. 2: Organizacijska struktura ministrstva za obrambo

(Vir: <http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/Politics/mod.html>).

Izraelski vojaško-politični vrh izjemno poudarja izpolnjevanje funkcionalnega imperativa, kar je razvidno iz višine obrambnih izdatkov. V letu 2003 so obrambni izdatki predstavljali 9.9 milijard USD, kar je približno 9% celotnega bruto družbenega proizvoda. K temu je treba prišteti še približno 3 milijarde USD vsakoletne ameriške pomoči (dostopno na <http://www.tau.ac.il/jcss/balance/Israel.pdf>).

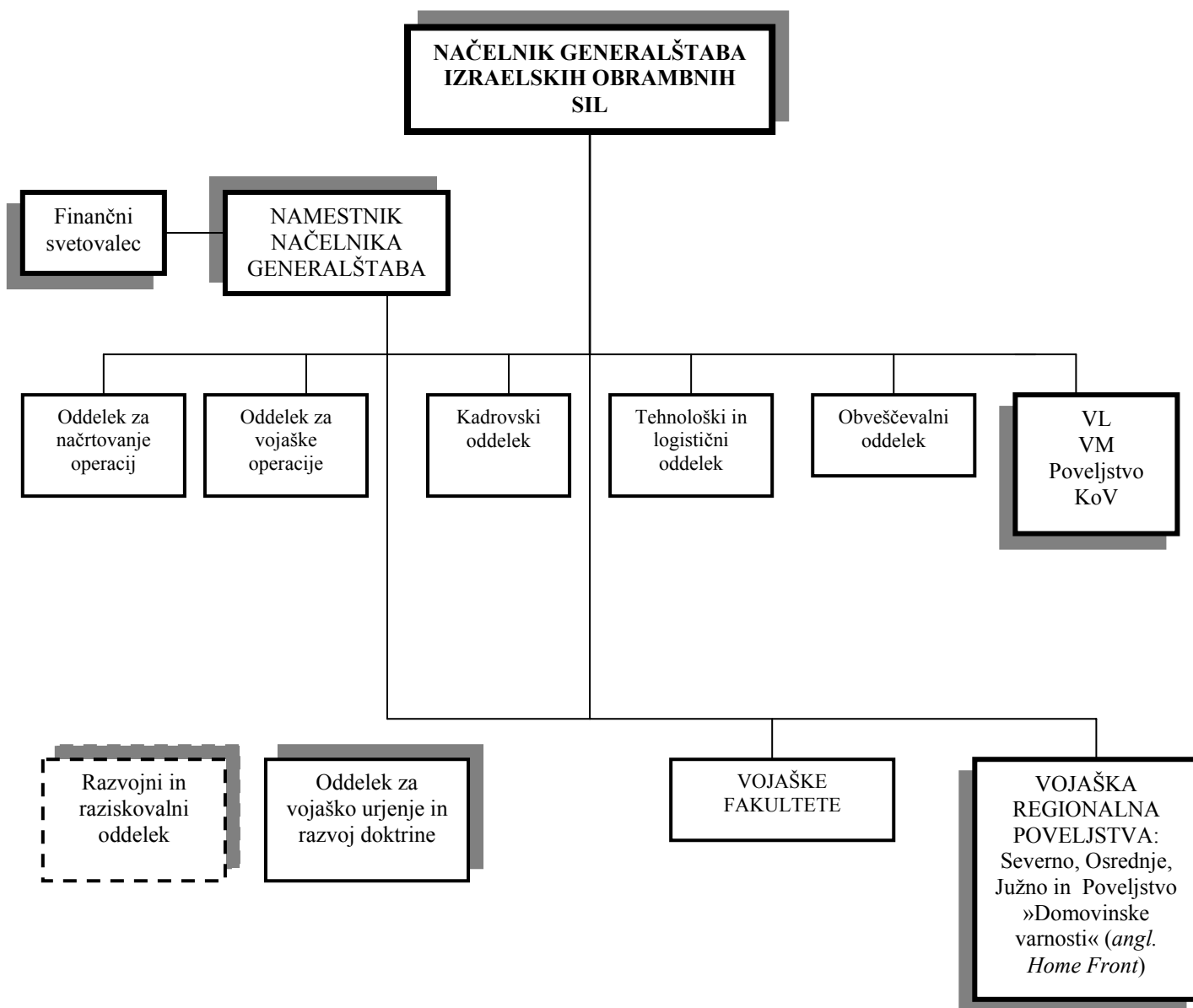
Zorc (2005: 105) opredeli položaj in vlogo ministra za obrambo kot resornega člana vlade za obrambno področje, ki je vladi in parlamentu odgovoren za uresničevanje zakonov in drugih predpisov, ki zadevajo vojsko, za uresničevanje sprejete politike in odločitev vlade na področju razvoja in delovanja vojske, kot tudi za učinkovitost, zakonitost, smotrnost in gospodarnost delovanja vseh organov pod njegovim nadzorom, vključno z oboroženimi silami.

Primer Izraela dokazuje, da je ministrstvo za obrambo lahko pretirano samostojno pri sprejemanju pomembnih strateških odločitev in neodgovorno tako vladi kot parlamentu. Neodgovornost dokazuje npr. invazija v Libanon leta 1982, ko je ministrstvo za obrambo pod vodstvom Ariela Sharona namenoma zavajalo in precenjevalo grožnje palestinskih gverilcev ter tako po nepotrebnem krivo za izgube 664 izraelskih vojakov (dostopno na <http://www.country-data.com/cgi-bin/query/r-6835.html>).

4. 4. 4 Generalštab Izraelskih obrambnih sil

Generalštab IDF-a je najvišji vojaški strokovni organ za poveljevanje vojski. Načelnik generalštaba IDF-a (hebr. *Ramatkal*) je odgovoren za strokovno vodenje, pri svojem delu pa je odgovoren ministru za obrambo in predsedniku vlade. Vsi dosedanji načelniki generalštabov so imeli najvišji častniški čin v izraelski vojski, to je čin generalpodpolkovnika (hebr. *Rav Aluf*; angl. *Lieutenant General*), in bili imenovani za obdobje treh let z možnostjo enoletnega podaljšanja (dostopno na http://en.wikipedia.org/wiki/Israel_Defense_Forces).

Slika 4. 4. 4. 3: Organizacijska struktura generalštaba Izraelskih obrambnih sil

(Vir: Pedatzur, Rodan 2002: 30).

4. 4. 5 Državni nadzornik

Državni nadzornik opravlja funkcijo nadzora dela nad organi državne administracije in deluje v imenu izraelske javnosti. Imenovan je za obdobje petih let, za svoje delo pa je odgovoren neposredno parlamentu in v svojem delovanju je popolnoma neodvisen.⁵

Državni nadzornik opravlja nadzor nad državnimi organi v okviru zakonitosti, ekonomičnosti, poštenosti in učinkovitosti. Pri svojem delu mora imeti dostop do vseh relevantnih dokumentov in gradiv. Kljub razmeroma velikim pooblastilom, državni nadzornik nima možnosti kazenskega sankcioniranja kršiteljev, saj imajo to pravico izključno pravosodni organi, ki jim državni nadzornik pošilja svoje ugotovitve (Požun 2004: 18).

Državni nadzornik izdaja letna poročila in mnenja, kar je najpomembnejša oblika obveščanja javnosti. Letno poročilo povzema dejavnosti, morebitne kršitve in pregled porabe finančnih sredstev vseh pomembnejših državnih organizacij (vladnih ministrstev, obrambnega sistema in državnih podjetij). Državni nadzornik navede v svojem poročilu tudi predloge za odpravo morebitnih kršitev.

Državni nadzornik je dolžan podati svoje mnenje na zahtevo Kneseta, vlade ali parlamentarnega Odbora za nadzor nad porabo finančnih sredstev. V zgodovini delovanja državnega nadzornika je bilo nekaj takšnih zahtev, in sicer v primeru: pogojev upokojevanja višjih državnih uradnikov, ukinitve Službe generalnega inšpektorja policije in povračilo potnih stroškov državnim uradnikom itd.⁶

4. 4. 6 Vojaški ombudsman

Avtonomija IDF-a glede na javno sfero je najbolj razvidna na primeru ustanovitve institucije vojaškega ombudsmana, ki se je pojavila šele v šestdesetih letih 20. stoletja. Po desetih letih intenzivnih razprav je vojska le privolila v ustanovitev institucije vojaškega ombudsmana. Vojska je nasprotovala omenjeni instituciji z argumentom, da »vojaški postopki zagotavljajo

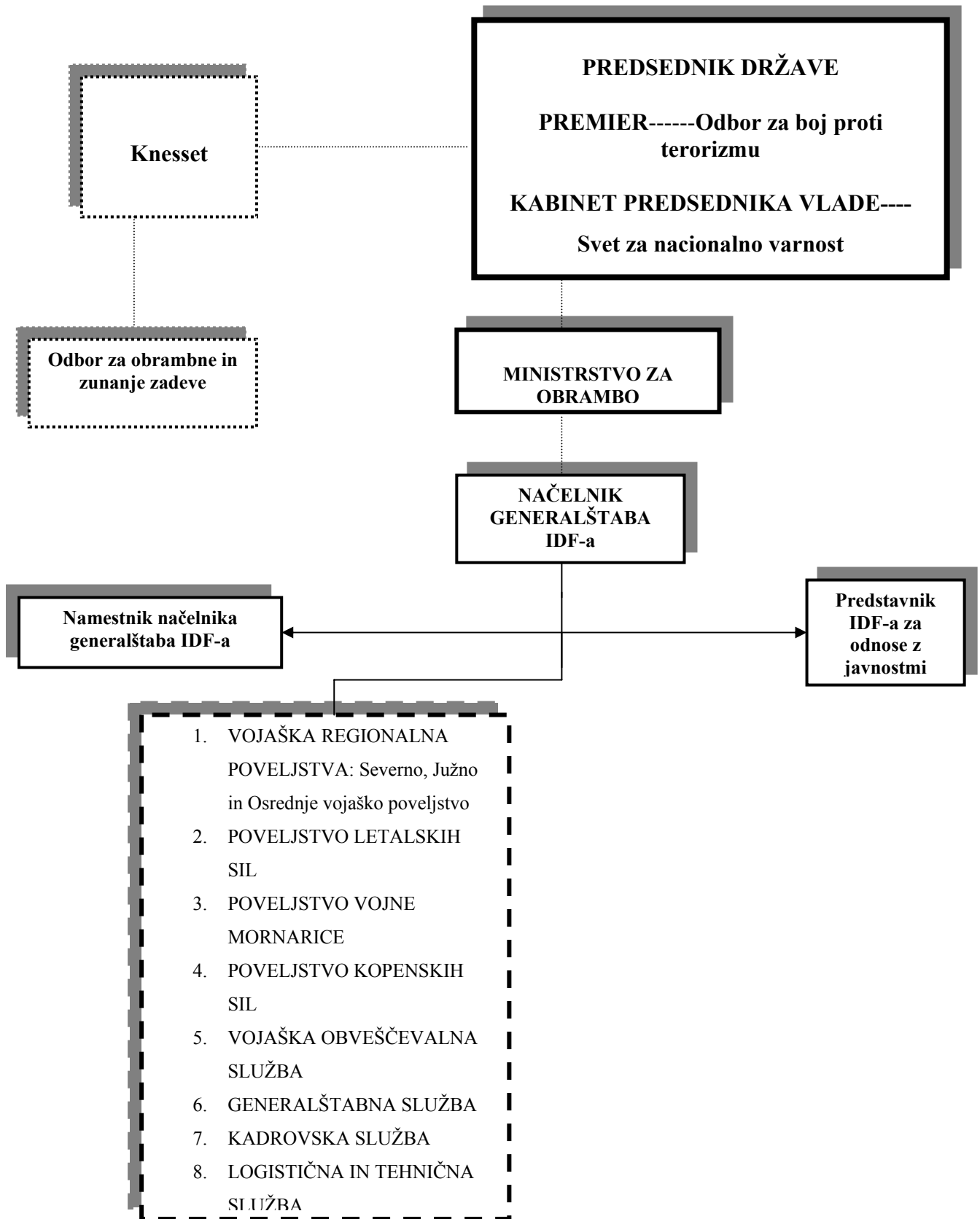
⁵ Vsi dosedanji državni nadzorniki od leta 1949 do leta 2005 po zaporednem vrstnem redu so: Siegfried Moses, Yitzhak Neventzal, Yitzhak Tunik, Ya'acov Meltz, Miriam Ben Porath, Eliezer Goldberg, Micha Lindenstrauss (Dostopno na http://www.knesset.gov.il/lexicon/eng/critic_eng.html).

⁶ Dostopno na <http://www.mevaker.gov.il/serve/site/english/emethod.asp>.

odgovore na vse notranje probleme vojske in tako ni potrebe po zunanjem nadzoru« (Herzog 2004: 9).

IDF ima institucijo vojaškega ombudsmana od leta 1972. Pri imenovanju vojaškega ombudsmana sodelujeta ministrstvo za obrambo in pravosodje ter parlamentarni Odbor za obrambno in zunanjo politiko, imenuje pa ga obrambni minister na podlagi predlogov ministrstva za pravosodje ter predlogov Odbora za obrambno in zunanjo politiko. Vojaški ombudsman deluje v okviru ministrstva za obrambo. V njegovi pristojnosti pa je preiskovanje vseh pritožb vojakov in državljanov Izraela o morebitnih nezakonitih ravnanjih IDF-a (dostopno na <http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/Politics/mod.html>).

Slika 4. 4. 6. 4: Vodenje in poveljevanje Izraelskim obrambnim silam

(Vir: *Jane's Sentinel Security Assesment* (Avgust 1999-January 2000): Eastern Mediterranean, str. 234).

4. 5 NEFORMALNI NADZOR NAD IZRAELSKIMI OBRAMBNIMI SILAMI

Jelušič (v Grizold 1998: 86) navaja naslednje neformalne vidike civilno-vojaških odnosov:

- raziskovanje vojaštva: notranje raziskovalne ustanove, civilne raziskovalne ustanove, strateške študije na vladni ravni,
- množični mediji in vojaštvo: specializirani novinarji za vojaška vprašanja v množičnih medijih, notranji vojaški mediji, vojaški organ za odnose z javnostmi in množičnimi mediji, intenzivnost medijskega poročanja o vojski,
- družbeni vidik: odstotek žensk v oboroženih silah in vloge, ki jih zasedajo; status marginalnih skupin in manjšin ter status drugače spolno usmerjenih, oblike alternativne službe za oporečnike vesti in
- položaj vojske v javnem mnenju.

Pri opredelitvi neformalnega nadzora nad IDF-om smo se osredotočili na notranje raziskovalne ustanove, civilne raziskovalne ustanove, odnosom med množičnimi mediji in vojaštvom, položajem vojske v izraelskem javnem mnenju ter na družbeni vidik civilno-vojaških odnosov (poudarjamo vlogo organizacij, ki nasprotujejo opravljanju vojaških dolžnosti na območjih Gaze in Zahodnega brega).⁷

4. 5. 1 Raziskovanje vojaštva

4. 5. 1. 1 Notranje raziskovalne ustanove

Raziskovanje izraelskega vojaštva poteka v okviru *behaviorističnega znanstvenega oddelka* pri IDF-u (angl. *IDF's Behavioral Science Department*). Ta oddelek ima predstavnike v vseh treh zvrsteh izraelskih oboroženih sil. Raziskave so pretežno kvalitativne, njihovi rezultati pa niso dostopni širši javnosti (Ben-Ari in drugi v Kummel, Prugert 2000: 95).

⁷ Družbeni vidik civilno-vojaških odnosov v Izraelu je podrobneje opredeljen v petem poglavju.

4. 5. 1. 2 Civilne raziskovalne ustanove

Najuglednejša civilna raziskovalna ustanova, ki opravlja redno raziskovanje izraelskega javnega mnenja na področju obrambe in varnosti je *Jaffee center za strateške študije* (angl. *Jaffee Center for Strategic Studies*), ki deluje v okviru Univerze v Tel Avivu. Sistematično raziskovanje izraelskega javnega mnenja o aktualnih nacionalno varnostnih vprašanjih poteka od leta 1984. Raziskava se izvaja vsako leto na vzorcu približno 1200 anketirancev. Zadnja raziskava je potekala leta 2003.

Eno izmed področij raziskovanja je tudi odnos do IDF-a, v okviru katerega raziskovalci od leta 1987 spremljajo odnos javnega mnenja do:

- moči IDF-a (ali je IDF v primerjavi s prejšnjim letom šibkejši ali močnejši),
- vojaških ukazov (ali lahko vojak zavrne ukaz o opravljanju vojaških nalog na zasedenih območjih Zahodnega brega) in
- pravičnosti splošne vojaške obveznosti (ali je breme vojaške službe v Izraelu pravično porazdeljeno).

Delovanje Jaffee centra za strateške študije je pregledno in splošno dostopno. Rezultati vsakoletne raziskave pa so javno dostopni ter objavljeni v hebrejskem in angleškem jeziku.⁸

Druge civilne raziskovalne ustanove, ki se ukvarjajo s preučevanjem vojaštva in/ali odnosi med vojaštvom in civilnim okoljem so:

- Izraelski demokratični inštitut (angl. *The Israel Democracy Institute*),
- Carmelov inštitut za družbene vede (angl. *Carmel Institute for Social Studies*),
- Inštitut za sodobne strateške in politične študije (angl. *The Institute For Advanced Strategic and Political Studies*),
- Begin-Sadatov center za strateške študije (angl. *The Begin-Sadat Center For Strategic Studies*),
- Inštitut Leonarda Davisa za mednarodne odnose (angl. *The Leonard Davis Institute For International Relations*) in
- Organizacija, ki ponuja informacije o varnosti Izraela (angl. *Information Regarding Israel's Security-IRIS*) (dostopno na <http://www.tau.ac.il/jcss/links.html>).

⁸ Dostopno na <http://www.tau.ac.il/jcss/memoranda/memo67.pdf>.

4. 5. 1. 3 Raziskovanje vojaštva v Izraelu

Različni avtorji in (ne)vladne organizacije proučujejo civilno-vojaške odnose v Izraelu. Do leta 1982, ko se je izraelska vojska prvič udeležila nepravilne vojne v Libanonu, je večina raziskav potekala v okviru IDF-a.

Ben-Ari in drugi (v Kummel in Prufert 2000: 92-94) so predstavili analizo raziskovanja vojaštva v Izraelu v tridesetletnem obdobju, od sredine šestdesetih do sredine devetdesetih let 20. stoletja. Skupno so analizirali 167 različnih del, povezanih z vojsko, odnosi med državo in družbo, družbeno in organizacijsko zgodovino IDF-a.

Avtorji so predstavili naslednje ugotovitve:

- V prvem obdobju raziskovanja vojaštva do začetka osemdesetih let 20. stoletja, je bilo izvedenih malo raziskav; le 19% ali 31 raziskav je bilo objavljenih v tem obdobju in še te so večinoma objavili tuji avtorji (13 od 31 del). Za drugo obdobje (po letu 1982) pa je značilen skokovit porast raziskav. V tem obdobju je bilo objavljenih kar 71% vseh del ali 136 raziskav. Bistveno vlogo pri raziskovanju civilno-vojaških odnosov pa so imeli izraelski avtorji.
- Pri nastanku 167 raziskav je sodelovalo 107 avtorjev. Pri približno polovici teh raziskav (80 del) je avtor en sam, uporablja pa sekundarne vire. Ostalih 87 del je objavilo 28 avtorjev, med katerimi je 12 akademskih raziskovalcev, ki se ukvarjajo s sistematičnim raziskovanjem civilno-vojaških odnosov v Izraelu.⁹
- Večina raziskav (126 ali 76%) je bila objavljenih v angleškem jeziku. Najpomembnejše raziskovalno področje predstavljajo odnosi med vojaštvom in civilnim političnim vodstvom, kjer je bilo objavljenih kar 74 raziskav. Ostala raziskovalna področja so: vojaštvo in družbena stratifikacija (17 raziskav), vojaštvo in kultura (16 raziskav), vojaštvo in spol (15 raziskav) ter vojaštvo in ekonomija (12 raziskav).

⁹ Med najbolj ugledne izraelske raziskovalce civilno-vojaških odnosov sodijo: Victor Azarya, Dan Horowitz, Moshe Lissak, Baruch Kimmerling, Amia Lieblich, Edna Lomsky-Feder; Daniel Maman, Yoram Peri, Stuart Cohen, Eva Etzioni-Halevy, Nissan Rubin, Sarit Helman, Malka Shabtai, Gad Barzilai, Uri Ben-Eliezer, Ruth Linn, Micha Popper.

- V obdobju po letu 1982 so značilne raziskave, ki se ne ukvarjajo zgolj s preučevanjem odnosov med vojaštvom in družbo, ampak tudi proučevanjem vojaško-industrijskega kompleksa, mednarodnih vojaških povezav Izraela, vpliva oboroženih spopadov na emigracijo in problematiko ponovnih porok vojaških vdov.
- Uporaba komparativnih raziskovalnih metod: različni izraelski avtorji primerjajo stanje izraelskih civilno-vojaških odnosov s stanjem v utrjenih demokracijah (npr. Velika Britanija) in ugotavljajo nevarnosti ali možnosti vojaškega udara ali pretorijanstva.¹⁰ V tem pogledu se pojavljajo tudi primerjave med vojaško porabo Izraela in ZDA ter odnos sovražnikov do obstoja Izraela kot države na območju Bližnjega vzhoda.
- Pri raziskovanju vojaštva in civilno-vojaških odnosov je značilna tudi uporaba novih teoretičnih konceptov ali teoretična pluralizacija raziskovanja. Do osemdesetih let je bila namreč značilna uporaba strukturnega funkcionalizma, v sredini devetdesetih let pa sta začela avtorja Maman in Lissak (1996 in 1997) uporabljati nov teoretični koncept-medosebne odnose ter preučevati odnose med vojaštvom in drugimi elitami v Izraelu. V zadnjih nekaj letih se pojavlja tudi proučevanje vojaštva v okviru feministične perspektive in raziskave, ki proučujejo povezavo med državljanstvom in vojaško službo (služenjem vojaškega roka).

4. 5. 2 Odnos med množičnimi mediji in vojaštvom

V Izraelu velja načelo, da je vsaka javna informacija tajna, razen če je odobrena za javno objavo. Cenzuro izvaja Komisija za vojaško cenzuro, ki jo je leta 1948 ustanovila prva izraelska prehodna vlada. Le-ta je prevzela določbe *Obrambnih predpisov* (angl. *Defense Regulations*), ki jih je sprejela britanska mandatna oblast, da bi zatrla delovanje judovskih organizacij. Leta 1949 je določila odobrila prvi Kneset.

¹⁰ Izraz pretorijanstvo izhaja iz antičnega Rima, iz poznega obdobja rimskega imperija, ko je pretorijanska garda dejansko vladala imperiju. Civilne politične sile so slabele, rimski senat je razpadel. Rimski imperij je bil v obrambi proti barbarom odvisen od armad in generalov (Jelušič 1997: 97, 98).

Cenzura izraelskih medijev ni bila nikoli zakonsko urejena, vendar se je pojavila v sporazumu, ki je bil objavljen leta 1951 (dopolnjen v letih 1966 in 1996). Podpisali sta ga izraelska vojaška cenzura in Komisija urednikov, ki jo sestavljajo uredniki večine najpomembnejših izraelskih medijev. Določbe sporazuma med Komisijo urednikov in vojaško cenzuro so (Požun 2004: 58):

- Edini namen Komisije za cenzuro je preprečiti objavo informacij, ki so povezane z varnostjo in bi lahko omogočile sovražniku škodovati obrambnim sposobnostim Izraela.
- Cenzura ni usmerjena na politične argumente, mnenja in ocene, razen če lahko nenamerno razkrijejo informacije povezane z varnostjo.
- Cenzura temelji na zaupanju in sodelovanju med vrhom IDF-a in izraelskimi mediji.

Vsi izraelski množični mediji so dolžni vojaški cenzuri pred objavo predložiti prispevke o obrambno-varnostnih zadevah. Pristojnosti vojaške cenzure so opredeljene v zgoraj omenjenih Obrambnih predpisih iz leta 1945. Cenzura ima obsežna diskrecijska pooblastila, ki ji omogočajo da:

- prepove objavo prispevka ali izdajo celotne številke časopisa,
- zaseže vso tiskalno opremo v lasti določene časopisne hiše,
- kaznuje časopis zaradi objave prispevka, ki bi lahko ogrozil nacionalno varnost.¹¹

4. 5. 2. 1 Predstavniki za odnose z javnostmi pri Izraelskih obrambnih silah

Vlogo posredovanja informacij civilnemu okolju opravlja specializirani vojaški organ. IDF-ov predstavnik za odnose z javnostmi (angl. *IDF Spokesperson Unit*) ima čin brigadirja ter je pri svojem delu neposredno odgovoren načelniku generalštaba IDF-a. Naloge predstavnika za odnose z javnostmi so:

- svetovanje načelniku generalštaba o vseh zadevah s področja komunikacij in informacij ter
- oblikovanje in izvedba informacijskih politik.

¹¹ Dostopno na <http://www.ifla.org/faife/report/israel.html>.

Če poenostavimo organiziranost te službe lahko ugotovimo, da je organizirana podobno kot IDF. Službo predstavnika za odnose z javnostmi sestavlja nekaj stalnih in veliko strokovnjakov iz različnih področij (novinarjev, filmskih strokovnjakov, univerzitetnih profesorjev, politologov, ekonomistov, komunikologov itd).

Vojaški vrh pripisuje temu organu zelo velik pomen, saj je v Izraelu že v času »miru« stalno akreditiranih približno 300 tujih novinarjev. To število pa lahko dramatično naraste v času večjih oboroženih spopadov med Izraelci in Palestinci, tako da lahko preseže število 1500 tujih novinarjev.

O pomenu službe predstavnika za odnose z javnostmi priča tudi število organizacijskih enot, ki delujejo znotraj službe:

- Služba za odnose z domačimi mediji.
- Služba za odnose s tujimi mediji.
- Služba za odnose z javnostjo.
- Filmska in fotografska enota.
- Služba za informiranje.
- Služba za pobude in načrtovanje.
- Služba za organizacijo in urjenje.
- Regionalna predstavništva pri vojaških poveljstvih (Severnem, Južnem in Osrednjem vojaškem poveljstvu).¹²

4. 5. 2. 2 Vojaški mediji

Kot vse sodobne oborožene sile ima tudi IDF svoj strokovni časopis, *Ma'arachot* (slov. *Kampanje*), ki je interno glasilo IDF-a. *Ma'arachot* je začel izhajati kmalu po začetku druge svetovne vojne, torej še v času ko IDF uradno ni obstajal. Cilj tega časopisa je bil »širiti obzorja hebrejskega vojaka in poveljnika.«

Danes ima *Ma'arachot* izjemen pomen v kontekstu odnosov med mediji in IDF-om (Kober 2003: 141, 145):

¹² Dostopno na http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/Society_&_Culture/idfspokesperson.html.

- Članki, ki so objavljeni v tem časopisu, predstavljajo intelektualno ogledalo oficirskega zbora IDF-a.
- V primerjavi z ostalimi tiskanimi dokumenti s področja nacionalne varnosti je Ma'arachot dostopen širši javnosti.
- V Ma'arachotu redno, nemoteno že več kot šestdeset let poročajo o razvoju uradne izraelske vojaške misli.

4. 5. 3 Pomen nevladnih organizacij

V Izraelu deluje kar nekaj organizacij, ki nasprotujejo opravljanju vojaških dolžnosti na območju Gaze in Zahodnega brega. To niso organizacije, ki bi nasprotovale služenju vojaškega roka ali obrambi domovine, temveč nasprotujejo opravljanju »policijskih« nalog na območjih Gaze in Zahodnega brega.

Zgodovinski okvir nastanka tovrstnih organizacij sega v sedemdeseta leta 20. stoletja. 28. aprila 1970 je skupina izraelskih dijakov poslala pismo takratni ministrski predsednici Goldi Meir. V pismu so izrazili pomisleke glede opravljanja vojaških nalog na okupiranih območjih Gaze in Zahodnega brega, vojne izčrpanja in neuspehe vlade pri sklenitvi miru z sosednjimi arabskimi državami.

4. 5. 3. 1 *Yesh Gvul*

Organizacija *Yesh Gvul* (hebr. »obstaja meja« ali »to je meja«), je bila ustanovljena leta 1982 v času izraelske invazije v Libanon. Ustanovljena je bila s peticijo, ki jo je podpisalo 3000 pripadnikov rezervne sestave. Danes je to najštevilčnejša in najbolj dejavna organizacija, ki daje podporo tistim vojakom, ki nasprotujejo ukazom represivne in agresivne narave.

4. 5. 3. 2 *Ometz LeSarev*

Organizacija *Ometz LeSarev* (hebr. »pogumno je zavrniti ukaz«; angl. *Courage to Refuse*), je bila ustanovljena januarja 2002 s peticijo 51 rezervnih častnikov in vojakov, ki je bila

objavljena v izraelskem dnevniku »Haaretz«. Pripadniki organizacije Ometz LeSarev ne nasprotujejo vojaški službi oz. služenju vojaškega roka, temveč le okupacijski politiki in policijskim nalogam IDF-a na zasedenih območjih. Danes šteje organizacija več kot 600 članov.

4. 5. 3. 3 *Novi obris*

Organizacija *Novi obris* (angl. *New Profile*) se zavzema za popolno preoblikovanje, po njihovem mnenju militarizirane izraelske družbe v civilno družbo. Večina članov organizacije je žensk. Organizacija popolnoma nasprotuje vojaški službi in se zavzema za odpravo splošne vojaške obveznosti

(dostopno na http://en.wikipedia.org/wiki/Refusal_to_serve_in_the_Israeli_military).

5. STRUKTURNE SPREMEMBE IZRAELSKIH OBRAMBNIH SIL

5.1 POSTMODERNE OBOROŽENE SILE

Pri opredeljevanju strukturnih sprememb IDF-a in njihovega vpliva na naravo civilno-vojaških odnosov v Izraelu smo uporabili **tristopenjsko tipologijo večdimenzionalnega prilagajanja oboroženih sil spremembam v družbi**, ki je delo ameriškega vojaškega sociologa Charlesa C. Moskosa.

V knjigi *The Postmodern Military: Armed Forces after the Cold War* iz leta 2000 Moskos s sodelavci v zaključku raziskave ugotavlja, da danes prevladuje trend zamegljevanja črte med vojsko in civilnimi entitetami, in sicer tako v strukturi kot v kulturi. Organizacija, ki se strukturalno in kulturno približuje civilnemu okolju, Moskos imenuje postmoderna vojaška organizacija. Le-ta se pojavlja po letu 1990, torej v obdobju po koncu hladne vojne. Oborožene sile v času hladne vojne (1945-1990) avtor poimenuje poznomoderne oborožene sile, v obdobju pred hladno vojno (1900-1945) pa moderne oborožene sile.

Najpomembnejše značilnosti postmoderne vojske so (Garb 2002: 79, 82):

- sprememba obrambnih vlog z večjim poudarkom na operacijah v podporo miru,
- integracija rednih in rezervnih sil,
- civilianizacija in pogodbeništvo,
- pojav novih vojaških profesionalnih vlog: vojak državnik (tesno sodelovanje s politiki v občutljivih operacijah pod nadzorom medijev) in vojak znanstvenik (vojak, ki razmišlja o vlogi vojske v novih varnostnih razmerah),
- dejavnejši pristop vojske do medijev,
- proces spolne integracije,
- oslabitev posebne vojaške skupnosti in njena razpršitev v civilno družbo ter
- povečana stopnja tolerantnosti do homoseksualcev v vojaški službi.

Slika 5. 1. 5: Oborožene sile v treh obdobjih

spremenljivka	MODERNO (pred hladno vojno) 1900-1945	POZNO MODERNO (hladna vojna) 1945-1990	POSTMODERNO (po hladni vojni) po letu 1990
zaznana ogroženost	sovražna invazija	nuklearna vojna	subnacionalna (npr. etnično nasilje, terorizem)
struktura sil	množična vojska, nabornišтво	velika poklicna vojska	majhna poklicna vojska
opredelitev glavne naloge	obramba domovine	podpora zvezi	nove naloge (npr. ohranjanje miru, humanitarne naloge)
prevladujoči vojaški profesionalci	bojni vodja oz. herojski poveljnik	menedžer ali tehnik	vojak-državnik, vojak-znanstvenik
odnos javnosti do vojske	podpora	ambivalentnost	indiferentnost
odnos do medijev	vklučenost	manipulativnost	poskus pridobitve na svojo stran, odnos sodelovanja
civilno osebje	manjša komponenta	srednja komponenta	glavna komponenta
vloga žensk	ločene enote/izločenost	delna integracija	popolna integracija
soprog/soproga in vojska	integralni del	delna vključenost	odstranjenost/ločenost
homoseksualci v vojski	kaznovanje	odpuščanje	sprejemanje
ugovor vesti	omejen ali prepovedan	rutinsko dovoljen	zajet v državljanski službi

(Vir: Moskos v Garb 2002: 80).

Pri opredelitvi sprememb IDF-a smo analizirali naslednje spremenljivke:

- vprašanje zaznane ogroženosti (spremembe v strateškem okolju Izraela),
- opredelitev glavne naloge IDF-a,
- struktura IDF-a (poklicni način popolnjevanja ali ohranitev splošne vojaške obveznosti; vprašanje družbene in etnične (ne)reprezentativnosti IDF-a),
- ugovor vesti in
- vloga žensk.

5.2 ZAZNANA OGROŽENOST IN OPREDELITEV GLAVNE NALOGE

5.2.1 Zaznana ogroženost

Geostrateški položaj države Izrael je v 21. stoletju bistveno drugačen kot v času ustanovitve judovske države maja 1948. IDF je v vojnah dokazal sposobnost izpolnjevanja funkcionalnega imperativa. Lubi (1999: 162) našteje osem arabsko-izraelskih vojn: prva arabsko-izraelska vojna (maj 1948 – junij 1949), druga arabsko-izraelska ali t.i. sueška vojna (oktober – november 1956), tretja arabsko-izraelska ali »šestdnevna vojna« (junij 1967), četrta arabsko-izraelska vojna ali za arabsko stran »oktobrska vojna« in za izraelsko stran »Yom Kippurska vojna« (oktober 1973), libanonsko-izraelska vojna leta 1982 in svojevrstna egiptovsko-izraelska vojna, imenovana »vojna izčrpanja« (marec 1969 – junij 1970).

Poleg omenjenih arabsko-izraelskih oboroženih spopadov lahko k viru ogrožanja izraelske nacionalne varnosti prištejemo tudi upor palestinskega prebivalstva proti izraelski okupaciji območij Gaze in Zahodnega brega. To je *intifada* (arabsko *upor*),¹³ ki ga lahko opredelimo kot mešanico oboroženega in neoboroženega odpora Palestincev proti izraelskim varnostnim organom, ki so delovali na palestinskih ozemljih. Najpogosteje je vključevala splošne stavke, cestne zapore, množične demonstracije in različna nasilna dejanja: metanje kamnov, »molotovih koktejl«, uporaba strelnega orožja in v drugi intifadi tudi samomorilskih napadalcev (Dar, Kimhi, Stadler, D. Epstein 2000: 285).

Gal in Cohen (2000: 226, 227) v zborniku z naslovom »Postmoderne oborožene sile: Oborožene sile po koncu hladne vojne«, navajata tri različne vire vojaških ogrožanj Izraela:

- Morebiten napad sosednjih arabskih konvencionalnih vojsk skupaj z vpadi palestinskih gverilskih skupin na izraelsko ozemlje iz sosednjih arabskih držav.
- Napadi različnih gverilskih skupin na izraelske civilne in vojaške cilje, pri čemer gverilske skupine delujejo iz območja države Izrael ali iz ozemelj, ki so poseljena z večinskim palestinskim prebivalstvom (območji Gaze in Zahodnega brega).

¹³ Prva intifada je izbruhnila decembra 1987 in potekala do podpisa mirovnega sporazuma leta 1993, v Oslu. Druga intifada je izbruhnila septembra leta 2000 in se končala leta 2005, ko sta se v egiptovskem Sharm el-Sheikhu sestala izraelsko in palestinsko politično vodstvo (http://en.wikipedia.org/wiki/Al-Aqsa_Intifada).

- Oddaljene vojaške grožnje. Države, s katerimi Izrael nima skupne meje, vendar te države posedujejo rakete dolgega dosega, s katerimi lahko napadajo cilje v Izraelu (Sirija in Iran).

Tudi Bar-Joseph (2004: 142, 143) navaja podobne vire varnostnih tveganj, vendar poudarja nedržavne akterje, ki ogrožajo varnost Izraela. Avtor opredeli dva sklopa virov ogrožanja nacionalne varnosti:

- Konflikti nizke intenzivnosti¹⁴ z nedržavnimi akterji (Palestinska osvobodilna organizacija¹⁵, Hezbolah¹⁶ in tiste skupine ali organizacije, ki so pripravljene prevzeti nasilna dejanja zoper državo Izrael in njene državljanke).
- Države z raketami dolgega dosega (Sirija in Iran) in tiste države, ki so na poti jedrske oborožitvene zmogljivosti (Iran).

Pri opredelitvi varnostnih tveganj in groženj v Izraelu ter na širšem območju Bližnjega vzhoda smo uporabili tudi analizo šefa izraelske vojaške obveščevalne službe Ahaarona Ze'ev Farkasha, ki poudarja nevojaške vire ogrožanja, pri čemer upošteva tudi širše strukturne spremembe na območju Bližnjega vzhoda po ameriški invaziji na Irak marca 2003. Analiza *Izrael in Bližnji vzhod, 2005: Strateški pregled*, je bila objavljena novembra 2005 okviru Jaffee centra za strateške študije. Generalmajor Farkash v tej analizi predstavi nabor varnostnih tveganj in groženj (Farkash 2005: 1-8)

- Prva in najpomembnejša ugotovitev je, da trenutno ne obstaja nobena vojaška koalicija, ki bi lahko napadla Izrael oz. katere cilj bi bil uničenje države Izrael.
- Širitev raketnega orožja kot vir ogrožanja nacionalne varnosti (»od Qassama do Shehaba III«).

¹⁴ Z izrazom spopadi nizke intenzivnosti (angl. *Low Intensity Conflict*) se označujejo omejeni politično-vojaški posegi, s katerimi se želijo doseči politični, socialni, gospodarski ali psihološki cilji, pri čemer so ti posegi praviloma dolgotrajni, zoženi na določeno ozemlje in omejeni z vidika uporabe sil in njihovih orožij. Njihov razpon je zelo širok: od diplomatskih, gospodarskih in političnih pritiskov prek terorizma do (proti)vstajniške vojne. Z vidika deleža oboroženega boja je za spopade nizke intenzivnosti ključno to, da se v njih z oboroženim bojem-kot s pomožnim vzvodom-le podpirajo politične, gospodarske, informacijske in druge dejavnosti, ki so glavni instrument za doseganje strateških ciljev (Žabkar 2003: 123).

¹⁵ Palestinska osvobodilna organizacija (angl. *Palestinian Liberation Organisation*) je bila ustanovljena v Jeruzalemu leta 1964, in sicer na podlagi sklepov prvega sestanka arabskih držav v Kairu. Palestinska osvobodilna organizacija naj bi palestinskemu narodu organizirano zagotovila izražanje nacionalne identitete in vodenje osvobodilnega boja. Sprva je opravljala zgolj organizacijske, propagandne in finančne naloge, po porazu arabskih vojsk leta 1967 pa je prevzela tudi vojaško in politično dejavnost za osvoboditev palestinskih ozemelj (Leksikon 1988: 801).

¹⁶ Hezbolah ali Hizbolah (»Božja stranka«) je radikalna libanonska politično-vojaška organizacija. Ustanovitev Hezbolaha sega v začetek osemdesetih let 20. stoletja oz. v čas izraelske invazije na Libanon (junij 1982 - junij 1985). Ključno vlogo pri ustanovitvi in opredelitvi ideoloških konceptov Hizbolaha naj bi imel šejk Mohamed Husein Fadl Alah. Glavni cilj te organizacije je (bil) odpor proti izraelski okupaciji (Šterbenc 2005:423).

- Družbeni in ekonomski izzivi na Bližnjem vzhodu, ki izhajajo iz demografski rasti prebivalstva. Bližnji vzhod je družbena in ekonomska časovna bomba. Vsako leto se trg delovne sile na Bližnjem vzhodu poveča za več kot 3%, torej bo po letu 2005 več kot tri milijone ljudi nad 19 let pridružilo trgu delovne sile (1 milijon v Egiptu, 800.000 v Iranu in približno 300.000 v Siriji).
- Izzivi, ki izhajajo iz notranjega ogrožanja avtokratskih režimov v Egiptu, Savdski Arabiji, Siriji in Pakistanu (pojav opozicijskih islamističnih gibanj, ki želijo odstaviti avtokratske režime, ki jih posredno ali neposredno podpirajo ZDA in zahodne države).

Farkash (2005: 4) v analizi oceni, da se spreminja narava terorizma. V letih 2004 in 2005 so teroristične organizacije, ki v svojih ustanovnih listinah odkrito pozivajo k uničenju države Izrael (Hezbollah, Hamas¹⁷ in Islamski Džihad¹⁸), izvajale politiko »zadrževanja«, saj niso izvedla nobenih večjih terorističnih napadov. To lahko pomeni bodisi željo po vključitvi v politični proces (primer Hamasa, ki je zmagal na palestinskih parlamentarnih volitvah februarja 2006) bodisi manjšo operativno zmogljivost terorističnih organizacij.

5. 2. 2 Opredelitev glavnih nalog

IDF je v očeh povprečnega izraelskega državljana utelešenje izraelskega ponosa, moči in neodvisnosti. V vojski vidijo organizacijo, ki poskrbi za integracijo in socializacijo novih imigrantov. Tehnološke spremembe ob koncu hladne vojne so povzročile tudi spremembe pri opredelitvi glavnih nalog IDF-a, saj zaradi vpeljave sodobnejših in računalniško podprtih oborožitvenih sistemov ne obstaja več potreba po veliki stalni vojski, katere naloga je zgolj izpolnjevanje funkcionalnega imperativa. IDF se je ob koncu osemdesetih let 20. stoletja soočil s pomembnimi izzivi, ki presegajo zagotavljanje vojaške varnosti države: intifada, opravljanje policijskih nalog, terorizem in umik iz Libanona (dostopno na <http://www.tau.ac.il/jcss/memoranda/memo67.pdf>).

¹⁷ Hamas, v arabščini kratica za »*Harakat Al-Muqawama Al-Islamia*« (slovensko *Islamsko odporiško gibanje*), je radikalna islamska fundamentalistična organizacija, ki je bila ustanovljena na območju Gaze decembra leta 1987 v času prve intifade. Ključno vlogo pri ustanovitvi Hamasa je imel pokojni šejk Ahmed Yassin. Hamas v svojem ustanovnem manifestu iz leta 1988 Izraelu na ozemlju mandatne Palestine ne priznava pravice do obstoja in prisega na džihad za osvoboditev izgubljene domovine od Sredozemskega morja do reke Jordan (dostopno na <http://www.globalsecurity.org/military/world/para/hamas.htm>).

¹⁸ Palestinsko gibanje Islamski džihad (arabsko *Harakat al-Jihad al-Islami al-Filastini*) je teroristična organizacija katere cilj je osvoboditev ozemlja mandatne Palestine, uničenje države Izrael in vzpostavitev islamske teokratske države. Ustanovitev sega v sedemdeseta leta 20. stoletja. Ključno vlogo pri ustanovitvi tega gibanja ima Fathi Shaqaqi. V primerjavi s Hamasom Islamski džihad nima široke družbene podpore (Dostopno na http://en.wikipedia.org/wiki/Palestinian_IsLAMic_Jihad).

Sucharov (2005: 184) navaja mnenje bivšega načelnika generalštaba IDF-a, ki opredeli vlogo IDF-a ne le kot obrambnega organa države, temveč kot tisti organ, ki je eksistencialnega pomena za izraelski narod: brez IDF-a ni izraelskega naroda.

Gal in Cohen (2000: 227, 226) menita, da kljub družbenim, političnim, vojaškim in drugim spremembam po koncu hladne vojne, IDF opravlja naloge, ki so značilne za moderne oborožene sile. Osnovni cilj IDF naj bi bil še vedno enak, to je »preprečiti arabskim državam, da vojaško porazijo Izrael.«

Ena izmed bistvenih značilnosti postmodernih oboroženih sil je sodelovanje v mirovniških operacijah. Sodelovanje IDF-a je v tem pogledu zelo skromno (Moskos 2000: 228):

- Leta 1989 v Armeniji (potres) in leta 1994 v Ruandi (državljska vojna), ko so enote prve pomoči, ki delujejo v okviru IDF-a, sodelovale pri zagotavljanju zdravstvene oskrbe prizadetim prebivalcem.
- Leta 1994 na Haitiju v okviru operacije »Podpora demokracije« (angl. *Operation Uphold Democracy*). Izraelski parlament je zaradi hudega pritiska ZDA le podprl napotitev policijskega kontingenta na Haiti.

Bar-Joseph (2004: 137-153) je zelo kritičen do obstoječega nacionalno varnostnega koncepta, ki daje (pre)velik poudarek vojaškim virom ogrožanja oz. izpolnjevanju funkcionalnega imperativa. Izrael je investiral ogromna sredstva v razvoj konvencionalnih oborožitvenih sistemov za obvladovanje tistih virov vojaškega ogrožanja, ki komaj obstajajo. Avtor podkrepi svoje ocene z naslednjimi primeri: vojna leta 1973 (navkljub ogromni vojaški moči Izraela in posedovanju jedrskega orožja, arabske države napadejo Izrael), vojna v Libanonu, dve intifadi, spopad nizke intenzivnosti s Hezbolahom; v vseh omenjenih primerih IDF ni uspel doseči odločilne zmage. Stopnja varnosti za izraelske državljane se je le zmanjšala in ne povečala. Po drugi strani pa so politični dogovori ali mirovne pogodbe (npr. z Egiptom in Jordanijo ali premirje med Sirijo in Izraelom leta 1974), prispevali k bolj varnim mejam in večjemu občutku varnosti ob manjših stroških.

Tudi Van Creveld (1998: 87) je zelo kritičen do obstoječega nacionalno varnostnega koncepta, saj meni da vojaški vrh namenoma precenjuje vojaške vire ogrožanja, tako da ni mogoč trden civilni nadzor na IDF-om (hebr. *ha-medina be-matsor*; »ker je država nenehno ogrožena, potemtakem tudi ni mogoč učinkovit civilni nadzor nad oboroženimi silami«).

5.3 STRUKTURA IZRAELSKIH OBRAMBNIH SIL

5.3.1 Izraelske obrambne sile kot obvezniške oborožene sile

Popolnjevanje oboroženih sil je najpomembnejša primarna dejavnost obrambnega sistema, ki je strateškega pomena za uspešno izvajanje oboroženega boja. Še posebej pomembno je popolnjevanje oboroženih sil z moštvom, saj med dejavniki oboroženega boja, ki jih predstavljajo ljudje, materialni dejavnik, prostor in čas, vse vojaške doktrine pripisujejo pomembno ali celo odločujoče mesto prav človeku (Kotnik v Grizold 1998: 136). Izraelsko politično vodstvo pripisuje človeškemu dejavniku zelo velik pomen, to pa je posledica izrazite demografske asimetrije med številom prebivalcev Izraela in bolj ali manj nenaklonjenimi arabskimi državami.¹⁹

Vsesplošni trend spreminjanja načina popolnjevanja oboroženih sil z vojaki od splošne vojaške obveznosti (čisti obvezniški sistemi), selektivne vojaške obveznosti (kombinirani sistemi) do odprave vojaške obveznosti (poklicne oborožene sile) je prisoten prav na primeru IDF-a.

Danes se IDF popolnjuje z vojaki na podlagi (Ben-Dor, Pedahzur, Hasisi 2002: 234):

- splošne vojaške obveznosti,
- poklicne vojaške službe in
- s služenjem v rezervni sestavi.

Takšen način popolnjevanja je (bil) posledica Ben-Gurionove zavezanosti k oblikovanju »vojske vseh državljanov« in strateškega neravnotežja z arabskimi državami (Moskos 2000: 229).

V Izraelu potekajo intenzivni pogovori med obrambno-varnostnimi strokovnjaki na eni strani in političnim vrhom države na drugi strani, o postopni ukinitvi ali zamenjavi paradigme

¹⁹ Države, ki so poseljene z večinskim muslimanskim prebivalstvom in imajo vzpostavljene diplomatske stike na ravni veleposlaništev z Izraelom, so: Egipt, Jordanija, Turčija in Mavretanija. Alžirija, Maroko in Tunizija imajo sicer trdne vezi z izraelsko seferadsko skupnostjo (orientalska judovska skupnost oz. Judje, ki so živeli v pretežno muslimanskih državah), vendar si omenjene države ne upajo odpreti izraelske ambasade v svoji prestolnici zaradi nerešenega palestinsko-izraelskega spora (Mahmoud Ould 2005: 4).

»državljana-vojaka.« Žabkar (2005: 136) ocenjuje, da je prišlo v razvitih državah²⁰ do popolne ali delne opustitve paradigme državljana vojaka. Vlogo državljana, ki se je v miru med služenjem vojaškega roka usposabljal za dolžnost branilca domovine in ki je to vlogo prevzemal v primeru krize ali vojne, so danes prevzeli poklicni vojaki. Poleg vojaškega etičnega kodeksa,²¹ ki se ga poklicni vojaki morajo držati, se pri sklepanju pogodbe z državo opirajo na lastno znanje, ki je v oboroženih silah, zasičenih z bojno tehniko, dobilo prvorazreden pomen in je tudi finančno nagrajeno. Država jih najema zaradi njihovega znanja in veščin, pri čemer skrbi za njihov izbor, osebnostni razvoj in njihove družine.

5. 3. 2 Dejavniki, ki vplivajo na izbiro načina popolnjenja oboroženih sil z vojaki

Kotnik (v Grizold 1998: 143) opredeli dve skupini dejavnikov, ki vplivajo na izbor načina popolnjenja oboroženih sil z vojaki: zunanje dejavnike (zahteve) in notranje dejavnike (možnosti).

Pri zunanjih dejavnikih je treba upoštevati predvsem: (1) varnostnopolitične razmere v svetu, (2) ogroženost v sodobnih razmerah, (3) preoblikovanje vloge in nalog oboroženih sil, (4) spremembe na področju vojaške tehnike, (5) spremembe v vojaški strategiji in (6) predpostavljeni obseg in želena kakovost oboroženih sil.

Pri notranjih dejavnikih pa je treba upoštevati: (1) gospodarske dejavnike, (2) demografske dejavnike, (3) sociopolitične in sociokulturne spremembe, (4) tradicijo in politično kulturo, (5) javno mnenje, (6) socializacijsko in izobraževalno vlogo vojske ter (7) civilno-vojaška razmerja in poseganje vojaštva v politiko.

V diplomskem delu smo analizirali dva zunanja dejavnika (geostrateški položaj in doktrina uporabe oboroženih sil ter obseg in kakovost IDF-a) in tri notranje dejavnike (tradicijo in politično kulturo, socializacijsko in izobraževalno funkcijo IDF-a ter civilno-vojaške odnose in poseganje vojaštva v politiko).

²⁰ Glede na BDP lahko Izrael postavimo ob bok razvitih držav (16.779 USD). Tudi gospodarska rast je razmeroma visoka, v letu 2004 je bila 3.6% (Dostopno na <http://www.tau.ac.il/jess/balance/Israel.pdf>).

²¹ IDF ima od decembra leta 1994 vojaški etični kodeks, ki se imenuje »Gonilna moč IDF-a« (angl. »*Spirit of the IDF*«). Vsebuje 11 temeljnih vrednot in 34 osnovnih načel, ki naj bi predstavljala vodilo vojakom pri opravljanju ne le vojaških nalog, ampak tudi nalog v vsakdanjem življenju (Hazony 2000: 53).

5. 3. 2. 1 Geostrateški položaj in doktrina uporabe oboroženih sil

Pri vrednotenju geostrateškega položaja sta odločilna dejavnika velikost države in značilnosti površja. Večja je država, več branilcev potrebuje. Gorovja, jezera, gozdovi, močvirja in pomanjkanje prevoznih poti povzročajo težave sodobnim tehnično visoko opremljenim oboroženim silam, predvsem njihovim oklepno-mehaniziranim enotam. Hkrati pa te iste značilnosti pomagajo branilcu (Kotnik v Grizold 1998:146).

Tudi Bratun (1997: 21, 22) pripisuje velik pomen geografskih značilnosti za vojaško doktrino. Geografske značilnosti posameznega območja značilno učinkujejo na vojaško doktrino. Tam, kjer se lahko z veliko verjetnostjo trdi, da koristijo ofenzivni doktrini, jo hkrati krepijo. Iz tega izhaja, da so posamezne države vedno načrtovale takšno vojaško doktrino, ki je najbolj ustrezala njihovem geografskemu položaju. Avtor navaja primer Izraela, ki je dosegel zmago v vseh arabsko-izraelskih vojnah z nizom hitrih ofenziv nasproti članicam sovražne koalicije oz. z vodenjem vojne na ozemlju nasprotnika.

Izrael leži na območju Bližnjega vzhoda. Obsega pa rodovitno obalno ravnino vzdolž Sredozemskega morja, dele sušnega Judejskega hribovja v osrednjem delu države, puščavo Negev na jugu in del Jordanske doline na jugovzhodu. Med Izraelom in sosednjimi arabskimi državami je izrazita demografska asimetrija. V Izraelu živi namreč le 6.780.000 prebivalcev, od tega je 20% t.i. izraelskih Arabcev. Skupno število prebivalcev tistih držav, ki imajo skupno mejo z Izraelom (t.j. Egiptom, Libanonom, Sirijo in Jordanijo) pa znaša približno 75.000.000 (Družinska enciklopedija 1998: 673, 688, 697, 719).

Izrael nedvomno sodi v skupino majhnih ali strateško izpostavljenih držav (majhna površina ozemlja in tako majhna obrambna globina, nobenih večjih geografskih ovir-reke, gozdovi, gorovja itd.). Bistvenega pomena za takšne države je v temu, da imajo takšne operative oborožene sile, ki so sposobne zdržati začetni sunek morebitne agresije le toliko časa in v tolikšnem obsegu, da se lahko v najkrajšem času vzpostavi celoten obrambni sistem ter pripelje v predvideno stanje za uspešno izvajanje obrambe.

Doktrina uporabe oboroženih sil pomembno vpliva na izbor načina njihovega popolnjevanja z vojaki. Odločilno jo opredeljujeta predvsem njena (Kotnik v Grizold 1998:146):

- aktivna, intervencionistična ali pasivna, neintervencionistična vojaška vloga v mednarodni skupnosti in
- prevladujoči načrtovanji način bojevanja (partizansko, frontalno in kombinirano).

IDF ima izredno aktivno, intervencionistično vojaško vlogo v mednarodni skupnosti. Žabkar (2003: 210, 291) ocenjuje, da Izrael gradi preživetje države in nacije na doktrini preventivnega ofenzivnega udara. To dejstvo dokazuje osem arabsko-izraelskih vojn, ki so potekale večinoma izven ozemlja Izraela, z izjemo t.i. osamosvojitvene vojne (maj 1948-junij 1949), številni povračilni napadi na palestinske oborožene skupine²² ter visoko usposobljene in zelo mobilne oborožene sile. Izraelska vojska je vse dosedanje vojne proti arabskim sosedom izvojevala v okoliščinah strateške obkolitve in neugodnemu strateškemu količinskemu razmerju sil na kopnem, v zraku in na morju. To je dosegala tako, da se je na eni od front branila z manjšimi silami, na drugi pa je osredotočila močnejše sile in najprej izločila najnevarnejšega nasprotnika. Nato je glavne sile uporabila proti preostalemu nasprotniku.

5. 3. 2. 2 Obseg in kakovost Izraelskih obrambnih sil

Oborožene sile Izraela štejejo danes 631.500 pripadnikov (dostopno na <http://www.tau.ac.il/jcss/balance/Israel.pdf>):

- Kopenska vojska ima 141.000 pripadnikov (v enotah rezervne sestave je 380.000 pripadnikov),
- Vojno letalstvo ima 36.000 pripadnikov in
- Vojna mornarica ima 9.500 pripadnikov.

Delež KoV predstavlja največji delež IDF-a (22,3%, skupaj z rezervo pa približno 60%). K skupnemu številu pripadnikov IDF-a je treba prišteti tudi paravojaške enote.²³ To je obmejna

²² Povračilni napadi na palestinske oborožene skupine so segali tako v neposredno sosesčino kot tudi na območja, ki so bila oddaljena več kot 2000 km od Izraela. Primer takšnega povračilnega napada predstavlja napad izraelskega vojnega letalstva na poveljstvo Palestinske osvobodilne organizacije v Tuniziji, ki je bilo 2460 km oddaljeno od Izraela (Shlaim 2000: 434).

²³ To so enote specializirane za notranjo varnost. Praviloma so sestavljene iz profesionalcev, ki so izurjeni za dušenje notranje opozicije in notranji nadzor. Dejstvo, da so v obdobju po padcu berlinskega zidu več kot 90% vseh spopadov in vojn v svetu predstavljali notranji spopadi v nestabilnih državah, je pripomoglo spoznanju, da so vse nestabilne države, ki se počutijo notranje ogrožene (posebno Ruska federacija, Indija, LR Kitajska idr.), okrepile poseben kontingent oboroženih sil (karabinjerji, žandarji, mejne enote, obalna straža idr.), ki je specializiran za zagotavljanje notranje varnosti (Žabkar 2003: 302).

policija (angl. *Border Police*), ki predstavlja sorazmerno majhen delež IDF-a (1,2% ali 7.650 pripadnikov). Obmejna policija, je nameščena ob mejnih območjih in na palestinskih ozemljih, opravlja pa tako policijske kot vojaške naloge.

Steber kopenske predstavljajo **oklepne** in **mehanizirane enote**. V omenjenih enotah je približno 3.800 glavnih bojnih tankov, 5.500 bojnih vozil pehote in 1.000 samovoznih artilerijskih sistemov (Pedatzur, Rodan 2002: 28). V vrstah oklepnih enot je kar šest različic glavnih bojnih tankov: dve posodobljeni različici ameriškega tanka M-60 in štiri različice izraelske Merkave (Ben-David 2004: 52).

Število bojnih letal (365) v vrstah izraelskega vojnega letalstva potrjuje njegovo pomembno vlogo v izraelski vojaški doktrini. Izraelsko vojno letalstvo ima tri ključne naloge: doseči zračno prevlado na območju operacij IDF-a, preprečiti napade iz zraka in biti podpora pehotnim enotam. Enote vojnega letalstva bodo v naslednjih desetih letih prejele več kot 50% finančnih sredstev namenjenih za raziskave in razvoj na področju oborožitvenih sistemov (Pedatzur, Rodan 2002: 28).

Sile vojne mornarice so v primerjavi s silami kopenske vojske in vojnega letalstva razmeroma skromne, saj imajo v svoji sestavi le 9.500 pripadnikov (1,5% vseh oboroženih sil). V svoji sestavi imajo naslednje plovne enote: 3 podmornice, 15 površinskih bojnih ladij (angl. *Combat Vessels*) ter 40 patroljnih čolnov. Izraelska vojna mornarica želi postati tista zvrst oboroženih sil z strateškimi zmogljivostmi. To vlogo bi lahko prevzele podmornice z naslednjimi zmogljivostmi: zbiranje obveščevalnih podatkov in možnost izstreljevanja manevrirnih raket²⁴, tudi tistih, ki imajo jedrsko bojno glavo (Pedatzur, Rodan 2002: 32).

K omenjenim zvrstem bi bilo treba dodati vsaj še eno ali dve zvrsti, ki sta bolj ali manj (ne)uspešno zaviti v tančico skrivnosti: vesoljske in jedrske zmogljivosti. Politični vrh Izraela posedovanja izdelanega in operativno uporabnega jedrskega orožja nikoli ni niti potrdil niti zanikal, toda njihove dobro znane izjave, da je Izrael sposoben izvesti množično maščevanje za morebitni kemični napad in da nikoli ne bo dovolil pojava druge jedrske države na Bližnjem vzhodu, dokaj jasno nakazujejo na izraelsko jedrsko vojaško zmogljivost. Ocene

²⁴ Izrael naj bi razvijal manevrirno raketo »*Popeye Turbo*« z dosegom 1400 km. Preizkušena naj bi bila maja leta 2000 v vodah Indijskega oceana. Takšne zmogljivosti bi pomenile, da so lahko vse arabske države cilj podaljšane roke Izraela, podmornice s takšno zmogljivostjo pa bi postale nosilke strateškega odvrčanja (Spicijarić 2004: 80).

števila jedrskih raketnih bojnih glav oz. jedrskih bomb se danes gibajo v razponu od 100 do 300 (Lubi 1999: 148-149).

5. 3. 2. 3 Tradicija in politična kultura

Na odločitev neke države glede načina popolnjevanja oboroženih sil z vojniki močno vpliva prevladujoča politično-vojaška tradicija. Način urejanja vojaške obveznosti je v veliki meri odvisen tudi od politične kulture. Obstoj vojaške obveznosti v sodobnem svetu je lahko tudi posledica posebne nacionalne politične tradicije, kot na primer v Franciji in Švici (Kotnik v Grizold 1998: 147).

Kotnik (v Grizold 1998: 147) ob upoštevanju tradicije in politične kulture razdeli države v dve veliki skupini:

- celinske evropske države in države, ki so bile v preteklosti njihove kolonije, za katere je praviloma značilna splošna vojaška obveznost in
- anglosaksonske države in države, ki so bile v preteklosti njihove kolonije, za katere je praviloma značilno popolnjevanje oboroženih sil s poklicnimi vojniki.

Čeprav je bil Izrael oz. mandatno ozemlje Palestine del britanskega imperija od 1917 do 1948, ima še vedno v veljavi splošno vojaško obveznost, ki pa je v zadnjem času deležna vse hujših kritik, kar potrjujejo tudi javnomnenjske raziskave. Jaffee center za strateške študije je v svoji zadnji raziskavi o odnosu javnosti do IDF-a potrdil, da je institut splošne vojaške obveznosti v vedno večji krizi. Le 27% anketirancev je menilo, da je breme vojaške službe v družbi pravično razporejeno. Odnos do služenja v rezervni sestavi je nekoliko bolj pozitivno ocenjeno, saj dobrih 40% anketirancev meni, da je bil čas preživet v rezervi porabljen učinkovito.²⁵

²⁵ V anketi so sodelovali 1.103 anketiranci (dostopno na <http://www.tau.ac.il/jcss/memoranda/memo67.pdf>).

5. 3. 2. 4 *Socializacijska in izobraževalna funkcija IDF-a*

Pomembno vlogo pri oblikovanju nacionalne države imajo obvezniške oborožene sile, saj učinkovito nadomestijo prejšnje lokalne in regionalne identifikacijske elemente ter so tako zelo uspešen prehodni in vezni člen pri doseganju identifikacije z nacionalno državo. Obvezniške oborožene sile so eden pomembnejših delov nacionalne zgradbe, predvsem v novonastalih državah.

Povsem specifična situacija je bila opazna v Izraelu, ko se je z navalom priseljencev z vseh koncev sveta po drugi svetovni vojni država znašla pred zelo težko rešljivo nalogo oblikovanja naroda iz pisanega konglomerata priseljencev. Na primeru Izraela je imelo obvezniško popolnjevanje oboroženih sil specifično strategijo graditve naroda (Kotnik v Grizold 1998: 148-149).

IDF je v prvih treh desetletjih svojega obstoja veliko pozornost namenil tistim nalogam, ki izhajajo iz socialnega imperativa. Ključno vlogo je imel prvi ministrski predsednik David Ben Gurion, ki je hkrati opravljal tudi funkcijo ministra za obrambo v obdobjih 1948 – 1953 in 1955 – 1963. Ben-Gurion vidi v IDF-u »talilni lonec« za nove imigrante, saj so šele po opravljeni vojaški službi novi imigrantje postali polnopravni državljani Izraela.

Primer, kjer je vojska zagotovila ustrezen okvir za upoštevanje zahtev civilnega prebivalstva, je organizacija *Nahal*²⁶ (hebr. *Noar Halutzi Lohem*; angl. *Fighting Pioneer Youth*), ki so (bila) vojaško-poljedeljska obmejna naselja iz obdobja pred nastankom Izraela. Takratna paravojaška organizacija Gadna je ustanavljala mladinska vojaška oporišča za boj proti arabskim naseljencem v oddaljenih krajih nekdanje Palestine (Šobajić 1982: 361). Takšna vojaško-poljedeljska naselja lahko še danes najdemo na območju Galileje, puščave Negev ter na območju Zahodnega brega.

Druga takšna organizacija v okviru IDF-a je *Izobraževalni korpus* (angl. *Education Corps*). Izrael je v tem pogledu ena izmed redkih držav, ki ima organizacijo za socializacijo

²⁶ Nahal ne pomeni le vojaško-poljedeljskih obmejnih naselij, temveč se uporablja tudi za poimenovanje pehotnega polka (kot npr. Golani polk, Givati polk, Tzanhanim-padalski polk idr.) in različnih oblik vojaškega usposabljanja: Karakal (pehotni bataljon, kjer se skupaj urijo vojaki moškega in ženskega spola), Nahal Haredi ali Netzah Yehuda (program vojaškega usposabljanja, ki je prilagojen ortodoksni izraelski mladini in Nahal vojaški orkester (dostopno na <http://en.wikipedia.org/wiki/Nahal>).

imigrantov v izraelsko kulturo. Ključne naloge Izobraževalnega korpusa pri sprejemu novih pripadnikov IDF-a so: učenje hebrejskega jezika in judovske zgodovine ter spoznavanje dežele (hebr. *yediat ha'aretz*; angl. *knowledge of the land/country*) (Sucharov 2005: 183).

IDF je imel v petdesetih letih 20. stoletja tudi *Inženirski in zdravstveni korpus* (angl. *Engineering and Medical Corps*). Njegova naloga je bila izdelava in vzdrževanje prehodnih begunskih centrov za judovske imigrante (Moskos 2000: 228).

5. 3. 2. 5 Civilno-vojaški odnosi in poseganje Izraelskih obrambnih sil v politiko

Pomembna prednost obvezniških oboroženih sil pred poklicnimi je sistemsko zagotovljena zveza med civilno družbo in vojaško organizacijo, ki poteka prek stalnega načrtnega vključevanja določenega dela prebivalstva v vojaško organizacijo, vsaj za krajši čas. Nasprotno pa lahko poklicne oborožene sile hitro izgubijo stik z družbo. S prehodom z obvezniškega na poklicno popolnjevanje oboroženih sil je oz. naj bi bil oslavljen mehanizem povezovanja civilnih in vojaških družbenih organizacij.

Vojaška organizacija ima v družbah z obvezniškimi oboroženimi silami praviloma v vsaki hiši oz. družini vsaj enega »ambasadorja«, ki ob dobrih izkušnjah z oboroženimi silami deluje kot blažilec napetosti med civilno družbo in vojaško organizacijo. V nasprotju s poklicnimi se obvezniške oborožene sile težje odtujijo narodu in težje izognejo nadzoru politike. Vojaška obveznost naj bi bila bolj združljiva z demokracijo, obvezniki naj bi namreč delovali kot posredniki med družbo in oboroženimi silami ter tako krepili vključenost oboroženih sil v družbo (Kotnik v Grizold 1998: 150-151).

Za Izrael velja **teorija skladnosti**, ki poudarja sodelovanje vojske, politične elite in družbe pri odločanju o nekaterih vojaških in političnih zadevah, kar naj bi družbo varovalo pred notranjim civilno-vojaškim konfliktom. Po drugi strani pa povezanost vojske in političnih elit škodi demokraciji v Izraelu. Sicer ne grozi z uničenjem demokracije, vendar znatno zmanjšuje njeno kvaliteto. Najbolj optimalen vzorec za demokracijo v Izraelu bi tako bila kombinacija podrejenosti vojske vladnopolitični eliti ter ločenost vojaške in vladnopolitične elite. Vojska je sicer vedno izvršila vladne odločitve, vendar vojska in politična elita nista popolnoma ločeni (Garb 1996: 46):

- vojska zagovarja vladno politiko,
- vojaška elita je pogosto vključena v oblikovanje vladne politike,
- strankarsko-politična imenovanja na položaje v vrhu vojaške organizacije,
- kanal mobilnosti od vrha vojaške elite na vrh politične elite in
- neformalni družbeni stiki med elitama.

5. 3. 3 Izraelske obrambne sile kot poklicne oborožene sile

IDF ima vedno bolj podobo poklicnih oboroženih sil. Začetek postopne »poklicizacije« IDF-a je sprejetje konceptijskega dokumenta »Kela 2008« (slov. *Katapult 2008*) leta 2002, ki je načrtal razvoj IDF-a med leti 2005 in 2008. Ključna prvina tega konceptijskega dokumenta je zmanjšanje števila pripadnikov v kopenski vojski, vojni mornarici in vojnem letalstvu ter sprememba številčnega razmerja med različnimi rodovi vojske. V prvi vrsti je poudarek na zmanjšanju deleža oklepnih enot in vzpostavljanju koncepta modularnih enot.²⁷

Eden izmed dejavnikov, ki vpliva na spremembo načina popolnjevanja IDF-a je tudi odnos izraelske mladine do služenja v bojnih enotah. Leta 1998 je kar 65% mladih med 13 in 18 letom izrazilo pripravljenost služiti v bojnih enotah, leta 2000 pa je na isto vprašanje pozitivno odgovorilo le 53% izraelske mladine. Tudi odnos do splošne vojaške obveznosti se je spremenil pri mladih med 13 in 18 letom (6% v celoti zavračajo splošno vojaško obveznost). Delež tistih, ki je v celoti zavračal splošno vojaško obveznost pa je bil leta 1998 le 1% (Levy 2005: 5).

Trend »poklicizacije« pa je razviden predvsem iz naslednjih sprememb:

- Postopno skrajšanje služenja vojaškega roka (obveznost vojaškega usposabljanja v miru naj bi bila do leta 2007 za moške prebivalce skrajšana iz treh let na dve leti, za ženske pa bi ostala dveletna obveznost).
- Vedno večji delež pripadnikov stalne sestave omogoča IDF-u, da se manj zanaša na institut rezerve (vsak zdrav izraelski moški je dolžan služiti v rezervni sestavi do svojega štiridesetega leta: vsi nekdanji vojaki 36 dni na leto in bivši častniki 42 dni na

²⁷ Leta 2006 je bil načrt »Kela« uradno opuščen zaradi pomanjkanja finančnih sredstev, v istem letu pa je bila sprejeta odločitev o pripravi novega dolgoročnega načrta o razvoju IDF-a med leti 2007 in 2012 (dostopno na <http://www.tau.ac.il/jcss/sa/v8n4p3Fishman.html>).

leto). Do leta 2004 je veljala ureditev, ki je določala, da morajo moški prebivalci Izraela služiti v rezervni sestavi do 55 leta za nebojne naloge ali 45 leta za bojne naloge. Posledica znižanja starostne kategorije na 40 let je odpust približno 60.000 pripadnikov rezervne sestave. Leta 2005 je bil sprejet Zakon o rezervni sestavi, ki omogoča pripadnikom rezervne sestave, da ne sodelujejo v bojnih nalogah.

- Pri opravljanju vojaških nalog na mejnih območjih ter na območju Gaze in Zahodnega brega se IDF v prvi vrsti zanaša na poklicne pripadnike (specialne enote in obmejno policijo).
- Vedno večji delež žensk v oboroženih silah.
- Leta 1993 je bila sprejeta odločitev, ki omogoča vključitev homoseksualcem v vrste IDF-a.
- Pri upravljanju z sodobnimi oborožitvenimi sistemi imajo ključno vlogo poklicni pripadniki IDF-a.
- Postopno vzpostavljanje modularne strukture oboroženih sil ali namensko oblikovanih bojnih skupin (poudarek je na zmanjšanju deleža oklepnih enot in hkratnemu oblikovanju bolj mobilnih in manjših pehotnih enot). Ben-David (2004: 54) navaja podatek, da namerava IDF ustanoviti štiri različne vrste pehotnih enot: težko mehanizirano pehoto, lahko pehoto, pehoto, ki bo opravljala vojaške naloge na urbanih območjih in obmejne pehotne enote.

5. 3. 4 Socialna in etnična (ne)reprezentativnost Izraelskih obrambnih sil

5. 3. 4. 1 Splošno o vprašanju socialne (ne)reprezentativnosti oboroženih sil

Pomemben splošni trend v sodobnih oboroženih silah, ne glede na to, ali so obvezniške ali poklicne, je vse večja rekrutacijska selektivnost in posledično manjša socialna reprezentativnost. V svetu so redke oborožene sile, ki vsaj približno odražajo strukturo civilnega prebivalstva v imenu katerega izvajajo moč prisile in ki naj bi ga ščitile. Zato jih lahko označimo za nereprezentativne v socialno-strukturnem smislu.

Pri vprašanju socialne (ne)reprezentativnosti primerjamo strukturo oboroženih sil in strukturo družbe v kateri te oborožene sile obstajajo, in sicer na osnovi različnih spremenljivk, ki to družbo diferencirajo in strukturirajo.

Ključna prvina socialne reprezentativnosti oboroženih sil je torej vprašanje (ne)ustrezne zastopnosti družbenih manjšin in deprivilegiranih delov družbe v oboroženih silah. Bistveno je, da so njihovi pripadniki v oboroženih silah ponavadi zastopani v še manjšem deležu, kot ga sicer predstavljajo v družbi. Tako je njihova deprivilegiranost v oboroženih silah v primerjavi s splošno družbeno še poudarjena (Kotnik 2002: 289, 292, 294).

5. 3. 4. 2 Vidiki socialne (ne)reprezentativnosti oboroženih sil

Kotnik (2002: 292) opredeli devet vidikov reprezentativnosti oboroženih sil: (1) etnični ali nacionalni, (2) kulturni in vrednotni, (3) religiozni, (4) slojevski (razredni) oz. socialno-ekonomski, (5) spolni, (6) rasni, (7) politični (strankarski) oz. ideološki, (8) regionalni in (9) izobrazbeni vidik. Za vse vidike reprezentativnosti pa velja, da je zastopanost določene družbene skupine v oboroženih silah praviloma neposredno odvisna od njenega splošnega položaja v družbi.

5. 3. 4. 3 Etnična in verska (ne)reprezentativnost Izraelskih obrambnih sil

V deklaraciji o ustanovitvi države Izrael med drugim lahko preberemo: »Država Izrael bo zagotovila popolno enakopravnost družbenih in političnih pravic za vse svoje državljane, ne glede na religijo, raso ali spol.« Navkljub formalni enakopravnosti arabskih prebivalcev, pa so družbene in politične pravice v diametralnem nasprotju s principi te deklaracije (Šobajić 1982: 371). Neenakopravnost je najbolj izrazita prav na primeru splošne vojaške obveznosti, iz katere so večinsko izključeni arabski prebivalci Izraela.

Eno izmed najbolj perečih vprašanj glede vprašanja reprezentativnosti IDF-a je vprašanje etnične in verske reprezentativnosti. Poleg Judov, ki predstavljajo malo več kot 80% prebivalcev judovske države, živi na območju Izraela (vključno z arabskim vzhodnim Jeruzalemom in okupirano Golansko planoto) tudi 1.250.000 Arabcev, ki imajo na

deklarativni ravni enake pravice kot judovski državljani. Od 1.250.000 Arabcev je približno 82% sunitskih muslimanov, 9% arabskih kristjanov in 9% Druzov.²⁸ V Izraelu živi še približno 170.000 beduinov.²⁹

Arabski sunitski muslimani oz. t.i. izraelski Arabci so izključeni iz instituta splošne vojaške obveznosti, le Druzom je bila priznana ta pravica in dolžnost. Druzi so namreč v Izraelu priznani kot verska skupnost enakovredna muslimanskim in krščanskim Arabcem. Druzom je bila na njihovo zahtevo priznana pravica do služenja v oboroženih silah (od leta 1956), v arabsko-izraelskih konfliktih pa so se odločali za nevtralnost ali pa so pristopali na judovsko stran (Šterbenc 2005: 247).

Levy (2000: 7) ocenjuje, da bo sčasoma tudi izobražen in urban razred izraelskih Arabcev postavil zahtevo po vključitvi v IDF s čimer bo dosegel dvoje: izraelski Arabci bodo postali polnopravni državljani Izraela (z dostopom do javnih služb, ki imajo visoko stopnjo varnostnega preverjanja) in večjo stopnjo družbene mobilnosti. Skupno število arabskih sunitskih muslimanov, ki se odločijo za služenje vojaškega roka, je (še) vedno zelo majhno, saj se na letni ravni odloči za služenje v IDF-u le 20 ljudi.

Predstavniki manjšin so lahko del IDF-a le v segregiranih posebnih enotah, ki pa opravljajo razmeroma pomembne naloge. To sta dve vrsti vojaških enot:

- Obmejna policija (hebr. *Mishamar ha-Gevul*), je del policije. Gre za paravojaško enoto, ki se v večji meri popolnjuje z arabsko govorečimi prebivalci Izraela, t.j. Druzi in beduini, zaradi izvajanja vojaških operacij na območjih Zahodnega brega in Gaze.
- Segregirane vojaške enote, ki so popolnjene z Druzi in priključene rednim enotam IDF-a.

Kotnik (2002: 296, 297) pri predstavljanju problema reprezentativnosti OS razlikuje med strukturno in znotrajorganizacijsko funkcionalno reprezentativnostjo. Ugotavlja, da lahko diskriminacijo v znotrajorganizacijskem funkcionalnem smislu zasledimo pri: horizontalni mobilnosti (dostop do elitnih zvrsti, rodov in služb) in vertikalni mobilnosti (dostop do elitnih položajev in činov).

²⁸ Dostopno na <http://www.tau.ac.il/jcss/images/MESB.pdf>.

²⁹ Izraz »beduini« pomeni arabsko »prebivalce puščave«. To so nomadska živinorejska plemena v stepah in puščavah Arabije, Sirije in Severne Afrike (Leksikon 1988: 88).

Ravno na primeru IDF-a je moč ugotoviti, da je prisotna diskriminacija na obeh ravneh, saj ne Druzi ne beduini ne morejo postati del letalskih sil ali obveščevalnih služb.³⁰ Omenjeni skupini tudi ne sodelujeta pri upravljanju računalniško podprtih oborožitvenih sistemov. Politični in vojaški vrh namenoma pogojuje družbenim manjšinam vstop v omenjene enote z visoko stopnjo varnostnega preverjanja.

Na področju vertikalne mobilnosti je v zadnjih nekaj letih opazen minimalen napredek, saj je nekaj častnikov družovskega rodu doseglo generalske čine. Najvišji generalski čin, ki ga je dosegel Druz, je čin generalmajorja. Najvišji generalski čin, ki so ga dosegli častniki beduinskega rodu, je čin polkovnika.³¹

Jelušič (1997: 125) ugotavlja, da je vojska tudi mesto za asimiliranje etničnih skupin, ki se po politični kulturi razlikujejo od tistih, ki upravljajo državo. IDF je namreč v času svojega nastanka namenoma izvajal politiko dekulturalizacije orientalskih judovskih vojaških obveznikov. Vojska je bila »talilni lonec« za ustvarjanje novega izraelskega naroda po meri aškenazke politične elite.³²

Do povečanja števila orientalskih Judov tako v oficirskem zboru kot v samih vrstah IDF-a je prišlo po letu 1973, ko je IDF trikratno povečal svoj obseg. Šele v prvi polovici osemdesetih let je prišlo do imenovanja prvega orientalskega načelnika generalštaba IDF-a Moshe Levyja (načelnik generalštaba med leti 1983-1987). Kljub pozitivnim premikom so orientalski Judje še vedno nezastopani v vrstah višjih častniških in generalskih činov od majorja navzgor (Peled 2000: 599-601).

³⁰ Indikativen je primer izraelskega Arabca, najstnika, ki si je močno želel postati del izraelskega vojnega letalstva, vendar je bil navkljub odličnim rezultatom psihičnih in fizičnih preverjanj zavrnjen zaradi etnične pripadnosti. Osemnajstletnik se je kljub temu odločil postati del izraelske vojske in se je pridružil padalskim enotam (dostopno na <http://www.ynetnews.com/articles/0,7340,L-3193604,00.html>).

³¹ Dostopno na http://en.wikipedia.org/wiki/Israel_Defense_Forces.

³² Glede prostorsko-jezikovnega porekla delimo pripadnike judaizma na *aškenazije* in *seferade*. Večina pripadnikov judaizma je aškenazijev. V ZDA so na primer aškenazijski Judje večina, v Izraelu polovica Judov. Aškenazijski Judje so srednje- in vzhodnoevropskega porekla. Kot *linguo franco* uporabljajo jezik jidiš, ki je mešanica hebrejskih, slovanskih, aramejskih in germanskih jezikovnih elementov. Seferadi so pripadniki judaizma iberško-islamskega porekla, mnogi govorijo judovsko-španski jezik ladino (Smrke 2000: 170, 171).

5. 4 UGOVOR VESTI

5. 4. 1 Opredelitev ugovora vesti

V širšem pomenu je ugovor vesti sestavni del pravice do svobode misli, vesti in veroizpovedi, ki ga ščitijo različni akti mednarodnega prava. Priznan je v resolucijah in priporočilih Komisije OZN za človekove pravice, Sveta Evrope in Evropskega parlamenta.

V ožjem pomenu pa pomeni ugovor vesti vojaški dolžnosti zavračanje vojaške službe iz različnih razlogov oz. motivov (Založnik 2003: 16).

5. 4. 2 Nosilec ugovora vesti

Moskos in Chambers (1993: 5) opredelita nosilca ugovora vesti kot tisto osebo, ki zavrača nošenje orožja, služenje vojaškega roka ali nadaljevanje služenja vojaškega roka zaradi verskih ali moralnih prepričanj, ki nasprotujejo ubijanju, ali v zadnjem času vse pogosteje, ki nasprotujejo jedrskemu orožju in zanašanju na zastraševanje. Avtorja sta oporečnike klasificirala v naslednje kategorije: (1) religiozne in sekularne, (2) univerzalistične (nasprotujejo vsem vojnem-pacifisti), (3) selektivne (nasprotujejo določenemu konfliktu) in diskrecijske (nasprotujejo uporabi določenega orožja), (4) nebojevnike (vključeni so v oborožene sile, vendar brez orožja), (5) alternativce (opravljajo nadomestno civilno služenje vojaškega roka) in (6) absolutiste (nasprotujejo kakršnemukoli sodelovanju z oblastmi iz naslova vojaške ali državljske obveznosti).

5. 4. 3 Normativno-pravna ureditev ugovora vesti v Izraelu

Zakon o vojaški dolžnosti (angl. *Defense Service Law*) iz leta 1986 je ključni pravni akt, ki ureja področje splošne vojaške obveznosti in koncept ugovora vesti v IDF-u. Omenjeni zakon je diskriminatoren v najmanj dveh pogledih, saj omogoča ugovor vesti le dvema kategorijama prebivalcev: ženskam in določenim verskim skupinam.

40. člen Zakona o vojaški dolžnosti omogoča ženskam oprostitev opravljanja vojaških dolžnosti (v stalni in rezervni sestavi) v dveh primerih:

- ko Judinja pred sodnikom napiše utemeljeno pismo, s katerim dokazuje, da iz verskih razlogov ne more opravljati vojaških dolžnosti in
- če spoštuje judovske prehranjevalne zakone in ne uporablja motornega vozila v času šabata.³³

Bistvena pomanjkljivost 40. člena je v temu, da ne predvideva možnosti preiskave ali so zahteve Judinj dejansko upravičene ali pa je to le posledica želje po izogitvi služenju vojaškega roka. Moški prebivalci Izraela ne morejo uveljavljati pravice do ugovora vesti iz naslova 40. člena Zakona o vojaški dolžnosti.

36. člen Zakona o vojaški dolžnosti daje ministru za obrambo splošno diskrecijsko pravico da izključi ali vključi katerokoli družbeno skupino in/ali posameznika v splošno vojaško obveznosti. Minister je to pravico uporabil v dveh primerih:

- izraelski državljani palestinskega rodu (»izraelski Arabci«) niso del instituta splošne vojaške obveznosti od ustanovitve Izraela, lahko pa se prostovoljno pridružijo IDF-u ter
- družovska in kirkizijanska skupnost sta od leta 1956 vključeni v institut splošne vojaške obveznosti.

V Izraelu je mogoče uveljavljati ugovor vesti le na podlagi verskih razlogov, kar je posledica političnega dogovora med judovsko državo in predstavniki treh verskih skupin, ki lahko uveljavljajo pravico do ugovora vesti: ultra-ortodoksne judovske skupnosti (skupnost *haredim*, ki predstavlja 7% celotnega judovskega prebivalstva), Jehovih prič in predstavnikov ortodoksne družovske skupnosti. V tem primeru gre za absolutne oporečnike, ki zavračajo vsakršno sodelovanje z vojsko.³⁴

³³ Sabat ali šabat pomeni v hebrejščini *počitek*. Gre za judovski dan popolnega počitka od petkovega do sobotnega večera (Leksikon 1988: 916).

³⁴ Dostopno na <http://web.amnesty.org/library/print/ENGMDE150491999>.

5. 4. 4 Selektivno oporečništvo v Izraelskih obrambnih silah

Kljub ugledu in podpori IDF-a v izraelski javnosti, se je v zadnjih nekaj letih zastavilo vprašanje, kako ravnati s selektivnimi in diskrecijskimi oporečniki, ki nasprotujeta načinu reševanja sporov med Izraelci in Palestinci.

Skupno število selektivnih in diskrecijskih oporečnikov je razmeroma majhno. Različne izraelske nevladne organizacije namreč ocenjujejo, da naj bi po letu 2000, ko je izbruhnila druga intifada, bilo skupno število selektivnih oporečnikov okoli 2000.

Izraelski Zakon o vojaški dolžnosti ne dopušča pravice do selektivnega ugovora vesti. Logična posledica takšne ureditve je, da tudi ni mogoče opravljati alternativnega civilnega služenja vojaškega roka pod vojaškim in/ali civilnim nadzorom. Po drugi strani pa lahko Judinje opravljajo prostovoljno službo (namesto služenja vojaškega roka) v civilnih ustanovah, kot so šole in bolnišnice hkrati pa prejemajo finančna sredstva za študij na univerzi.

Če se posameznik odloči za uveljavitev pravice do ugovora vesti mu je odrejena zaporna kazen:

- za neizpolnitev vojaškega ukaza je predvidena zaporna kazen do dveh let,
- za izognitev služenju vojaškega roka je predvidena zaporna kazen do pet let,
- za izognitev izpolnjevanja dolžnosti v rezervni sestavi je predvidena zaporna kazen do 56 dni (kazen je mogoče večkrat obnoviti, če pripadnik rezervne sestave zaporedoma odklanja dolžnost služenja v rezervi).

V praksi pa so selektivni oporečniki praviloma obtoženi za: neizpolnitev vojaškega ukaza, odsotnost iz vojaške enote brez dovoljenja nadrejenih, dezerterstvo in odklonitev vojaške mobilizacije. Tudi prestajanje zapornih kazni nikoli ni preseglo več kot 90 dni (dostopno na <http://web.amnesty.org/library/print/ENGMDE150491999>).

5. 4. 5 Diskrecijsko oporečništvo v Izraelskih obrambnih silah

Kotnik (2002: 148-149) glede na formalni odnos posameznika do vojaške organizacije opredeli dva vidika pojava ugovora vesti:

- ugovor vesti pri vojaških obveznikih, ki je v državah z vojaško obveznostjo vsakodneven aktualni problem in
- ugovor vesti pri profesionalnih in poklicnih vojaki, ki je lahko problem predvsem ob nevarnosti vključitve države v vojne aktivnosti, ki niso neposredno povezane z obrambo nacionalnega ozemlja

Moskos in Chambers (1993: 7) govorita o širitvi koncepta ugovora vesti, ki na zadnji stopnji v postmodernih zahodnih družbah vključuje tudi zavzemanje za pravico do selektivnega ugovora vesti pri profesionalnih/poklicnih vojaki. Zahteve po takšni obliki ugovora vesti so razvidne tudi v IDF-u.

V izraelskem vojnem letalstvu, ki je najelitnejša in najuglednejša zvrst znotraj IDF-a, poleg tega pa je popolnoma izključno s poklicnimi pripadniki, se je pojavilo tudi diskrecijsko oporečništvo. 27 rezervnih pripadnikov vojnega letalstva je septembra leta 2003 izdalo odprto pismo, s katerim so obsodili zračne napade ter »kirurške usmrtitve« v palestinskih urbanih območjih. Na tem primeru sta razvidni dve obliki oporečništva: selektivno (obsodba zračnih napadov kot načina reševanja globokih strukturnih težav palestinske družbe) in diskrecijsko oporečništvo (neselektivna uporaba raketnega orožja, ki povzroči številne civilne žrtve med palestinskim prebivalstvom).

5. 4. 6 Odnos izraelske javnosti do oporečnikov

Kljub medijski pozornosti pobud o pravici do ugovora vesti, le-te ne dosežejo širše podpore javnosti in večjih političnih strank, pravtako uredništva večjih izraelskih časopisov niso naklonjena ideji o ugovoru vesti. Javnomenjske raziskave uglednih civilnih raziskovalnih ustanov potrjujejo ta podatek. V eni izmed raziskav uglednega Jaffee centra za strateške študije iz leta 2003 je kar 75% anketirancev menilo, da pripadniki IDF-a ne smejo zavrnila ukaza o opravljanju vojaških dolžnosti na območju Zahodnega brega in Gaze. Tudi raziskava Izraelskega demokratičnega inštituta iz decembra leta 2003 je prinesla podobne rezultate, saj

približno enak odstotek anketirancev (78%) meni, da so dejanja tistih pripadnikov IDF-a, ki nočejo opravljati vojaških dolžnosti na palestinskih ozemljih, nesprejemljiva.³⁵

5. 5 VLOGA IN POLOŽAJ ŽENSK V IZRAELSKIH OBRAMBNIH SILAH

5. 5. 1 Splošno o vlogi žensk pri popolnjevanju oboroženih sil

Skozi vso zgodovino človeške civilizacije so se ženske vsaj posredno in spontano vključevale v vojske in vojskovanje. Čeprav se je sodelovanje žensk v vojaških aktivnosti spreminjalo glede na čas in družbeni prostor, lahko opazimo splošno zakonitost, da ženske v preteklosti niso imele popolnega vojaškega statusa. Vključenost žensk v OS je bila pogosto sporadična in začasna ter neposredno odvisna od vsaj dveh dejavnikov (Kotnik 2002: 298):

- medsebojnega vpliva kulturnih in družbenih dejavnikov, ki določajo njihov položaj v družbi in
- povečanih nacionalnih potreb v obdobju kriznih razmer.

5. 5. 2 Modeli vključevanja žensk v oborožene sile

Adanić in Tatalović (1993: 65) sta opredelila pet značilnih modelov vključevanja žensk v oborožene sil:

- model omogoča ženskam, da postanejo poklicne in profesionalne vojakinje (Velika Britanija, ZDA),
- model ne vključuje žensk v miru, predvideva pa možnost vojaške obveznosti v vojni (primer vzhodnoevropskih držav in države nekdanje Sovjetske zveze),
- model predvideva splošno vojaško obveznost tudi za ženske (Izrael),
- model zagotavlja vključevanje žensk za potrebe oboroženih sil v vojni, vendar ne v okviru vojaške organizacije, ampak v okviru posebne ženske službe (Švica) in
- model ne predvideva nikakršnega vključevanja žensk v oborožene sile (primer Avstrije do leta 1997)

³⁵ Dostopno na <http://www.csis.org/media/isis/pubs/ch06.pdf>.

Kotnik (2002: 301) meni, da lahko v procesu spreminjanja odnosa do vključevanja žensk v oborožene sile prepoznamo naslednje stopnje:

- *popolni ekskluzivizem*: odrekanje pravice do kakršnegakoli vključevanja žensk v oborožene sile tudi v primeru splošne nevarnosti,
- *pragmatični ekskluzivizem*: odrekanje pravice žensk do stalne službe v oboroženih silah ob prenehanju splošne nevarnosti,
- *selektivni ekskluzivizem*: zaposlovanje žensk samo na nekaterih posebnih častniških in podčastniških dolžnostih (zdravstvena služba),
- *prikriti ekskluzivizem*: vključevanje žensk tudi na vojaških dolžnostih in njihova formalno-pravna enakost z moškimi ter prikrita funkcionalna in položajna diferenciacija in diskriminacija,
- *delna enakopravnost*: skoraj popolna odprava funkcionalne diferenciacije in diskriminacije ter vključevanje žensk v neposredne bojne naloge,
- *popolna enakopravnost*: odprava položajne diferenciacije in diskriminacije ter podeljevanje najvišjih položajev in činov tudi ženskam.

5. 5. 3 Zgodovinski vidik vključevanja žensk v IDF

Vključenost žensk v splošno vojaško obveznost v Izraelu je posledica potreb po vojaki in tradicionalne enakopravnosti med ženskami in moškimi, saj do petdesetih let niso poznali delitve na moške in ženske vojaške dolžnosti. Loring Goldman (1982: 10) ugotavlja, da so bile v arabsko-izraelski vojni leta 1948 ženske polno vključene vojakinje, ki so imele naloge v neposrednem boju in podpornih operacijah. Po končani vojni so bile ženske postopoma potisnjene v stare patriarhalne odnose, saj so jih uporabljali za sprejem in organiziranje razmestitve priseljencev ter kot učno osebje za izobraževanje priseljencev. Omenjene naloge so bile primarna naloga žensk vse do »šestdnevne vojne« leta 1967, ko je prišlo do okupacije in priključitve novih ozemlj, kjer je živel sovražno arabsko prebivalstvo. V novih okoliščinah je primanjkovalo moških za opravljanje vojaške službe, zato so morali oborožene sile ponovno v večji meri popolnjevati z ženskami. Njihovo vključevanje se je še okrepilo po vojni leta 1973 (Adanić, Tatalović v Kotnik 2002: 203).

5. 5. 4 Trenutni položaj žensk v Izraelskih obrambnih silah

Do leta 2001 je imela izraelska vojska vzporedni administrativni sistem organiziran v obliki posebnega ženskega korpusa, ki je bil integriran v generalštab IDF-a. Poveljnica ženskega korpusa brigadir-generalinja Suzy Yogev je bila imenovana kot posebna svetovalka načelnika generalštaba IDF-a za ženske zadeve.³⁶

Stališče, da je tako telo (bilo) potrebno, izhaja predvsem iz razlik pri opravljanju vojaškega poklica glede na spol (dolžina vojaškega roka, omejitve za ženske pri bojnih nalogah), ki pomenijo tudi posebne pogoje za ženske. Ta organ je skrbel za zagotavljanje primernih pogojev za ženske, zaposlitveno svetovanje, normativno urejal to področje in organiziral šolanje ženskega kadra v posebnih šolah za ženske (Brodnik 2002: 95, 96).

Adanić in Tatalović (1993: 67-68) predstavljata ugotovitve, ki dokazujejo, da obstaja navkljub tradicionalni odprtosti izraelske vojaške organizacije, funkcionalna diskriminacija. V izraelski vojski v zadnjih desetletjih ženske niso več tako enakopravne, kot so bile takoj po vzpostavitvi države, saj je po enem od virov od 775 različnih dolžnosti v izraelski vojski samo 210 (po drugem 516) odprtih in dostopnih za ženske. Vendar tudi teh dolžnosti ženske ne zasedajo proporcionalno, saj je večina (50% - 60%) vseh obveznic zaposlenih v administraciji.

Ne glede na splošno vojaško obveznost in visok delež žensk v oboroženih silah so torej ženske v IDF-u še vedno diskriminirane, saj težko zasedajo pomembnejša in odgovornejša mesta. Vključevanje žensk v IDF je še vedno posledica vojaških potreb in ne širših družbenih prizadevanj po njihovi emancipaciji, zato se izraelske ženske zavzemajo za »ponovno osvobajanje« žensk (Adanović, Tatalović 1993: 67-68, 71).

³⁶ Dostopno na http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/Society_&_Culture/womens_corps.html.

5. 5. 5 Ženske v bojnih enotah Izraelskih obrambnih sil

Leta 1999 je bila v Izraelu na vladni ravni sprejeta odločitev, da bodo začeli popolnjevati tudi bojne enote z ženskami. Ključna naloga teh enot je zagotavljanje vojaške varnosti na mejah Izraela z Egiptom in Jordanijo.

Raznovrstnost rodov, v katerih lahko ženske opravljajo vojaške dolžnosti se širi. Poleg pehotnih in oklepnih enot odpira svoja »vrata« tudi tradicionalno moški rod, to so artilerijske enote. Tudi izraelska vojna mornarica se je odločila odpreti svoja vrata ženskam v okviru ločene potapljaške enote, katere naloga so predvsem popravljalna in vzdrževalna dela.

V začetku leta 2004 je bilo v bojnih enotah približno 450 žensk. Če se ženske odločijo za opravljanje vojaških nalog v bojnih enotah služijo vojaški rok 30 mesecev.³⁷

³⁷ Dostopno na http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/Society_&_Culture/femcom.html.

6. VPLETENOST IZRAELSKIH OBRAMBNIH SIL V POLITIKO

6.1 EDMONDSOV MODEL VOJŠKE VPLETENOSTI V POLITIKO

Jelušič (1997: 90, 91) ugotavlja, da je treba pri analizi poseganja vojske v politiko postaviti za izhodišče dejstvo, da je vpletenost vojske stalnica, ki postane vredna pozornosti šele takrat, ko svojo vpletenost v politiko poveča ali zmanjša, pri čemer je pomembno še, kakšna in koliko sredstev pri tem uporabi, ter motivi, ki so jo prisilili k povečanju ali zmanjšanju svoje vloge v politiki.

Edmonds (v Jelušič 1997: 88) meni, da se je treba znebiti koncepta poseganja vojske v politiko. Oborožene sile so namreč tista družbena organizacija, ki jo je mogoče najti v skoraj vseh državah, njihova glavna naloga pa je skrbeti za obstoj države, zato so v politiko in javne zadeve vključene že z dejstvom svojega obstoja. Poseganje vojske v politiko je torej lahko v imenu oboroženih sil kot organizacije ali v imenu častnikov kot uradnikov ali pa le v imenu posameznikov, ki veljajo za avtoritete.

Edmonds (ibidem) razlikuje med motivi, ki so vojaškega izvora in motivi, ki so civilnega izvora. Vojaški motivi nastajajo znotraj oboroženih sil in so posledica posebnih vojaških interesov. Posebni vojaški interesi pa segajo od osebnih ambicij oficirjev do institucionalnih interesov vojske v celoti. Tako kot vse druge organizacije ima tudi vojska svoje institucionalne ambicije in interese, ki pa niso vedno v skladu z interesi drugih državnih organizacij niti v skladu z interesi osrednje vladne politike. Razlika med vojsko in ostalimi družbenimi organizacijami je v tem, da ima vojska na razpolago fizično silo, s katero lahko uveljavi svoje institucionalne interese, druge organizacije pa ne.

Edmondsov model vojaškega poseganja v politiko prikazuje tudi razmerje med osebnimi in institucionalnimi interesi, pri čemer lahko opazimo, da so osebni interesi v vojski tako močni, kot so institucionalni. Med osebnimi interesi so pogosto poudarjene plače in delovne razmere, status in pogoji napredovanja. Dogaja se, da vojska povečuje svoje poseganje v politiko v obdobjih, ko meni, da ne uživa več zadostnega zaupanja javnosti niti vlade. Visoki oficirji se odločajo za posege, ko si želijo osebnega napredovanja in prevzema oblasti.

Posebna skupina motivov, ki sili vojsko v politično posredovanje, se nanaša na delne interese posameznih razrednih, plemenskih ali regionalnih skupin prebivalstva in na zahteve javnosti. Vojska ima to možnost, da se poistoveti z delnimi interesi ali pa ne. Kakšen bo odziv vojske v tem primeru, je odvisno od stopnje njene povezanosti s civilno skupnostjo, pa najsi bo prek vojaške industrije, veteranskih organizacij ali socialne in nacionalno/etnične reprezentativnosti. Ločena skupina motivov, so motivi, ki so posledica nacionalnega interesa, ki je zapisan v ustavi in vsakič, ko se država sreča z nekim neustavnim izzivom, je mogoče pričakovati, da bo ob zaostritvi poklicala na pomoč vojsko.

Metode poseganja vojske v politiko zajemajo oblike neposrednega vplivanja na oblast, posredno vplivanje po nekem posredniku, stranki ali organizaciji in uporabo nasilnih akcij. Izbira metode je odvisna od zapletenosti ali nujnosti situacije, od intenzitete motiva, ki vojsko prisiljuje v poseg, ter od politične kulture in norm političnega obnašanja v družbi (Jelušič 1997: 91, 92).

Edmondsov model vojaške vpletenosti v politiko smo uporabili kot pripomoček za predstavitev današnjega stanja civilno-vojaških odnosov v Izraelu. Poudarek je na tistih kategorijah, ki po naši oceni ključno zaznamujejo izraelske civilno-vojaške odnose. Med motive civilnega, lokalnega in vojaškega izvora smo tako uvrstili dve splošni kategoriji z naslovom: »Vloga vojaške elite pri sprejemanju političnih odločitev« in »Položaj IDF-a v okviru socializacijskih agentov«. Metode poseganje IDF-a v politiko (posreden način vplivanja na civilno izvoljeno oblast) smo opredelili naraščajočo vlogo vojaško-industrijskega kompleksa in dve vojaški operaciji (prvo in drugo libanonsko vojno).

6.2 POSEGANJE IZRAELSKIH OBRAMBNIH SIL V POLITIKO

6.2.1 Vloga vojaške elite pri sprejemanju političnih odločitev

Vpletenost IDF-a v politiko izhaja iz arabsko-izraelskega konflikta na eni strani ter izraelsko-palestinskega konflikta na drugi strani. V procesu nastajanja IDF-a je politična elita priznala profesionalno avtonomijo nastajajočemu častniškemu zboru, ki je postal ne le izvajalec, temveč tudi sooblikovalec obrambnih politik.

Profesionalna avtonomija oficirskega zbora se je postopno večala v obdobju po bleščeči vojaški zmagi leta 1967 nad arabskimi sosednjimi državami (šestdnevna vojna)³⁸, ko so se funkcije obrambnega sistema razširile na številna civilna področja. Širitev funkcij obrambnega sistema na civilna področja je izhajala iz nadzora Zahodnega brega in Gaze ter upravljanja vsakodnevnega palestinskega življenja na teh ozemljih.³⁹ Po letu 1973 (Yom kippurska vojna)⁴⁰ je sledila tudi organizacijska rast IDF-a. Vojaške zmage in organizacijska rast zagotovijo oficirskemu zboru trajen vpliv na državne institucije, družbene vrednote ter na vsakodnevno življenje povprečnih državljanov. Vojska si je zagotovila ključno vlogo v nekaterih civilnih zadevah, kot je širitev vojaško-industrijskega kompleksa (Maman 2006: 4).

Klein (v Higate 2003: 197) ugotavlja, da visoki vojaški častniki preoblikujejo svoj vojaški čin v podoben »čin« znotraj različnih političnih strank, tako da politični prostor obvladujejo posamezniki, ki so se v zadnjih desetih ali petnajstih letih upokojili kot generali. Vojaško poreklo je torej ključni predpogoj za javno službo. To zelo nazorno prikazuje primer Ehuda Baraka,⁴¹ bivšega načelnika generalštaba IDF-a, katerega ministrsko ekipo so sestavljali zgolj upokojeni vojaški častniki.

Tudi Šobajić (1982:9) podaja zelo podobno oceno kot Klein, saj meni da notranjo in zunanjo politiko navidezno sicer vodijo vodstva političnih strank, vendar je zaradi stalnih spopadov z Arabci v realnosti to plod tesnega sodelovanja političnih in vojaških organizacij. Čeprav vladajo med posameznimi strankami notranja nasprotja, nastopajo politična in vojaška vodstva Izraela v odločilnih trenutkih enotno. To potrjuje praksa »prehajanja« vojaških funkcionarjev na vodilna mesta v političnem in gospodarskem življenju.

³⁸ Po letu 1956 se je arabsko narodno gibanje okrepilo, posebno pod vodstvom Gamala Abdela Naserja (1918-1970). Njegovi stiki s Sirijo in Jordanijo so preplašili Izrael in ko je maja 1967 Egipt premaknil svoje enote na Sinaj in zahteval umik mirovnih sil OZN-a, je bilo izraelsko politično vodstvo prepričano, da bo vsak čas prišlo do združenega arabskega napada na Izrael. Izraelci so se 5. junija 1967 odzvali z uničujočim napadom na arabske zračne sile, zatem pa se je vnela bliskovita vojna tudi na kopnem. Izrael je v šestih dneh premagal Egipčane na Sinaju, Jordance na Zahodnem bregu in Sirce na Golanski planoti. Ozemeljske pridobitve so Izraelu zagotovile lažje ubranljive meje, pa tudi trajno arabsko oz. palestinsko sovraštvo (Družinska enciklopedija 1998: 455).

³⁹ Pod izraelski nadzor je prišlo približno 650.000 Palestincev živečih na območju Zahodnega brega in vzhodnega dela Jeruzalema ter okoli 356.000 Palestincev z območja Gaze (Kimmerling, Migdal 2003: 433).

⁴⁰ Egipt in Sirija, trdno odločena, da si spet priborita izgubljeno ozemlje, sta nameravala pridobiti Izrael za pogajalsko mizo po določenih resolucije OZN, ki je zahtevala vrnitev na meje iz 1949. 6. oktobra 1973 med judovskim verskim praznikom jom kipur (judovski dan sprave), sta Egipt in Sirija istočasno začela silovit napad. Izraelci so bili popolnoma presenečeni in ujeti v vojno na dveh frontah. Navkljub začetnemu presenečenju in razmeroma velikih vojaških izgubah, so Izraelci po šestnajstih dneh bojev premagali Egipt in Sirijo (Družinska enciklopedija 1998: 455).

⁴¹ Ehud Barak je opravljal funkcijo ministrskega predsednika v obdobju med 1999 in 2001 (Kimmerling, S. Migdal 2003: 447).

Kimmerling (2006: 6,7) podaja zelo kritično oceno o stanju civilno-vojaških odnosov v Izraelu. Izrael je »militarizirana« družba,⁴² z zabrisanimi mejami med vojsko in civilno politično oblastjo, saj ima vojska prevladujoč vpliv na politiko. Upokojeni vojaški častniki si samoumevno jemljejo pravico do nadaljevanja kariere v politiki. Avtor ocenjuje, da izraelski vojski nikoli ni bilo treba izvesti državnega udara, saj je bila z različnimi vzvodi moči in vpletenosti vedno del političnega odločanja. Tezo o militariziranosti izraelske družbe avtor podkrepí z oceno vloge vojaških častnikov pri razlagi izraelsko-arabskega konflikta, ki naj bi imeli v zadnjem času ključno vlogo pri razlagi izraelsko-arabskega konflikta v množičnih medijih. Politika do palestinskega prebivalstva se oblikuje v zelo ozkem krogu na ravni ministrskega predsednika in visokih vojaških častnikov in/ali rezervnih častnikov.

Podobne ocene o militariziranosti izraelske družbe in politike podaja tudi Levy (2005: 11, 12), saj ocenjuje, da je IDF-u v obdobju med devetdesetimi leti 20. stoletja uspelo civilno politično vodstvo prepričati k bolj nasilnemu reševanju sporov z arabskimi oz. palestinskimi sosedi. Avtor je periodiziral odnose med vojaštvom in družbo v Izraelu na tri obdobja: (1) *obdobje militarizacije* (1920-1970), (2) *obdobje demilitarizacije* (1970-1990) in (3) *obdobje remilitarizacije* (konec devetdesetih let 20. stoletja do danes). Če razumemo z militarizacijo politike odziv vojaštva na izgubljanje politične legitimnosti, pri čemer poskuša vojaštvo s svojo vse večjo prisotnostjo v politični in prek nje tudi v civilni javnosti prikazati svojo nujnost ugotovimo, da je ravno IDF pri vzpostavljanju lastne legitimnosti oz. relegitimiranju⁴³ začel poudarjati ekskluzivno vlogo pri zagotavljanju preživetja naroda, čeprav le-ta ni bil življenjsko ogrožen (Jelušič 1997: 62).

Najočitnejši primer takšnega načina zagotavljanja legitimnosti je intifada *Al Aqsa*, ki je izbruhnila septembra 2000. Že na samem začetku palestinskega upora je izraelski vojaški vrh s prekomerno in neproporcionalno uporabo oborožene sile (uporaba tankov, helikopterjev in bojnih letal) nad neoboroženimi palestinskimi demonstranti militariziral miren ljudski odpor. Hkrati so imele izraelske vojaške enote zelo nejasna, prilagodljiva »pravila delovanja« (angl.

⁴² Poseben odnos, ki se na temelju čustvene lojalnosti vzpostavlja med oboroženimi silami in javnostjo, se lahko razvije do skrajnosti, kakršno predstavlja militarizem, ki podpira nekritično nastajanje in vzdrževanje vojaških vrednot v civilnem okolju, pri čemer militarizem razumemo kot »odnos med državno vojaško organizacijo in globalno družbo kakor tudi odnos znotraj teh dveh enot, ki vzpostavlja odločilen položaj profesionalne vojaške organizacije pri usmerjanju družbenega življenja pretežno z vidika njenih lastnih interesov (Grizold v Jelušič 1997: 51).

⁴³ Legitimnost vojaštva kaže na stopnjo skladnosti oz. ustreznosti vključenosti vojaštva v politiko. Vključenost vojaštva v politiko je legitimna samo, če njeno vključevanje poteka po načelih, ki jih določena politična kultura priznava za prevladujoče. Vojaštvo kot državna organizacija sledi načelom centraliziranega vodenja in poveljevanja, zato tudi svoje vključevanje v politiko prilagodi državno priznanemu konceptu politične kulture (Jelušič v Grizold 1998: 77).

Rules of Engagement), ki so omogočala samovoljno blokado palestinskih mest in uničevanje palestinske infrastrukture.

6. 2. 2 Položaj Izraelskih obrambnih sil znotraj socializacijskih agentov

Jelušič (1997: 92) meni, da vojska deluje na politiko posredno preko odnosov z javnostmi in prek svojega posebnega položaja znotraj socializacijskih agentov. Deluje tudi preko političnih strank, kjer so dejavni upokojeni profesionalni vojaki ali vojaki, ki so se začasno umaknili iz vojaške službe.

Vojaška socializacija se v Izraelu ne začne s služenjem vojaškega roka, ampak že v vrtcih in osnovnih šolah. Otroci v vrtcih pridejo v stik z vojsko na subtilni ravni s pomočjo koledarja praznikov. Učiteljice v vrtcih prenašajo na otroke sporočila, ki poudarjajo pogum in aktivno samoobrambo. Z zgodbami iz ljudskega izročila predstavljajo otrokom »pogumne in neustrašne« biblične zgodovinske osebnosti (kot sta Bar Kohba ali Juda Makabejec),⁴⁴ ki naj bi jim kot odraslim osebam služile kot vzorniki.

Vojaška služba je torej nujna in vojna neizogibna. Pripadniki IDF-a imajo po osnovnih šolah različna predavanja o življenju v izraelski vojski in poslanstvu IDF-a. Skoraj vsak izraelski (judovski) dijak se udeleži enodnevnega seminarja *Yom Hakheilot*, kjer osnovne šole skupaj z IDF-om predstavijo vojaško službo (s filmi, slikovnim gradivom, urjenjem) (Klein v Higate 2003: 193, 194).

⁴⁴ Bar Kohba (hebr. »sin zvezd«) je bil vodja Judov v zadnjem uporuh proti Rimljanom (132-135 n. št.). Makabejci (hebr. *makkaba*; slov. »kladivo«) so bili judovska duhovniška rodbina, imenovana po Judu Makabejcu (Leksikon 1988: 83, 597, 598).

6. 2. 3 Vloga vojaško-industrijskega kompleksa⁴⁵ v politični sferi

Izrael sodi v skupino držav oz. družb z zrelo politično kulturo,⁴⁶ kar potrjuje močna navezanost na civilne politične organizacije ter več kot petdesetletna lojalnost IDF-a do civilno izvoljenih oblasti. V družbah z zrelo politično kulturo vojska praviloma ne pritiska neposredno na vlado, vladne uradnike ali druge državne ustanove, ampak to počne posredno preko skupin pritiska, ki se oblikujejo kot nastavek vojaško-industrijskega kompleksa v politični sferi ali preko tehnokratskih elit, s katerimi visoki vojaški predstavniki tesno sodelujejo (Jelušič 1997: 92).

Pomembno vlogo izraelske obrambne industrije potrjuje podatek o izvozu vojaške opreme in orožja. Izrael je na svetovni ravni po izvozu vojaške opreme in orožja na tretjem mestu, skupaj z Rusko federacijo, takoj za Veliko Britanijo in ZDA. Izvoz na mednarodni oborožitveni trg predstavlja približno 75% delež izraelske obrambne industrije, medtem ko na domačem trgu pokrijejo »le« 25% potreb izraelskega obrambnega sistema.

Ključno vlogo pri proizvodnji in izvozu vojaške opreme ter oborožitvenih sistemov imajo državna podjetja: Izraelske letalske industrije (angl. *Israel Aircraft Industries*), Izraelske vojaške industrije (angl. *Israel Military Industries*) in Rafaelov oborožitveno-razvojni obrat (angl. *Rafael Armament Development Authority*). Ta državna podjetja predstavljajo približno 70% obrambne industrijske baze. Njihova največja pomanjkljivost je posledica lastniške strukture, saj so pri svojem financiranju preveč odvisna od različnih ministrstev ter političnih dogovorov med sindikati in upravnimi odbori glede višine plač in pogojev dela (Hughes 2003: 15, 18).

⁴⁵ Najbolj pogosto se z vojaško-industrijskim kompleksom označuje konkretna praksa oz. pojav v kaki državi, ko se v funkciji njenih vojaško-obrambnih priprav vojaška organizacija naslanja oz. navezuje na tisti del gospodarstva, ki načrtuje razvija, proizvaja in nabavlja proizvode za vojaške namene. Najsplošnejši pomen termina vojaško-industrijski kompleks je povezava profesionalnega dela vojaške organizacije države s tistim delom nacionalnega gospodarstva, ki jo oskrbuje (t.i. vojaško gospodarstvo oz. vojaška industrija) (Grizold 1990: 107).

⁴⁶ Finer (v Jelušič 1997: 99) tipologizira stopnje politične kulture na *zrelo*, *razvito*, *nizko* in *minimalno*. Od stopnje razvitosti politične kulture je odvisna tudi stopnja sprejemljivosti vojaškega posega. V razmerah zrele politične kulture je poseg neopravičljivo vmešavanje v civilne državne zadeve, pristanek javnosti je nedosegljiv. V razmerah razvite politične kulture je javnost organizirana v močna združenja, vendar je legitimnost postopkov spreminjanja politične ureditve in konstituiranja suverene oblasti dvomljiva, čeprav pride do odporov poskusom legitimiranja vojaške vladavine. V državah z nizko politično kulturo je javnost slabo organizirana, institucije režima vzbujajo dvom, javno mnenje ne bi ostro nasprotovalo posegu vojske; legitimnost vojaške vladavine je spremenljiva. V državah z minimalno politično kulturo lahko vsaka vlada ignorira javno mnenje, kajti njegovi politični izrazi so šibki in redki, legitimnost vojaške vladavine pa bi bila nepomembna.

Najmočnejše vezi med IDF-om in civilisti so prisotne ravno na področju vojaške industrije, saj izraelska podjetja dajejo pri zaposlovanju prednost kandidatom, ki so končali vojaško službo in ne strokovnjakom iz civilnega okolja. Dodatno prednost imajo kandidati, ki so v času vojaške službe upravljali računalniško podprte oborožitvene sisteme. Končana vojaška služba je lahko celo pogoj za pridobitev službe v civilnem okolju. EL-AL (izraelski civilni letalski prevoznik) je do nedavnega rekrutiral svoje pilote samo iz vrst izraelskega vojnega letalstva (Klein v Higate 2003: 197).

6. 2. 4 Operacija »Mir za Galilejo« kot primer posebnih vojaških interesov

6. 2. 4. 1 Posebni vojaški interesi

Eden od motivov za poseg vojske sodi na področje vojaškega profesionalizma. Vojska je namreč tista organizacija, ki glede na svoje profesionalne sposobnosti vsiljuje vladi svojo razlago nevarnosti, kar nenazadnje niti ni tako čudno, če je predvideno, da je ravno vojska tista, ki v skrajnem primeru tudi deluje proti tem nevarnostim (Jelušič 1997: 91).

6. 2. 4. 2 Izraelska invazija v Libanon⁴⁷

Izraelski obrambni minister Ariel Sharon je bil skupaj s šefom generalštaba IDF-a Rafaelom Eytanom idejni oče invazije na Libanon, s katero je želel uničiti Palestinsko osvobodilno organizacijo in tako zlomiti hrbtenico palestinskega nacionalizma ter zagotoviti vključitev Zahodnega brega reke Jordan v ozemeljsko sestavo »Velikega Izraela«. Poleg tega je hotel Libanon prisiliti k sklenitvi mirovnega sporazuma z judovsko državo. Januarja 1982 je po dogovoru s premierom Menahemom Beginom skrivno obiskal Bejrut in se z voditeljem krščanske maronitske falangistične milice Baširjem Džemajelom dogovarjal o skupnem nastopu v primeru izraelske invazije. Bašir Džemajel je 16. februarja 1982 Sharona obiskal v Jeruzalemu (Šterbenc 2005: 421, 422).

⁴⁷ Izraelska vojska je prvič vdrla na območje južnega Libanona marca leta 1978. To je operacija »Litani«, v kateri je IDF prodrl do libanonske reke Litani, ki je predstavljala skrajno točko izraelskega prodora (Šterbenc 2005: 418).

6. 2. 4. 3 *Prekoračitev pooblastil ministra za obrambo in zavajanje izraelske javnosti*

Shlaim (2000: 405) ugotavlja, da sta Sharon in Eytan nekaj dni pred začetkom vojaške operacije »*Mir za Galilejo*«, ki se je začela 6. junija 1982, predstavila vladi pet ključnih ciljev operacije proti palestinskim gverilcem v Libanonu: (1) IDF bo prodiral na območje Libanona po treh glavnih smereh, (2) glavno mesto Libanona Beirut ni cilj vojaške operacije, (3) IDF bo prodril v globino Libanona le 40 km od izraelsko-libanonske meje, (4) čas trajanja vojaške operacije je od 24 do največ 48 ur in (5) IDF pri svojem prodiranju v Libanon ne bo napadal položajev sirijske vojske.⁴⁸

Kmalu se je izkazalo, da so ti cilji le pretveza Sharona in načelnika generalštaba IDF-a Eytana za preoblikovanje politične slike celotnega Bližnjega vzhoda. IDF je namreč prodril vse do Beiruta (sredi junija 1982) in se že 8. junija 1982 spopadel z sirijskimi enotami. Tudi navzočnost izraelskih enot na območju Libanona se je zavlekla do spomladi leta 2000.⁴⁹ Podpora izraelske javnosti IDF-u, ki je (bila) značilna za vse arabsko-izraelske oborožene spopade, se je hitro zmanjševala, zaradi vojaških izgub IDF-a in posredne vpletenosti IDF-a pri zločinih nad civilnim prebivalstvom Libanona (Gilbert 1999: 507-509).

Krščanska maronitska falangistična milica je z izraelsko pomočjo med 16. in 18. septembrom 1982 zagrešila pokol v bejrutskih palestinskih begunskih taboriščih Sabra in Šatila. Ubitih je bilo približno 2000 moških, žensk in otrok. Posredno odgovornost za zločin sta v svojih poročilih ugotovili izraelska preiskovalna komisija (Kahanova komisija) in Mednarodna komisija za preiskavo kršitev mednarodnega prava, ki je bila ustanovljena avgusta 1982 in jo je vodil Sean Macbride, nekdanji pomočnik generalnega sekretarja OZN (Šterbenc 2005: 422, 423). Izraelske izgube med leti 1982 in 1985 so bile 664 (Merom 2003: 178).

⁴⁸ Sirija je 1. junija 1976 intervenirala v državljansko vojno v Libanonu na strani kristjanov maronitov. Do sirske intervencije je namreč prišlo v trenutku, ko so muslimansko-palestinske sile vojaško močno prevladale nad krščansko-maronitskimi ter začele nadzorovati okoli 82% libanonskega ozemlja. V takšnih okoliščinah je tedanji sirski predsednik Hafiz Al-Asad želel doseči naslednje: 1. obnoviti občutljivo libanonsko medversko ravnotežje; 2. preprečiti, da bi v Libanonu prišla na oblast bistveno drugačna vlada, ker bi tovrsten precedens lahko škodljivo vplival na avtoritarno obliko nusajritske vladavine v Siriji; 3. preprečiti nastanek muslimansko prevladujoče vlade v Libanonu, ker bi Izrael tovrstno stanje lahko izrabil kot izgovor za intervencijo; in 4. Palestinski osvobodilni organizaciji preprečiti, da bi postala preveč neodvisna (Šterbenc 2005: 438, 439).

⁴⁹ Izrael je večino svojih enot iz Libanona umaknil do junija 1985, vendar pa je hkrati okrepil t.i. varnostno območje na jugu Libanona, ki ga je vzpostavil že ob vdoru v državo leta 1978 in za varovanje katerega je ustanovil t.i. Armado južnega Libanona. Le-ta pa je bila po dokončnem umiku izraelskih enot spomladi leta 2000 razpuščena (Šterbenc 2005: 424).

6. 2. 5 Operacija »Sprememba smeri«: posebni vojaški interesi ali izpolnjevanje funkcionalnega imperativa

6. 2. 5. 1 Povod za izbruh oboroženih spopadov

12. julija 2006 so izbruhnili oboroženi spopadi med pripadniki Hezbolaha in izraelskimi oboroženimi silami. *Casus belli* za izbruh oboroženih spopadov je bila ugrabitev dveh izraelskih vojakov (Ehuda Goldwasserja in Eldada Regeva) in raketiranje severnih območij Izraela. Oboroženi spopadi so potekali do 14. avgusta 2006, ko je bila sprejeta resolucija Varnostnega sveta OZN-a 1701,⁵⁰ ki poziva h končanju oboroženih spopadov, umiku izraelske vojske iz območja Libanona, razorožitvi Hezbolaha in napotitvi libanonske vojske na mejno območje z Izraelom. Omenjena resolucija zagotovila »robustnejši« mandat in napotitev dodatnih vojakov k mirovnimi silam v Libanonu.

6. 2. 5. 2 Potek oboroženih spopadov

Kmalu po ugrabitvi dveh izraelskih vojakov se je vojaško-politični vrh Izraela odločil za letalske in artilerijske udare po ciljnih na celotnem ozemlju Libanona in ne le na jugu, kjer prebiva večji del šiitske populacije. Izraelski premier Ehud Olmert je opisal ugrabitev dveh izraelskih vojakov kot »dejanje vojne« in zagrozil Libanonu z »bolečimi in dolgoročnimi posledicami.« (dostopno na http://en.wikipedia.org/wiki/2006_Israel-Lebanon_conflict). Izrael je torej za ugrabitev obtožil kar celotno libanonsko vlado. Hezbolah je namreč izvedel to operacijo iz območja južnega Libanona, poleg tega pa je imel in še vedno ima svoje ministre v libanonski vladi.

Med 12. julijem in 14. avgustom 2006 je izraelsko vojno letalstvo opravilo 12.000 bojnih poletov. Vojna mornarica je izstrelila 2.500 granat, kopenska vojska pa več kot 100.000 granat. Strateško razmerje sil je bilo v veliko korist Izraelu, ki je za uničenje Hezbolaha in

⁵⁰ Mirovne sile OZN-a so prisotne na območju Libanona že od marca 1978. To so sile UNIFIL-a (angl. *United Nations Interim Force in Lebanon*). UNIFIL je bil ustanovljen za potrditev izraelskega umika iz Libanona, ponovno vzpostavitev mednarodnega miru in varnosti ter pomoč libanonski vladi, da ponovno vzpostavi svojo efektivno oblast (Garb v Jelušič 2005: 46). V operaciji po podatkih z dne 23. 11. 2006 sodeluje 8028 vojakov, 139 oficirjev in 1755 pripadnikov vojne mornarice, ki jim pomaga okrog 53 vojaških opazovalcev in mednarodno (97) in lokalno (308) civilno osebje. Za obdobje od julija 2006 do junija 2007 je bilo za operacije odobreno 97.580.000 USD bruto (dostopno na <http://www.un.org/Depts/dpko/missions/unifil/facts.html>).

rešitev dveh vojakov uporabil približno 30.000 vojakov v primerjavi z približno 3000 do 5000 lahko oboroženimi gverilci. Kljub ogromni ognjeni premoči in uničenju dobršnega dela libanonske civilne infrastrukture (uničenih ali poškodovanih je bilo 73 mostov, 25 bencinskih postaj, 2 bolnišnici, 1187 ubitih civilistov in 3600 ranjenih, veliko škodo so utrpeli tudi kanalizacijski in vodooskrbovalni sistemi, poškodovanih je bilo več kot 130.000 civilnih objektov itd.), IDF ni dosegel postavljenega cilja - izpustitev dveh izraelskih vojakov in razorožitev Hezbolaha.

Nasprotno se je Hezbolah izkazal za trmastega nasprotnika, saj je z razmeroma primitivnim orožjem (raketami tipa »katjuša«) uspel paralizirati celotni severni del Izraela. Za dober mesec je življenje na severu judovske države skoraj zamrlo. V zakloniščih je bilo več kot 1 milijon ljudi, 250.000 ljudi je bilo evakuiranih na območja izven dosega hezbollahovih raket. Tudi izraelske vojaške izgube niso bile tako majhne. V oboroženih spopadih z Hezbolahom je bilo ubitih 119 vojakov in več kot 400 ranjenih. Izraelske civilne žrtve so bile v primerjavi z libanonskimi veliko manjše: 44 mrtvih in okoli 1350 ranjencev večinoma žrtev hezbollahovih raket.

6. 2. 5. 3 Kritike javnosti in vojaškega establishmenta glede vodenja vojne

Kmalu po koncu oboroženih spopadov so se v izraelski javnosti začeli porajati dvomi o uradno razglašeni »zmagi« nad Hezbolahom. Cordesman (2006: 11) je predstavil naslednje cilje vojaškega posredovanja v Libanonu: (1) uničenje »iranskega zahodnega poveljstva« preden Iran postane država z jedrsko oborožitveno zmogljivostjo, (2) obnova verodostojnosti izraelskega odvrčanja po seriji umikov iz Libanona leta 2000 in območja Gaze leta 2005, (3) prisiliti Libanon, da postane odgovorna država v mednarodni skupnosti, (4) ohromiti Hezbolah, tako da ne bo več ena izmed vodilnih političnih in vojaških skupin v libanonskem političnem prostoru ter (5) brezpogojna vrnitev ugrabljenih vojakov (brez večjih zamenjav z libanonskimi in palestinskimi zaporniki).

Politični in vojaški vrh je kmalu po koncu oboroženih spopadov posredno priznal, da IDF-u ni uspelo uničiti Hezbolaha in da je bilo kar nekaj pomanjkljivosti pri vodenju vojne. Po drugi strani pa je premier Ehud Olmert v govoru pred knesetom skušal poudariti pomen resolucije

VS OZN 1701 za Izrael, saj naj bi zagotavljala izpustitev ugrabljenih vojakov in spremenjeno strateško razmerje sil v Libanonu v korist Izraelu.

Nekateri visoki vojaški častniki in bivši predstavniki vojaškega establishmenta so odkrito, v nasprotju z uradno razglašenimi cilji civilnega političnega vodstva priznavali da je bil IDF v tej vojni poražen. Bivši minister za obrambo Moshe Arens je dejal, da je IDF izgubil spopad s Hezbolahom, hkrati pa opozoril, da se to ne bi smelo zgoditi proti skupini 5000 gverilcev. Šef vojaškega izobraževanja brigadir Ilan Harari, je na konferenci pred visokimi vojaškimi častniki odkrito dejal, da je IDF izgubil vojno. Tudi general major Yiftah Ron-Tal je oktobra 2006 izpostavil neučinkovitost IDF-a pri njihovem boju z maloštevilnim in lahko oboroženim Hezbolahom, poleg tega pa tudi odkrito pozival k odstopu načelnika generalštaba IDF-a Halutz Dana. Ron-Tal je bil zaradi teh kritičnih ocen o načelniku generalštaba odpuščen iz vojske.

Rezervisti in izraelsko javno mnenje so dober teden po sklenitvi premirja (21. avgusta 2006) začeli s protesti in pozivi k odstopu vlade Olmert Ehuda. Zahtevali so ustanovitev posebne in neodvisne preiskovalne komisije, ki bi proučila vodenje vojne v Libanonu. Vlada se je tem pozivom krčevito upirala, vendar le privolila in ustanovila dva notranja preiskovalna organa, enega za politični in drugega za vojaški vidik vojne. V primerjavi z neodvisno in samostojno preiskovalno komisijo, ki jo v takšnih primerih praviloma vodi upokojen sodnik, imata sedanja preiskovalna organa zelo omejen mandat in pristojnosti. Politični vidik vojne naj bi raziskal bivši šef Mossada⁵¹ Nahum Adomni, vojaški vidik pa bivši načelnik generalštaba IDF-a Amnon Lipkin-Shahak. Adomnija so 11. oktobra 2006 zamenjali z upokojenim sodnikom Winograd Eliyahom, tako da je notranje preiskovalni organ dobil status neodvisne Winogradove komisije.⁵²

⁵¹ Mossad (hebr. *Ha Mossad Le Uletafkidim Meyuha*; slov. *Inštitut za obveščevalne in posebne naloge*) je izraelska obveščevalna služba, katere glavna naloga je zbiranje obveščevalnih informacij v tujini (Požun 2004: 35).

⁵² Dostopno na http://en.wikipedia.org/wiki/2006_Israel-Lebanon_conflict.

6. 2. 5. 4 (Ne)izpolnitev funkcionalnega imperativa

Za ocene o dejanskem izidu spopada je še nekoliko prezgodaj. Iz izjav nekaterih oficirjev in bivših predstavnikov obrambnega sistema je razvidna predvsem zaskrbljenost o vojaških zmogljivostih IDF-a in o zmožnosti izpolnjevanja funkcionalnega imperativa. Tisto kar nekako najbolj »bode v oči« je dejstvo, da je Izrael še kako občutljiv za izgube »človeškega dejavnika«. IDF se je razmeroma pozno odločil za kopenski poseg (23. julij 2006), pred tem pa se je opiral le na letalske in artilerijske udare po ciljnih na območju celotnega Libanona.

Po našem mnenju ne moremo govoriti o posebnih vojaških interesih, morda le deloma, zaradi postopnega stopnjevanja oboroženega spopada (letalski in artilerijski udari ter kopenska invazija). Pred tem oboroženim spopadom namreč ni bilo znamenj (zbiranja enot, vpoklica rezervistov, medijske kampanje, popolne strateške preureditve vojaško-političnih razmerij v regiji), da bi se IDF pripravljaj na konflikt z Hezbolahom (Cordesman 2006: 4).

7. VLOGA RELIGIJE V IZRAELSKIH OBRAMBNIH SILAH

7.1 VLOGA RELIGIJE V DRŽAVI IZRAEL

7.1.1 Vloga religije pred ustanovitvijo Izraela

Pred ustanovitvijo Izraela je obstajala ostra meja med delavskim in religioznim krilom sionističnega gibanja.⁵³ Sicer pa je to tudi ustrezalo vodilni vlogi delavskega krila pri ustanavljanju Izraela, medtem ko je bilo religiozno krilo pri tem zelo pasivno in celo nasprotno. Prvi sionistični ideologi, kot so na primer: Lilienblum, Pinsker, Ben Yehuda, Borošov in Herzl, so izrazito poudarjali posvetno raven bodoče judovske države. V Herzlovi knjigi »Judovska država« (nem. *Der Judenstaat*), med drugim lahko preberemo, da bodo rabini imeli mesto v svetih hramih, vojaki pa v vojašnicah. Tudi judovski priseljenci iz območja carske Rusije in vzhodne Evrope so imeli religijo za povsem zasebno zadevo vsakega posameznika. Zanje je bila biblija samo dokument o judovski navzočnosti v Palestini v pravadnini. Pri njihovi zamisli »judovske države socialnih pravic« so jim bila dela starih judovskih prerokov edini vzori iz biblije.

7.1.2 Vloga religije po ustanovitvi Izraela

Z nastankom judovske države in poglobljanjem izraelsko-arabskega in izraelsko-palestinskega spora se je krepila tudi vloga religije in biblije. Ko se je leta 1948 Izrael soočil z arabskim odporom, je politični vrh našel zaveznika prav v religioznih vrstah. Politični vrh je začel prek rabinatov⁵⁴ vplivati na vernike duhu biblične nepomirljivosti med Judi in njihovimi arabskimi sosedi. Vloga religije se je posebno utrdila po vojni leta 1967. V vzdušju vsesplošnega zmagoslavja je izraelski vrhovni rabin opisoval takratno vojaško zmago Izraela in še posebno okupacijo Zahodnega brega kot prerokbo.

⁵³ Ključna oseba sionizma je bil v Budimpešti rojeni Theodor Herzl (1860-1904). Ko je kot dunajski dopisnik spremljal Dreyfussov proces v Franciji, v katerem je bil očitno izražen antisemitizem sodišča, se je prepričal, da si morajo judje ustvariti lastno državo. Ime sionizem izhaja iz imena jeruzalemskega griča Sion oz. Zion. V Baslu je bil leta 1897 ustanovljen Svetovni sionistični kongres, Herzl pa postane njegov predsednik. Sionizem doseže svoj glavni cilj z ustanovitvijo Izraela leta 1948 (Smrke 2000: 185).

⁵⁴ Izraz *rabi* ali *rabin* izhaja iz besede *rav*, ki v hebrejščini pomeni velik mož ali učitelj. Rabi(n) je torej učitelj tore, verski razsodnik in voditelj obreda (Smrke 2000: 178).

Čeprav judovstvo formalno ni državna religija, ima rabinat v Izraelu pravice državne organizacije. Samo zaradi rabinata Izrael še ni uvedel enotno kodificirane in pisane ustave: rabinat namreč trdi, da so Mojzesovi zakoni edina veljavna in večna ustava (Šobajić 1982: 397-401). Rabinat ima v Izraelu tudi nekatere izključne pristojnosti. Le rabinat lahko opravlja poroke judov, civilnih porok ni (Smrke 2000:190).

V Izraelu je torej prisoten velik vpliv religije na javno in zasebno življenje, kar je razvidno iz naslednjih dejstev:

- V Izraelu računajo čas po Bibliji.
- Uporaba bibličnega imena za ime države.
- Ime izraelskega parlamenta *Knesset* izvira iz časov drugega jeruzalemskega templja v 5. stoletju pr. n. št., ko je bila sklicana velika skuščina gedola ali kneset, ki je štela 120 članov, predstavnikov judovskih plemen, kot izraelski parlament.
- Vrhovni izraelski rabinat z ministrstvom za verska vprašanja skrbi za dosledno spoštovanje sobote in drugih verskih praznikov ter predpisov.
- V Izraelu je leta 1980 vpeljana biblijska valuta *šekel*.
- Biblija se poučuje v državnih osnovnih, srednjih in visokih šolah kot poseben predmet. Poleg tega so še posebne verske šole, kjer sta biblija in talmud glavna predmeta. Organizirana je še vrsta krožkov za proučevanje biblije v vseh družbenih krogih.
- V Izraelu so vsa imena mest in naselij prirejena po nazivih iz biblije in starojudovske države (Šobajić 1982: 402).

7. 1. 3 Ortodoksni (pravoverni) judaizem

Ortodoksni (pravoverni) judaizem je usmeritev in skupina v okviru judaizma, ki se je samoimenovala pravoverna. Kot posebna skupina je nastala v devetdesetih letih 19. stoletja kot odklonilna reakcija na *haskalo*,⁵⁵ reformno gibanje in razne izzive modernih okolij. Za pripadnike ortodoksnega judaizma je nujno strogo spoštovanje tore, talmuda in 613 verskih dolžnosti-micvot. Tora je šteta za čisto razodetje, dvomi drugih judov o tem so za jude, ki se imenujejo pravoverno krivoverstvo.

⁵⁵ *Haskala* je hebrejski naziv za gibanje, ki se je borilo za prosvetno, duhovno in kulturno emancipacijo Judov. Razvilo se je v drugi polovici 18. stoletja med nemškimi Judi pod vplivom evropskega razsvetljenstva. Gibanje se je zavzemalo za vključevanje Judov v državno, družbeno in poslovno življenje evropskih dežel (Šobajić 1982: 118).

Pravoverno skupino Judov delimo na dve podskupini, ki se navadno imenujeta »sodobni pravoverni« in »čezvse pravoverni«. Prvi gojijo sodoben življenjski slog, nosijo sodobne obleke, zaupajo sodobni vzgoji in molijo v lokalnem jeziku. Čezvse pravoverni Judje pa zavračajo sodobne vrednote, kar simbolizirajo z getovsko nošo, in pogosto govorijo samo jidiš.⁵⁶ Sami ne želijo imeti ničesar skupnega niti s sodobno ortodoksijo, kaj šele z nepravovernimi Judi (Judovstvo 2001: 223, 224).

Ortodoksni judje so vneti pristaši sionizma. Izrael si zamišljajo kot versko državo, ki bo prizorišče izpolnitve njihovih verskih idealov. Ti ideali se niso izpolnili, so pa še vedno cilj nekaterih strank. Brezkompromisne so predvsem naslednje politične stranke: *Šas*,⁵⁷ *Kach*⁵⁸ in deloma *Mafdal*. Ortodoksne judovske skupine nastopajo izrazito fundamentalistično, svoje vzorce obnašanja skušajo vsiliti celotni družbi. Ne zadovoljijo se na primer s tem, da se na šabat sami vzdržijo vožnje z avtomobilom ali javnimi prevoznimi sredstvi, temveč zahtevajo, da se temu podredijo tudi drugi.

Na tem mestu je treba opozoriti, da Izrael uradno priznava za predstavnike judovske vere samo pravoverne rabije, zato potekajo najsilovitejši boji za oblast znotraj judovske ortodoksije (Judovstvo 2001: 224). Ortodoksni rabinat ima tudi zelo pomembno pravico, da določa nacionalni judovski status ali status izraelskega državljana za nove priseljence. *Zakon o povratništvu* iz leta 1950 priznava samo ritual ortodoksne judovske struje. Ortodoksni rabinat ne priznava rituala konzervativne in reformistične struje, zato mora vsak priseljencec prevzeti ortodoksno vero, če hoče dobiti status judovske nacionalnosti ali polnopravni status državljana (Šobajić 1982: 401).

⁵⁶ Jidiš ali yiddish je judovsko-nemški jezik, ki ga govorijo aškenazi vzhodnoevropskega izvora. Ime je okrajšava yiddish-daitsch, »judska najmšna«. Jidiš se je začel uporabljati, ko so se Judje po izgonu iz nemško govorečih dežel pomaknili na vzhod, med Slovane (Judovstvo 2001: 126).

⁵⁷ Šas je hebrejska kratica za Seferadske varuhe tore. V izraelskem parlamentu so tretja najmočnejša stranka. Podpore imajo predvsem med revnejšimi sloji seferadskih judov. Duhovni vodja stranke rabin Ovadia Josef je znan po ostrih, šovinističnih stališčih do Arabcev in prepričanju, da je bil holokavst kaznen za grehe nepravovernih judov (Smrke 2000: 190).

⁵⁸ Ustanovitelj stranke Kach je bil rabin Meir Kahane. Bistvo Kahanovega mišljenja je bil »katastrofični mesianizem«: Mesija bo prišel skozi katastrofo, v kateri bodo judje zmagali. Kahane je bil novembra 1990 v New Yorku žrtev atentata (Smrke 2000: 190).

7.2 RELIGIJA KOT DEJAVNIK POVEZOVANJA IN LOČEVANJA

7.2.1 Organizacija verskega življenja v IDF-u

Versko življenje je v izraelski vojski organizirano skupaj z vojaško vzgojo, ker vlada prepričanje, da se v vojski ne sme ločiti vernih od nevernih vojaških obveznikov. Ločevanje vernih od nevernih vojakov bi postavilo umetno pregrado med sovojaki, ki so pripravljene braniti domovino in skupno dediščino (Šobajić 1982: 360). Krovni organ, ki skrbi za organizacijo verskega življenja v IDF-u, je **vojaški rabinat** (hebr. *ha-rabbanut ha-tzeva'it*).

Izraelski vojaški rabinat je bil ustanovljen sočasno z IDF-om leta 1948. Vodstvo vojaškega rabinata je v rokah glavnega vojaškega rabina (angl. *Army Chief Rabbi*; hebr. *ha-rav ha-tzev'i ha-rashi*), ki ima vojaški čin general majorja. Vojaški rabinat je integralni del IDF-a, s svojimi predstavniki - *oficirji za verske zadeve* (angl. *religious affairs officers*) v vseh enotah do ravni bataljona. Naloge vojaškega rabinata obsegajo versko izobraževanje vojaških obveznikov, organiziranje seminarjev o judovski etiki in zgodovini ter izdajo različnih verskih publikacij.

Vojaški rabinat ima tudi naslednje naloge: psihološka podpora in svetovalnica vojakom, vzdrževanje sinagog v vsakem vojaškem kompleksu, dobava molitvenih rekvizitov (talitov, tefilinov)⁵⁹ in verskih knjig, obredna priprava hrane oz. upoštevanje judovskih prehranskih predpisov v vseh rodovih oboroženih sil, spoštovanje šabata in drugih verskih praznikov, ko to dopuščajo varnostne razmere, ter organizacija vojaških pogrebov.

Vpliv religije na vojaško življenje poteka tudi bolj subtilno z uporabo starojudovskega imenovanja činov in oborožitvenih sistemov: izraelski tank *Merkava* (hebr. kočija oz. voz) in bojno letalo *Kefir* (hebr. mladi lev). Starojudovsko imenovanje činov v IDF-u je naslednje: vojak-*turai*, desetnik-*rav turai*, vodnik-*samal*, štabni vodnik-*samal rishon*. To so čini, ki jih lahko pridobijo vojaki. Podčastniški čini so: višji štabni vodnik-*rav samal*, praporščak-*rav samal rishon*, višji praporščak-*rav samal mitkadem*, štabni praporščak-*rav samal bachir* in višji štabni praporščak-*rav nagad*. Častniški in generalski čini so združeni v eno kategorijo, saj je najvišji čin v izraelski vojski čin generalpodpolkovnika-*rav aluf*. Ta čin nosi samo načelnik generalštaba. Nižji častniški čini so podporočnik-*segen mishne* (angl. *Second*

⁵⁹ Talit je ogrinjalo z resicami. Tefilin ali filakterij pa sta kockasti usnjeni črni škatlici, ki vsebujeta štiri svitke z odlomki iz biblije. Molilec si ju pritrdi na roke in glavo (Smrke 2000: 189).

Lieutenat), poročnik-*segen* in stotnik-*seren*. Višji častniki so major-*rav seren*, podpolkovnik-*sgan aluf*, polkovnik-*aluf mishne*, brigadir-*tat aluf*, generalmajor-*aluf* in generalpodpolkovnik oz. general-*rav aluf* (dostopno na http://en.wikipedia.org/wiki/Israel_Defense_Forces). Vsak pripadnik IDF-a, ne glede na čin in položaj v vojski se mora udeležiti *kiduša*. (Cohen 1999: 389-391).⁶⁰

Za pripadnike družovske verske skupnosti, beduinov (skupnosti sta praviloma deležni vsakoletnega vojaškega nabora) in ostalih versko-etničnih manjšin v Izraelu (kirkizijanci, samaritanci), ni organiziran poseben verski organ znotraj IDF-a, ki bi zadovoljeval njihove verske potrebe.

7. 2. 2 Religija kot dejavnik ločevanja

Izrael v splošni javnosti velja za edino državo z mirnodobno splošno vojaško obveznostjo (Kotnik 2002: 302). To trditev je treba relativizirati to trditev, saj določene družbene in verske skupine opravljajo vojaško službo pod posebnimi pogoji. Med te skupine sodijo naslednje judovske verske skupine: skupnost *haredim*, nacionalno-verska skupnost in navadni vojaški oporečniki.

7. 2. 2. 1 Skupnost *Haredim*

Skupnost *Haredim* je skupina, ki ne služi vojaškega roka oz. ne opravlja nikakršnih vojaških obveznosti (t.i. skupnost *Haredim*). Skupnost prepoveduje ženskam in tistim moškim, ki študirajo Toro služenje v oboroženih silah. Skupnost predstavlja približno 7% celotne judovske populacije. Njihova izključenost iz obrambnega sistema nima nobenega vpliva na izraelske vojaške zmogljivosti.

⁶⁰ *Kiduš* (hebr. posvetitev) je obred molitev in blagoslov nad čašo vina v začetku šabata in praznikov, pa tudi po koncu dopoldanske molitve pred kosilom. *Kiduš* vsebuje zamisel, da je treba ločiti sveti čas od posvetnega z razglasitvijo njegove svetosti (Judovstvo 2001: 143).

7. 2. 2. 2 *Nacionalno-verska skupnost*

Skupina, ki ločeno opravlja vojaško službo, se imenuje *nacionalna-verska skupnost* (angl. *national-religious community*) in predstavlja približno 12% celotne judovske populacije. Omenjena skupnost prispeva letno IDF-u približno 6000 pripadnikov. Odnos skupnosti do IDF-a je drugačen kot pri sekularnih pripadnikih, saj zaznava IDF kot »božjo vojsko«. Opravljanje vojaške službe zanje ni le državljanska, temveč tudi verska dolžnost. Motivacija za opravljanje vojaške službe je bistveno večja kot pri sekularnih pripadnikih. Število pripadnikov nacionalno-verske skupnosti, ki se odločajo za vključitev v elitne izvidniške enote (hebr. *sayarot*), se v primerjavi s sekularnimi vojaškimi obvezniki vsako leto opazno povečuje.

Pripadniki te skupnosti imajo tudi jasen razpoznaven znak, ki je okrogla čepica, ki pokriva celo glavo (hebr. *kippah serugah*). Na podlagi zahtev te skupnosti je prišlo do ustanovitve ločenih vojaških enot, ki so *Hesder* društva. Člani teh društev opravljajo vojaško obveznost 5 let, v tem času pa hkrati študirajo na verski akademiji. V okviru *nacionalno-verske skupnosti* deluje skupina, ki najprej konča versko fakulteto (hebr. *mekhinot kedam tzeva'iot*), in se po prvem letu kot večja skupina vključi v IDF, predvsem v elitne enote. Do ustanovitve *Hesder* društev pride po zaslugi Nacionalne verske stranke (hebr. *Mafdal*), ki nasprotuje umiku izraelske vojske z okupiranih območij in uničenju judovskih naselbin na območju Zahodnega brega.

Cohen (1999: 399) ocenjuje, da je bil Izrael (po zaslugi pripadnika *Hesder* enot) blizu državljanske vojne, in sicer novembra 1995, ko je premiera Yitzchaka Rabina umoril skrajni pripadnik ortodoksnega judaizma Yigal Amir. Le-ta je bil nekoč sam pripadnik IDF-a in član društva *Hesder*. Avtor opozarja, da bi prav te enote lahko v prihodnosti predstavljale največjo grožnjo učinkovitemu civilnemu nadzoru, saj so njihovi pripadniki bolj lojalni svoji verski skupini kot IDF-u v celoti.

7. 2. 2. 3 *Pogojno opravljanje vojaške službe*

Ta skupina uveljavlja pravico do »ugovora vesti«. Posamezne enote lahko odklonijo ukaz za opravljanje vojaške dolžnosti na določenem območju, če menijo, da opravljanje teh dolžnosti pomeni kršitev njihovih verskih ali ideoloških prepričanj. Uveljavljanje te pravice se pojavi šele v času prve libanonske vojne (1982-1985), uporabljajo pa jo predvsem sekularni rekruti in rezervisti (Cohen 1999: 387-405). V tem primeru so to vojaški oporečniki.

7. 2. 3 *Vloga skrajnih ortodoksnih judovskih političnih strank*

Po koncu šestdnevne vojne leta 1967 so v politični prostor začele prihajati skrajne, ultra-ortodoksne politične skupine, ki so nasprotovale umiku iz Zahodnega brega ali iz Gaze, kaj šele iz »svetega« vzhodnega dela Jeruzalema. Med ultra-ortodoksne skupine sodijo že omenjene politične stranke Šas, Kach in Mafdal. Ključni cilj vseh skrajnih judovskih političnih skupin je izgon vseh Palestincev tako iz Izraela kot iz območij pod nadzorom palestinske uprave. Drugi, manj pomemben cilj je širitev meja Izraela na območje Zahodnega brega, vzhodnega dela Jeruzalema, Gaze in celo na ozemlje današnje Jordanije.

Tudi Kimmerling (2006: 29) podaja podobno oceno o stanju izraelske politične desnice, saj ocenjuje da se vse pomembnejše politične osebnosti izraelske desnice zavzemajo za politiko etničnega čiščenja celotnega ozemlja nekdanje mandatne Palestine. Najpomembnejši predstavniki desnice so: umorjeni Rehavam Zevi, rabin Benny Elon (vodja stranke Moledet), Avigdor Lieberman (vodja ruske imigrantske stranke) in Ephraim Eitam (vodja Nacionalno-verske stranke, angl. *National Religious Party*). Predstavniki nacionalno-verskega bloka sicer ne uporabljajo izraza etnično čiščenje, temveč evfemizem »preselitev po njihovi (arabski in palestinski) izbiri« (angl. *transfer by their own choice*). Izraelska zakonodaja od leta 1985 namreč prepoveduje kandidiranje rasističnih kandidatov za volitve v kneset, zato politična desnica uporablja evfemizem »o svobodni in prostovoljni preselitvi.«

Zaradi proporcionalnega volilnega sistema (za vstop v parlament se zahteva najmanj 1,5% vseh oddanih glasov na volitvah) so bile vse vlade v Izraelu koalicijske.⁶¹ Prav narava

⁶¹ V Izraelu se uporablja eden izmed najčistejših proporcionalnih volilnih sistemov. Celotna država predstavlja eno samo volilno enoto, kjer se sedeži v parlamentu delijo po številu glasov, ki jih dobi posamezna strankarska lista. Kateri kandidati

volilnega sistema omogoča velik politični vpliv majhnih strank. V vrh izvršilne oblasti pridejo različne skrajne judovske ortodoksne stranke, ki jim tako uspe v vladno politiko uvrstiti skrajna religiozna in protiarabska stališča (Požun 2004: 16, 17).

Podpora izraelskega javnega mnenja skrajnim političnim skupinam se najbolj poveča v času oboroženih spopadov z Palestinci. V raziskavi o nacionalni varnosti Univerze iz Haife leta 2001 (leto po začetku druge intifade, septembra leta 2000), je kar 25% anketirancev menilo, da bi bil umorjeni pravoverni rabin Meir Kahane dober voditelj Izraela in podpiralo njegov politični program izгона Palestincev iz Izraela.⁶²

bodo na teh listah, določijo stranke same, v skladu s svojimi internimi pravili. Tak volilni sistem omogoča vstop v parlament tudi zelo majhnim strankam, zato je v izraelskem parlamentu množica strank, ki so prisiljene sklepati koalicije, če hočejo sestaviti vlado z večinsko podporo (Požun 2004: 16).

⁶² Dostopno na <http://www.csis.org/media/csis/pubs/ch06.pdf>.

8. SKLEP

Začetke izgrajevanja judovskega obrambno-varnostnega sistema zasledimo že na začetku 20. stoletja. Iz prvih samozaščitnih skupin je v dvajsetih letih 20. stoletja nastala podtalna organizacija Hagana, katere prispevek k ustanovitvi judovske države je bil odločilen. Uspelo ji je teoretično-politična načela sionizma, ki so utemeljena v Herzlovem delu in kasneje Balfourjevi deklaraciji,⁶³ prenesti na praktično-operativno raven delovanja. Uspešno se je zoperstavljala tako Arabcem kot britanskim mandatnim oblastem, pri tem pa ni po nepotrebnem zaostrovala odnosov z nasprotnikom, če le-to ni bilo potrebno. V kritičnih trenutkih za svoje ljudstvo v Palestini je sodelovala z judovskimi skrajnimi vojaško-političnimi organizacijami (Irgun, Lehi) in jih je uporabila za sionistične cilje (Požun 2004: 79).

Izraelska vojska je torej nastala v pogojih temeljnih političnih sprememb, saj je nastajala vzporedno z dekolonizacijo in temeljitimi družbenimi ter vojaško-političnimi spremembami na širšem območju Bližnjega vzhoda. Nova izraelska vojska je bila mešanica različnih vojaških skupin: redne vojske (Hagana) ter gverilskih in oboroženih strankarskih enot (Irgun, Lehi, Stern). Posledica heterogene sestave je (bila) razmeroma težavna integracija (organizacijsko in normativno zlitje) v nacionalno vojsko. Kljub temu pa je ob nastanku in konsolidaciji IDF-a politični eliti uspelo vzpostaviti ustrezen politični nadzor nad oboroženimi silami (Doorn v Garb 1996: 68, 69).

Obrambno-varnostni sistem v Izraelu ima precej večji vpliv na politični sistem, kot v zahodnih demokracijah, kar se manifestira predvsem v velikem številu bivših visokih častnikov v političnem življenju. To je posledica zgodovinskega razvoja IDF-a, saj je Ben Gurion, prvi ministrski predsednik in eden izmed ključnih osebnosti sionističnega projekta, vpeljal zgodnje upokojevanje vojaških častnikov, da bi imel IDF podobo »mlade« vojske. Vsi razmeroma mladi upokojeni častniki nadaljujejo kariero v politiki ali v novo nastajajočem vojaško-industrijskem kompleksu.

⁶³ *Balfourjeva deklaracija* je pismo britanskega zunanjega ministra Arthurja J. Balfourja lordu Rotschildu z datumom 2. november 1917, v katerem mu sporoča, da je vlada Njegovega veličanstva načelno privolila v ustanovitev judovske narodne domovine v Palestini. Sionistični voditelji so deklaracijo razumeli kot zgodovinsko listino, ki potrjuje judovske zahteve po Palestini, čeprav vsebuje klavzulo, da nova domovina Judov ne sme škodovati pravicam nejudovskih Palestinec (Judovstvo 2001: 39).

Pomemben vpliv obrambno-varnostnega sistema na politično življenje se največkrat opravičuje z ogroženostjo izraelske države in judovskega ljudstva. Občutek ogroženosti ima zelo trdno zgodovinsko podlago, predvsem zaradi *holokavsta* (*šoa*, *hurban*).⁶⁴ Ubitih je bilo kar 6 milijonov ali sedem osmin evropskih judov. Holokavst še danes pomembno vpliva strategijo delovanja izraelske vojske, ki je izrazito ofenzivna. Kljub velikemu vplivu vojaštva na politični sistem in celotno izraelsko družbo ni mogoče trditi (kot ocenjujeta v prvi vrsti Kimmerling in Levy), da gre za militarizirano družbo in državo, saj sprejemajo odločitve izvoljeni politiki, čeprav jih je večina iz IDF-a.

Pri nadzoru nad delovanjem IDF-a imajo vedno bolj pomembno vlogo množični mediji in izraelska javnost. Cohen (2005: 6) ugotavlja, da imajo vsi starši neposreden dostop (preko mobilnih telefonov in dnevov »odprtih vrat« vojašnice) do častnikov, ki so neposredno nadrejeni njihovim »otrokom«. Starši se združujejo v *starševske lobije* (angl. *parental lobbies*), in preko vojaškega ombudsmana naslovijo pritožbe o slabem ravnanju z vojaškimi obvezniki.

Izraelski obrambno-varnostni sistem je v primerjavi z zahodnimi demokracijami podvržen precej manjšemu nadzoru civilnih struktur političnega sistema. Najbolj očiten je pomanjkljiv in neučinkovit parlamentarni nadzor nad delovanjem IDF-a. V demokratični državi predstavlja le-ta največje zagotovilo za spoštovanje ustavnih določil, predvsem tistih, ki se nanašajo na človekove pravice in svoboščine. V Izraelu poskušajo pomanjkanje tovrstnega nadzora nadomestiti z ustanavljanjem različnih ad hoc preiskovalnih komisij in komitejev, ki pa pri svojem delu niso najuspešnejši, zato se ugotavljanje odgovornosti največkrat ustavi na nižjih ravneh (Požun 2004: 79, 80). Neučinkovitost parlamenta pri izvajanju nadzora nad IDF-om je posledica pomanjkanja ustreznih pooblastil, ki bi omogočala trden nadzor nad delovanjem vseh segmentov obrambno-varnostnega sistema. Učinkovit nadzor nad IDF-om, preprečuje tudi odsotnost pisane ustave, kot vrhovnega pravnega in političnega akta vsake države, ki postavlja trdne okvirje in omejitve pri delovanju oboroženih sil.

Najbolj očiten primer zavajanja celotne izraelske in mednarodne javnosti predstavlja izraelska invazija v Libanon leta 1982, ko so (vsaj na začetku) skoraj vse politične stranke podprle

⁶⁴ Izraz *holokavst* v bibliji pomeni žgalno daritev, pri kateri se žrtven žival popolnoma sežge, zdaj pa je tudi oznaka za nacistično uničevanje Judov med drugo svetovno vojno (Judovstvo 2001: 108). Smrke (2000:1 82) ugotavlja, da je ta asociacija problematična. Žgalna daritev ima v bibliji oz. za pisce biblije pomen smiselnega, upravičenega in celo nujnega. Ustreznjša hebrejska izraza sta *hurban* (katastrofa) in *šoa* (vihar, uničenje).

delno okupacijo Libanona. Kmalu se je izkazalo, da je bila ta okupacija le pretveza takratnega ministra za obrambo Sharona, za preoblikovanje celotne politične slike Bližnjega vzhoda. To je najverjetneje edini primer, ko je ena oseba izrabila vojaško moč IDF-a za bolj ali manj osebne politične ambicije.

Na podlagi predstavljene analize civilno-vojaških odnosov v Izraelu, lahko **potrdimo temeljno hipotezo**, čeprav izraelski parlament dejansko nima večjih pravnih pooblastil za nadzor nad IDF-om. Vendar ima izraelski parlament zelo pomemben vzvod moči, saj dodeljuje finančna sredstva obrambno-varnostnemu sistemu s sprejemom državnega proračuna. Tako kneset učinkovito preprečuje morebitne politične aspiracije vojaškega vrha. Pomembno je tudi dejstvo, da je IDF v vsej svoji zgodovini ohranil popolno lojalnost do civilno izvoljenih oblasti. Prav tako je pomemben dejavnik, ki preprečuje vojaški poseg v državne zadeve, t.j. legitimnost izraelskega vojaštva. Izraelska družba pojmuje oborožene sile kot simbol nacionalne suverenosti in enega izmed ključnih porokov za obstoj nacije. Poleg tega pa izraelska družba te legitimnosti izraelski vojski v vsej njeni zgodovini tudi nikoli ni odrekala.

Današnja izraelska vojska se zelo razlikuje od tiste, ki je nastajala neposredno v obdobju po koncu druge svetovne vojne, in sicer tako po:

- *strukturi* (postopen premik k poklicnemu popolnjevanju oboroženih sil),
- *družbeni, etnični in verski reprezentativnosti* (IDF se danes popolnjuje skoraj iz vseh segmentov izraelske družbe, vendar ostaja tudi institucionalizirana in latentna diskriminacija za določene zvrsti in rodove (letalstvo, vesoljske in jedrske zmogljivosti). IDF se vedno bolj odpira za etnične in verske manjšine v Izraelu (npr. poskusi izraelskih Arabcev, da se pridružijo IDF in tako izboljšajo svoj gmotni in družbeni položaj) ter
- *oborožitvi in vojaški opremi* (IDF je najsodobnejše opremljena vojska na Bližnjem vzhodu).

Prvo izvedeno hipotezo o subjektih, ki ogrožajo civilno-vojaške odnose v Izraelu lahko **deloma potrdimo in deloma zavrnamo**, saj navkljub krepitvi pravovernega (ortodoksnega) verskega bloka, le-ta (še) ni dovolj močan, da bi lahko bistveno vplival na proces sprejemanja odločitev v zvezi z uporabo oboroženih sil in njihovo vlogo v izraelski družbi. Kljub temu je treba opozoriti, da je nacionalno-verski blok že zastopan v knesetu. Na volitvah so nacionalno-verske stranke zelo pomemben koalicijski partner in politični trendi govorijo o

krejitvi nacionalno-verskega bloka. Zelo pomembno je, da je temu bloku uspelo vzpostaviti lastne vojaške formacije (enote hesder), ki so (še) del IDF-a. Vendar tem enotam ni uspelo vzpostaviti širše legitimnosti, ki je predpogoj za kakršnokoli vpletanje v državne zadeve oz. vojaško posredovanje. Tudi izraelska javnost nasprotuje tem enotam, saj organiziranje vojaških formacij, ki so lojalne le same sebi in ne družbi, ogrožajo strategijo graditve naroda, ki jo ima IDF.

Izvedeno hipotezo o družbeni in verski nereprezentativnosti IDF-a lahko potrdimo. V poglavju o etnični in verski (ne)reprezentativnosti IDF-a smo poskušali ugotoviti ali IDF odlikava družbeno sliko Izraela. Kvantitativni podatki o etnični in verski sestavi IDF prikazujejo, da je IDF še vedno daleč od popolne družbene in etnične reprezentativnosti. Kljub splošni vojaški obveznosti velik del izraelske populacije, (malo manj kot 20% celotne izraelske populacije), še vedno ni del vojaškega nabora. Med te etnične in verske skupine pa prav gotovo sodijo t.i. izraelski Arabci. Levy (2005: 7) celo ocenjuje, da bodo izraelski Arabci postali polnopravni državljani Izraela le, če se bodo polnopravno vključili v institut splošne vojaške obveznosti. V Izraelu so nekatere manjšine (Druzi, Beduini in Kirkizijanci) že skoraj pol stoletja del nabora, pa so kljub temu deležni diskriminacije tako na horizontalni kot na vertikalni ravni.

9. SEZNAM LITERATURE

9.1 SAMOSTOJNE PUBLIKACIJE

1. A. HELLER, MARK (2000): *Continuity and Change in Israeli Security Policy*. New York: The International Institute for Strategic Studies.
2. FERFILA, BOGOMIL (1992): *Sionizem in Izrael*. Ljubljana: Slovensko orientalistično društvo.
3. GARB, MAJA (1996): *Vojska in civilna oblast: politizacija vojske*. Magistrsko delo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
4. GARB, MAJA (2002): *Demobilizacija in reintegracija vojaškega osebja v razmerah sodobne družbene tranzicije*. Doktorska disertacija. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
5. GILBERT, MARTIN (1998): *Israel A History*. West Yorkshire: A Black Swan Book.
6. HAZONY, YORAM (2000): *The Jewish State-The Struggle for Israel's Soul*. New York: Basic Books.
7. JELUŠIČ, LJUBICA (1997): *Legitimnost sodobnega vojaštva*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
8. KIMMERLING, BARUCH (2005): *Politicide - The Real Legacy of Ariel Sharon*. London: Verso.
9. KIMMERLING, BARUCH; S. MIGDAL JOEL (2003): *The Palestinian People - A History*. Massachusetts: Harvard University Press,.
10. KOTNIK-DVOJMOČ, IGOR (2002): *Preoblikovanje oboroženih sil sodobnih evropskih držav*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
11. LUBI, DARKO (1999): *Jedrsko širjenje po hladni vojni*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
12. MEROM, GIL (2003): *How Democracies Lose Small Wars*. Cambridge: University Press.
13. POŽUN, JANKO (2004): *Obveščevalno-varnostni sistem Izraela*. Diplomsko delo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
14. SHLAIM, AVI (2000): *The Iron Wall - Israel and the Arab World*. London: Penguin Books.
15. SMRKE, MARJAN (2000): *Svetovne religije*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
16. ŠOBAJIĆ, VOJIMIR (1982): *Judje in Izrael*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

17. ŠTERBENC, PRIMOŽ (2005): *Šiiti: geneza, doktrina in zgodovina odnosov s suniti*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
18. VAN CREVELD, MARTIN (1998): *The Sword and the Olive*. New York: Public Affairs, Perseus Books Group.
19. ZALOŽNIK, ANITA (2003): *Ugovor vesti vojaški dolžnosti: primer Zveze Sonček*. Diplomsko delo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
20. ŽABKAR, ANTON (2003): *Marsova dediščina I.* Ljubljana: Fakulteta za družbene.
21. ŽABKAR, ANTON (2005): *Marsova dediščina II., Metode in smeri razvoja*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

9.2 ZBORNIKI

1. BEBLER, ANTON (2005): *Sodobno vojaštvo in družba*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
2. GRIZOLD, ANTON (1998): *Perspektive sodobne varnosti*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
3. KUMMEL, GERHARD; D. PRUFERT, ANDREAS (2000): *Military Sociology*. Baden-Baden: Nomos Verlagsgesellschaft.
4. MOSKOS, C. CHARLES; WILLIAMS, ALIEN JOHN; R. SEGAL, DAVID (2000): *The Postmodern Military: Armed Forces after the Cold War*. New York: Oxford University Press.
5. MURRAY, J DOULGAS.; VIOTTI, R. PAUL (1994): *The Defense Policies of Nations*. London: The J. Hopkins University Press.
6. (1999) JANE'S SENTINEL SECURITY ASSESMENT, *Eastern Mediterranean*. London: Sentinel House.

9.3 ENCIKLOPEDIJE IN LEKSIKONI

1. (1972): VOJNA ENCIKLOPEDIJA. 2. izdaja 1. knjiga. Beograd: Redakcija vojne enciklopedije.
2. (1975): POLITIČKA ENCIKLOPEDIJA. Beograd: Savremena administracija.

3. (1988): LEKSIKON. Ljubljana: Cankarjeva založba.
4. (1991): SLOVAR SLOVENSKEGA KNJIŽNEGA JEZIKA. 1. izdaja, 3. knjiga. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
5. (1998): DRUŽINSKA ENCIKLOPEDIJA. 5. izdaja. Ljubljana: Slovenska knjiga.
6. (2001): JUDOVSTVO MALI LEKSIKON. Ljubljana: Založba Mladinska knjiga.

9.4 ČLANKI V ZNANSTVENIH IN STROKOVNIH REVIJAH

1. A. COHEN, STUART (1999): »From Integration to Segregation: The Role of Religion in the IDF«. *Armed Forces & Society* 25 (3), 387-405.
2. BAR-JOSEPH, URI (2004): »The Paradox of Israeli Power«, *Survival*. Winter, 137-156.
3. BELIKIN, AARON; LEVITT, MELISSA (2001): »Homosexuality and the Israel Defense Forces: Did Lifting the Gay Ban Undermine Military Performance«. *Armed Forces & Society* 27 (4), 541-565.
4. BEN- DAVID, ALON (2004): »Double jeopardy«. *Jane's Defense Weekly*, 17. November, 19-28.
5. BEN-DAVID, ALON (2004): »All quiet on the Eastern Front, so Israel will revise IDF organisation and doctrine«. *Jane's International Defense Review*, March, 51-59.
6. BEN-DAVID, ALON (2004): »Inner conflict: Israel's Low-Intensity Conflict Doctrine«, *Jane's Defense Weekly*. 1. September, 25-28.
7. BEN-DOR, GABRIEL; PEDAHZUR, AMI; HASISI, BADI (2002): »Israel's National Security Doctrine under Strain: The Crisis of the Reserve Army«. *Armed Forces & Society* 28 (2), 233-255.
8. DAR, YECHAZKEL; KIMHI, SHAUL; STADLER, NURIT; D. EPSTEIN, ALEK (2000): »The Imprint of the *Intifada*: Response of Kibbutz-Born Soldiers to Military Service in the West Bank and Gaza«. *Armed Forces & Society* 26 (2), 285-311.
9. GRIZOLD, ANTON (1990): »Militarizacija in vojaško-industrijski kompleks (študija primera ZDA)«. *Časopis za kritiko znanosti*, 134/135, 1-190.
10. HERZOG, HANNA (2004): »Family-Military Relations in Israel as a Genderizing Social Mechanism«. *Armed Forces & Society* 31 (1), 5-30.

11. KOBER, AVI (2003): »The Intellectual and Modern Focus in Israeli Military Thinking as Reflected in *Ma'arachot* Articles, 1948-2000«. *Armed Forces & Society* 30 (1), 141-160.
12. OULD MAHMOUD, MOHAMMAD (2005): »Druga različica državnega udara v Mavretaniji«. *Le Monde Diplomatique*, 4-5.
13. PEDATZUR, REUVEN; RODAN, STEVE; BRIGHT, MELANIE; KEMP, IAN (2002): »Centre stage«. *Jane's Defense Weekly*, 1. May, 25-34.
14. PELED, ALON (2000): »The Politics of Language in Multiethnic Militaries: The Case of Oriental Jews in the Israel Defence Forces, 1950-1959«. *Armed Forces & Society* 26 (4), 587-605.
15. SPICIJARIĆ, IGOR (2004): »Razvoj podmorničarstva pod Davidovom zvijezdom«. *Hrvatski vojnik*, 108, 74-82.
16. SUCHAROV, MIRA (2005): »Security Ethics and the Modern Military: The Case of Israel Defense Forces«. *Armed Forces & Society* 31 (2), 169-199.
17. YECHEZKEL, DAR; KIMHI, SHAUL (2004): »Youth in the Military: Gendered Experiences in the Conscript Service in the Israeli Army«. *Armed Forces & Society* 30 (3), 433-459.

9.5 INTERNETNI VIRI

1. *AMNESTY INTERNATIONAL*. Dostopno na <http://web.amnesty.org/library/print/ENGMDE50491999> (23. januar 2005).
2. *CIA. The World Fact Book*. Dostopno na <http://www.cia.gov/cia/publications/factbook/geos/tu.html> (12. avgust 2006).
3. *CSIS, Center for Strategic and International Studies*. Dostopno na <http://www.csis.org/media/csis/pubs/ch06.pdf> (20. maj 2005).
4. *GLOBAL SECURITY. Countries*. Dostopno na <http://www.globalsecurity.org/military/world/israel/mod.html> (20. marec 2005).
5. *GLOBAL SECURITY*. Dostopno na <http://www.globalsecurity.org/military/world/para/hamas.html> (24. april 2005).
6. *ENCYCLOPEDIA OF THE NATIONS*. Dostopno na <http://www.country-data.com/cgi-bin/query/r-6835.html> (24. april 2005).

7. *JCSS, Jaffee Center for Strategic Studies.* Dostopno na <http://www.tau.ac.il/jcss/balance/Israel.pdf> (1. oktober 2005).
8. *JCSS, Jaffee Center for Strategic Studies.* Dostopno na <http://www.tau.ac.il/jcss/links.html> (1. oktober 2005)
9. *JCSS, Jaffee Center for Strategic Studies.* Dostopno na <http://www.tau.ac.il/jcss/memoranda/memo67.pdf> (1. oktober 2005).
10. *JCSS, Jaffee Center for Strategic Studies.* Dostopno na <http://www.tau.ac.il/jcss/balance/Israel.pdf> (2. januar 2006).
11. *JCSS, Jaffee Center for Strategic Studies.* Dostopno na <http://www.tau.ac.il/jcss/images/MESB.pdf> (12. februar 2006).
12. *JEWISH VIRTUAL LIBRARY.* Dostopno na <http://jewishvirtuallibrary.org/jsource/Politics/nsc.html> (14. avgust 2005).
13. *JEWISH VIRTUAL LIBRARY.* Dostopno na <http://jewishvirtuallibrary.org/jsource/Politics/mod.html> (15. september 2005).
14. *JEWISH VIRTUAL LIBRARY.* Dostopno na http://jewishvirtuallibrary.org/jsource/Society_&_Culture/idf_spokesperson.html (16. avgust 2005).
15. *JEWISH VIRTUAL LIBRARY.* Dostopno na http://jewishvirtuallibrary.org/jsource/Society_&_Culture/womens_corps.html (15. september 2005).
16. *JEWISH VIRTUAL LIBRARY.* Dostopno na http://jewishvirutallibrary.org/jsource/Society_&_Culture/femcom.html (23. april 2005).
17. *The Knesset.* Dostopno na <http://www.knesset.gov.il/govt/eng/GovtByNumber> (08. januar 2005).
18. *The State Comptroller and Ombudsman Israel.* Dostopno na <http://www.mevaker.gov.il/serve/site/english/emethod.asp> (08. januar 2006).
19. UNIFIL, United Nations Interim Force in Lebanon. Dostopno na <http://www.un.org/Depts/dpko/missions/unifil/facts.html> (4. januar 2006).
20. *WIKIPEDIA, The Free Encyclopedia.* Dostopno na <http://en.wikipedia.org/wiki/Nahal> (27. marec 2005).
21. *WIKIPEDIA, The Free Encyclopedia.* Dostopno na http://en.wikipedia.org/wiki/Al-Aqsa_Intifada (15. oktober 2005).

22. *WIKIPEDIA, The Free Encyclopedia*. Dostopno na [http://en.Wikipedia.org/wiki/Israel Defence Forces](http://en.Wikipedia.org/wiki/Israel_Defence_Forces) (5. april 2005).
23. *WIKIPEDIA, The Free Encyclopedia*. Dostopno na http://en.wikipedia.org/wiki/Refusal_to_serve_in_the_Israeli_military (27. marec 2005).
24. *WIKIPEDIA, The Free Encyclopedia*. Dostopno na http://en.wikipedia.org/wiki/2006_Israel-Lebanon_conflict (16. november 2006).
25. *WIKIPEDIA, The Free Encyclopedia*. Dostopno na http://en.wikipedia.org/wiki/Palestinian_IsLAMic_Jihad (11. november 2006).
26. *IFLANET. International Federation of Library Associations and Institutions*. Dostopno na <http://www.ifla.org/faife/report/israel.htm> (08. januar 2006).
27. A. Cohen, Stuart (1998): *Portrait of the New Israeli Soldier*. Dostopno na <http://www.jinsa.org/articles/print.html/documentid/451> (vstop 10. februar 2005).
28. Bassok, Moti; Lis, Jonathan (2006): *Military Service for Men to be Trimmed in 2006*. Dostopno na <http://www.haaretz.com/hasen/objects/pages/PrintArticleEn> (14. februar 2006).
29. Farkash, Aharon (2005): *Israel and the Middle East, 2005: A Strategic Overview*. Dostopno na <http://www.tau.ac.il/jcss/sa/v8n3p1Far.html> (3. december 2005).
30. H. Cordesman, Anthony (2006): *Preliminary »Lessons« of the Israeli-Hezbollah War*. Dostopno na http://www.csis.org/media/csis/pubs/060911_isr_hez_lessons.pdf (8. december 2006).
31. Levy, Yagil (2005): *Social Convertibility and Militarism: Evaluations of the Development of Military-Society Relations in Israel in the Early 2000s1*. Dostopno na http://www.findarticles.com/p/articles/mi_qa3719/is_200307/ai_n9266429/print (10. oktober 2005).
32. Yehoshua, Yoshi (2006): *Arab Muslim Wants to Join IDF*. Dostopno na <http://www.ynetnews.com/articles/0,7340,L-3193604,00.html> (vstop 23. december 2006).